

Looduskaitseliste väärtuste kahjustamise juhtumite kirjeldused Eksperditöö

Eesti Looduseuurijate Selts
2021

Kokkuvõte

Käesoleva töö raames on käsitletud metsaraie juhtumeid kümnel alal, mis asuvad Eesti erinevates piirkondades: Põhja-Eestis (Nabala-Tuhala looduskaitseala (LKA) ja Lahemaa rahvuspark), Loode-Eestis (Läänemaa Suursoo maastikukaitseala ja Nõva LKA), Hiiumaal (Prählamäe), Saaremaal (Pahapilli), Kirde-Eestis (Sirtsu LKA), Lõuna-Eesti (Otepää looduspark), Edela-Eesti (Massumetsa ja Kõveri-Ilvese piirkond). Juhtumid on valitud varem teadaolevalt probleemsete juhtumite hulgast nii, et need käsitleksid mõnevõrra erinevaid probleeme, samas esindavad need alad väga paljusid sarnaseid juhtumeid viimaste aastate jooksul üle terve Eesti. Alljärgnevad kokkuvõtlikud tähelepanekud põhinevad uuritud juhtumite analüüsil.

Kokkuvõtte asjaoludest, mille tulemusel raiuti seal, kus poleks tohtinud raiuda:

- kaitseala moodustamise menetlusprotsess on vastuolus looduskaitseadusega (Kõveri-Ilvese piirkond);
- looduskaitsealal puudub kaitsekorralduskava (Nabala-Tuhala LKA, Saaremaa jugapuude elupaik);
- kaitsekorralduskava on osaliselt vastuolus kaitse-eesmärkidega (Tänavjärve);
- Natura elupaiga nõudeid on eiratud, sh on jäetud tegemata keskkonnamõju hindamine (Nabala-Tuhala LKA, Otepää looduspark, Lahemaa rahvuspark, Sirtsu LKA, Nõva LKA, osaliselt Kõveri-Ilvese püsielupaik);
- kaitsealal on tehtud lageraie, kuigi kaitseala eesmärk on kaitsta vanu loodusmetsi. Natura metsatoetust on makstud ka pärast raiet ja see annab sõnumi, et vana kaitsealuse metsa raiumine on lubatud praktika (Nabala-Tuhala LKA);
- Natura elupaigatüüp on inventeerimata (Nabala-Tuhala LKA);
- I kategooria looduskaitsealuse liigi kaitse-eesmärke on eiratud (Prählamäe, Sirtsu LKA);
- II kategooria kaitsealuse liigi elupaiga ja -tingimustega ei ole arvestatud (Nabala-Tuhala LKA, Otepää looduspark, jugapuude elupaik Saaremaal, Lahemaa rahvuspark, Sirtsu LKA);
- raiete kumuleeruv mõju on jäetud hindamata nii metsateatiste andmisel kui ka kaitse-eeskirjades (nt Nabala-Tuhala, Otepää);
- lubatud on suuremahulisi kombineeritud raieid ilma tingimusi seadmata (lage-, sanitaar- ja aegjärgne raie) (Nabala-Tuhala LKA, Kõveri-Ilvese). Nabala-Tuhala LKA Ülejõe maaüksusel kauni kuldkinga elupaigas (piiranguvöönd, II kat liigi elupaik) tehti ulatuslik kombineeritud raie, kuigi selle elupaiga kaitse on kaitseala eesmärk;
- looduskaitseala piiranguvööndis kaitseala eesmärkidest lähtuvate piirangute mitteseadmine võimaldab seal raiuda sama moodi nagu tavalises majandusmetsas (Nabala-Tuhala LKA, Lahemaa rahvuspark, Otepää looduspark);

- puudub kaitsealuse liigi tegevuskava, mis reguleeriks muuhulgas ka raiet (jugapuude elupaik Saaremaal);
- Natura alal on tehtud sanitaarraiet (Nabala-Tuhala LKA);
- kaitse-eeskirja ekspertiisi soovitusi on osaliselt või täielikult eiratud (Nabala-Tuhala LKA, Otepää looduspark);
- looduskaitseala kaitse-eeskiri on vastuolus kaitse-eesmärkidega (Nabala-Tuhala LKA, Lahemaa rahvuspark, Otepää looduspark);
- kaitsekorralduskavas on jäetud käsitlemata raiete mõju kaitse-eesmärkidele (Otepää looduspark, Lahemaa rahvuspark);
- elupaiga vaatlusandmed kanti registrisse pika viitajaga, mistõttu jõuti ala enne kaitse alla võtmist lagedaks raiuda (Nabala-Tuhala Ülejõe maaüksuse kuldkinga elupaik – vaatlus 30.06.2018, registrikanne 13.08.2019. Raie tehti kevadel 2019);
- metsateatiste menetlussüsteem ei suuda alati eristada, kui teatise alal asub kaitsealune liik, ning seetõttu antakse automaatteatis (jugapuude elupaik Saaremaal);
- metsateatistes on ebaõige info (Nabala-Tuhala LKA);
- metsateatis on vastuolus kaitse-eesmärkidega (Sirtsu LKA, Nõva LKA);
- metsateatistes on osa tingimusi jäetud märkimata (vältida tuleb müra ja elupaiga killustumist Sirtsu LKA-l);
- metsateatiste kooskõlastamisel on jäetud vääriselupaikade olemasolu kontrollimata (Kõveri-Ilvese püsielupaik, Prählamäe);
- raiumisel on eiratud metsateatise soovitusi (Kõveri-Ilvese, Tänavjärve);
- vähene või puuduv järelevalve (Nabala-Tuhala LKA, Kõveri-Ilvese, Prählamäe, Tänavjärve, Nõva). Ka kaitsealuse liigi leiupaigas ei kontrollitud, et raie tehtaks nõuetele vastavalt (jugapuude elupaik Saaremaal);
- muu tegevusega kaasnes raie, mis on vastuolus kaitse-eesmärkidega (Prählamäe kuivendussüsteemide rekonstrueerimine, Sirtsu soo taastamisprojekt, Tänavjärve);
- enne kaitse alla võtmist on tehtud lageraie ja seejärel on ökoloogiliselt väheväärtuslik kannustik võetud range kaitse alla (Massumetsa);
- raie on tehtud hooletult (jugapuude elupaik Saaremaal);
- raie on tehtud ajal, kui maapind ei olnud külmunud (Tänavjärve, Nõva LKA);
- raie on tehtud pesitsusrahu ajal (Nõva LKA).

Kokkuvõtteks võib öelda, et praktiliselt kõigi juhtumite puhul esitas Keskkonnaamet kaitstavate liikide säilimiseks väga leebeid miinimumnõudeid, vormistades need soovitusena.

Keskkonnaamet (või endine Keskkonnainspeksioon) tegi minimaalselt järelevalvet enda seatud raieingimuste täitmise üle ja puudulik järelevalve ei suutnud rikkumisi ära hoida ka riigimetsas, mida majandab Riigimetsa Majandamise Keskus (RMK).

Natura loodusaladel on Keskkonnaamet lubanud kaitse-eesmärgiks olevate elupaigatüüpide ja liikide elupaikade hävitamist ja seisundi halvenemist põhjustavaid tegevusi. Sellise tegevuse lubamine ei ole kooskõlas loodus- ja linnudirektiiviga.

Metsateatised on lühikese aja jooksul väljastatud naabereraldistele, võimaldades raiuda kumuleeruvalt palju suuremal alal, kui kaitse-eeskiri lubab üksikute lankide puhul. Selle tulemuseks on loodusväärtuste kahjustumine või isegi hävimine, kusjuures juriidilist rikkumist justkui ei ole.

Raieingimusi ja nende kumuleeruvat mõju saab kaaluda kaitse-eeskirja koostamise raames, kuid seda ei ole kaalutud.

Kaitse-eeskirjad on liialt üldsõnalised ja jätavad kaitseala valitsejale liiga suure tõlgendamise ruumi ja vastutuse. Mitmed juhtumid näitavad, et ekspertide hinnanguid ei võta ametnikud arvesse, kusjuures puudub vastav põhjendus.

Kaitsekorralduskavad on olulised selleks, et täpsustada konkreetsete tegevuste eesmärki ja analüüsida võimalikke ohutegureid. Samas ei saa ükski ülddokument ette näha kõiki võimalikke aspekte. Seetõttu on väga oluline iga suuremamahulise tegevuse hindamiseks käivitada keskkonnamõju hindamine.

Trassiraiete ja taastamistööde teostamisel on kahjustada saanud teised kaitseala eesmärgiks olevad metsaelupaigatüübid ja liikide elupaigad. Oluline on hinnata tegevuste mõju komplekselt, mitte ainult ühe tegevuse keskelt.

Kaitsealade õiguslik regulatsioon peaks kaitseala valitseja rolli ja vastutust selgemalt määratlema, et tagada piisav metsade kaitse.

Kokkuvõtted juhtumitest

Nabala-Tuhala juhtumikirjeldus

- Nabala-Tuhala looduskaitsealale ei ole koostatud kaitsekorralduskava.
- Raiuti Natura metsaelupaigatüübis, mis on loodusala kaitse eesmärgiks.
- Raiuti inventeerimata Natura metsaelupaigatüübis.
- Raiuti II kaitsekategooria liigi (kaunis kuldking) elupaigas.
- Natura metsatoetust makstakse ka raiutud aladele.
- Raieliikide kombineerimisel saab piiranguvööndis raiuda suurel alal.
- Piiranguvööndis on suurtel aladel lageraiutud, mis kahjustab looduskaitseala kaitse-eesmärke.

Keskkonnaamet ei telli üldjuhul elupaigatüüpide inventuure piiranguvöönditesse, kuigi Natura loodusaladel tuleks elupaigatüübid inventeerida kogu alal, et planeerida ja korraldada korrektselt elupaikade kaitset.

Kaitse-eeskirja alusel on lubatud kõik raieliigid: uuendus-, turbe- ja hooldusraied. Kaitse-eeskirjaga on piiratud ainult uuendusraiet (lageraiet) 2 ha ja turberaiet 5 ha suuruse langina, mis võimaldab piiranguvööndi metsi majandada sisuliselt nagu tavapäraseid majandusmetsi (keskmise lageraielangi pindala on Eestis riigimaal u 2 ha).

Kaitse-eeskirja seletuskirjas ei ole raiete (sh kumuleeruvat) mõju kaitse-eesmärkidele käsitletud.

Kaitse-eeskirja seletuskirjas pole selgitatud, miks otsustati ekspertide soovitusi mitte arvestada.

Piirnevate raiete liitumisel ja raieliikide kombineerimisel on siiski võimalik looduskaitsealale tekitada ulatuslikke lagedaid alasid, mis sealset elustikku kindlasti ei säilita. Kaitsealade piiranguvööndis erinevate raieliikide kasutamine annab võimaluse kaitse-eeskirja reeglitest mööda minna (2 ja 5 ha piirang) ja teha korraga maksimaalne väljaraie. Sisuliselt ei täida sellisel juhul piiranguvööndid enam oma kaitse-eesmärki, sest raieintensiivsus on sarnane majandusmetsa omaga.

Jugapuude ja nende elupaikade raie Saare- ja Hiiumaal

- Saaremaal on kaitsealused jugapuud maha raiutud ja piirnevate lageraietega alles jäänud jugapuude seisundit kahjustatud.
- Hiiumaal on piirnevate lageraietega kahjustatud jugapuude seisundit.

Jugapuu seisundi tagamiseks ja kaitsekorralduslike tegevuste planeerimiseks ei ole kinnitatud liigi kaitse- ja tegevuskava, kuigi vastav eelnõu projekt koostati juba 2010. aastal.

Jugapuu elupaikade kaitseks ei ole moodustatud püsielupaikasad, kuigi nende moodustamise menetlust alustati juba kümme aastat tagasi ja viimane ekspertiis valmis 2017. aastal. Kuna liik on piiratud levikuga, elupaigad on ainult Lääne-Eestis, ja liik on vähearvukas, siis oleks igati põhjendatud jugapuu püsielupaikade moodustamine.

Piiranguvööndis asuvate jugapuude ja neile sobivate kasvutingimuste säilitamine sõltub eelkõige Keskkonnaameti seatud tingimustest raieteatiste menetlemise käigus.

Raied Otepää looduspargis

- Raiutud on Natura metsaelupaigatüüpides, mis on loodusala kaitse-eesmärgiks, kokku 115 ha ulatuses.
- Lageraie kaitse-eesmärgiks oleva liigi elupaigas.

Otepää looduspargi kaitse-eeskirja muudeti 2016. aastal ja uuendatud eeskirjas lubati varasemaga võrreldes lageraiet, sätestades küll erinevaid piiranguid lageraie tegemiseks. Kaitse-eeskirjas on mõned metsaelupaigatüüpide hävimist välistavad tingimused, kuid need võimaldavad siiski elupaikade kahjustamist.

Kaitse-eeskirja ekspertiisis nenditakse, et kaitse-eeskirja uuendamisega kaasnev lageraie lubamine ei ole kaitse-eesmärkide saavutamise seisukohast vajalik. Ekspertiisiga ei arvestatud ning kinnitatud kaitse-eeskirjaga on lubatud lageraie. Lageraiele on seatud erinevad piirangud, sh arvestades osaliselt ekspertiisis välja pakutud tingimustega. Seletuskirjas ei ole selgitatud, miks ekspertide arvamusega täielikult ei arvestatud.

Ekspertiisis esitatud tingimustest hoolimata lubas kaitseala valitseja kaitse-eeskirja alusel maha raiuda ka kaitse-eesmärkidena nimetatud elupaigatüüpe.

Otepää looduspargi kaitsekorralduskavas ei ole käsitletud metsaraiete mõju kaitse-eesmärgiks olevatele elupaigatüüpidele ja liikidele. Piiranguvööndis asuvale alale eraldi täiendavat hindamist kaitstava liigi laanerähni elupaiga säilitamiseks ei tehtud.

Raied Lahemaa rahvuspargis

- Raiutud on Natura metsa-elupaigatüüpides, mis on loodusala kaitse-eesmärgiks. Lageraie hävitab otseselt metsa-elupaigatüübi ja on seetõttu vastuolus ala kaitse-eesmärkidega.
- Lageraie kaitse-eesmärgiks olevate liikide elupaikades.

Lahemaa kaitse-eeskirja muudeti 2015. aastal, mille alusel on lubatud lageraie kuusikutes kuni 0,5 ha ja hall-lepikutes kuni 1 ha, lisaks on lubatud turberaie kuni 2 ha suuruse langina. Varem kehtinud kaitse-eeskirja alusel olid lageraie Lahemaa rahvuspargis keelatud ja lubatud oli ainult turberaie.

Piiranguvööndi puhul ei ole seatud eraldi tingimusi laanerähni elupaiga kaitseks. Vanad raieküpsed kuusikud on laanerähni elupaigaks, millest osal juhtudel on Keskkonnaamet lubanud lageraie.

Raiete, sh lageraie kumuleeruvat mõju ei ole metsateatiste väljastamisel arvestatud kogu Lahemaa rahvuspargi piiranguvööndite raiete puhul.

Piiranguvööndites on raiutud vastavalt kaitse-eeskirjale ja juriidilist rikkumist tõenäoliselt ei ole, kuid elupaigatüüpide lageraie ei ole kooskõlas loodusdirektiiviga ning metsalindude elupaikade raie ei ole kooskõlas linnudirektiiviga.

Raied Kõveri-Ilvese püsielupaigas

- Kaitstava liigi elupaiga kahjustamine raiete ja kuivendusega.

Metsise kaitsmine on Rail Balticu mõjualasse jääva Luitemaa LKA ja ühtlasi Natura 2000 kaitseala kaitse-eesmärgiks ja raudtee rajamisega kaasneb oluline negatiivne keskkonnamõju ka Natura alale.

Sellele looduskaitsevajadusega alale kooskõlastatud raieteatiste puhul ei ole isegi eel hinnatud mõju Luitemaa Natura alale, samuti ei ole seatud tingimusi, mis aitaks negatiivsest mõjust hoiduda.

Raiete lubamise tagajärjel tekkivat ajalist ja ruumilist koosmõju ei ole arvestatud, kuigi on olemas põhjalik ekspertuur. Tulemuseks on kaitstava liigi elupaiga kahjustamine ulatuslike raiete ja kuivendusega olukorras, kus on ette näha, et Rail Balticu rajamisega kaasneb

täiendav väga oluline mõju kaitstavale liigile. Koosmõju on ekspertide hinnangul sedavõrd suur, et selle tulemusel võib tõenäoliselt hävida kogu Luitemaa Natura linnuala metsise asurkond.

Keskkonnaministeeriumi kõrged riigiametnikud ületasid volipiire, andes ebaseaduslikke kaitstava ala piiride muutmise korraldusi, mis on toonud kaasa loodusväärtuste kahjustamise.

Ekspertide esitatud uuringute tulemusi, samuti Keskkonnaameti enda ekspertteadmisi ei arvestatud ja loodusväärtuste kaitsmise otsuste aluseks võeti hoopis majandaja (RMK) ettepanekud.

Kuivendussüsteemide rekonstrueerimise kooskõlastamise käigus ei toimunud täiemahulist keskkonnamõju hindamist. Kuivendussüsteemide rekonstrueerimise eelhinnangud, sh Natura mõju eelhinnangud, on pinnapealsed ja ekspertteadmisi mittekaasavad. Puudu on loodusväärtusi tundva eksperdi pädevus.

Metsaraiete keskkonnamõju ei hinnatud isegi eelhinnangu tasemel, kuigi Natura ala ümbruses toimub massiivne raiete koondumine.

Vääriselupaikade olemasolu ei kontrollitud keskkonnaregistrisse kantud kaitstavate liikide elupaikades, mis on ühtlasi vääriselupaiga tunnusliigid ja viitavad suurele tõenäosusele, et tegu on arvele võtmist ootava kaitstava metsaosaga.

Keskkonnaamet esitas kaitstavate liikide säilimiseks väga leebeid miinimumnõudeid, sõnastades need „soovitustena“.

Raied Prählamäel kaitsealuse liigi püsielupaigas

- Kuivendussüsteemide rekonstrueerimise käigus kahjustati kaitsealuse liigi elutingimusi.

Kuivendusprojektide keskkonnamõju ei hinnatud, kuigi mõjud olid ilmsed, mõjutataval alal leidis rohkelt arvel olevaid loodusväärtuseid ja looduskaitse ekspert hindas tööde negatiivse mõju oluliseks.

Keskkonnamõju hindamise algatamise kaalumise juures ei arvestatud uute kraavide rajamisega kaasneva eesvoolude veerežiimi muutumisega, eriti põuaperioodil tekkiva madalvee või täieliku kuivamise mõjuga. Samuti ei arvestatud kuivenduse ja lageraiete koosmõjul toimuva toitainete ärakandega.

Kuivenduse Natura ala või üldise keskkonnamõju hindamise algatamise kaalumisel ei arvestatud parima ekspertteadmise mõju ulatuse osas ja eeldati aluseta mõju puudumist.

Vääriselupaikade olemasolu ei kontrollitud keskkonnaregistrisse kantud kaitstavate liikide elupaikades, mis on ühtlasi vääriselupaiga tunnusliigid ja viitavad suurele tõenäosusele, et tegu on arvele võtmist ootava kaitstava metsaosaga.

Raied Sirtsilooduskaitsealal kaitsealuste liikide elupaikades

- Kuivenduskraavi rekonstrueeriti Sirtsilooduskaitsealal läbi sihtkaitsevööndi, mis on ühtlasi lendorava elupaigaks. Kraav ja selle rajamiseks tehtud trassiraie kahjustavad lendorava elupaiga kvaliteeti.
- Lendorava elupaigas kuivenduskraavide likvideerimisel häiriti lendoravaid, mistõttu jätsid nad maha oma kasutuses olnud pesad/varjepaigad.
- Metsise elupaikade kahjustamine raietega, hinnanguliselt ca 1/3 antud alade soometsa elupaikadest.

Suurprojekti (soo taastamise) käigus rikuti teisi olulisi loodusväärtusi, mis on ühtlasi selle kaitseala kaitse-eesmärgiks.

Metsateatise menetlusel märgiti küll tegevuse ajapiirang ja lendorava pesapuudeks sobivate puude säilitamise vajadus, kuid ei märgitud, et tuleb vältida häirivat müra ja elupaiga killustamist.

Raadamiste mõju metsisele on taastamiskavas analüüsitud.

Peale pealiskaudsete kooskõlastuste andmist jäeti kogu vastutus RMK-le, kes ei ole aga pädev hindama võimalikku mõju loodusväärtustele.

Keskkonnaamet pole järelkontrolli pidanud vajalikuks.

Raied Massumetsa piirkonnas

- Raiutakse väärtuslikke metsaelupaiku enne, kui need ametlikult kaitsealaks vormistatakse.
- Erinevad meetodid (Eesti topograafiline andmekogu (ETAK), statistiline metsainventuur (SMI)) arvestavad rangelt kaitstavate metsade hulka erineva ökoloogilise väärtusega metsaalasid.
- Kuigi rangelt kaitstava metsa pindala on statistiliselt viimastel aastatel eelkõige tänu laane- ja salumetsade kaitse alla võtmisele suurenenud, sisaldavad need noorendikke ja väheväärtuslikke alasid.

Aastatel 1999–2001 läbi viidud Eesti metsakaitsealade võrgustiku projekti üheks eelvalikualaks oli Massumetsa piirkond. Kõrge väärtusega metsaalad raiuti Massumetsa piirkonnas 15 aasta jooksul läbi, nii et kaitseala moodustamise hetkeks 2019. aastal oli nende metsade väärtus väga palju langenud.

Sellegipoolest tzoneeriti need läbiraiutud metsad sihtkaitsevööndisse ja ametlikus statistikas kajastuvad need „rangelt kaitstud metsadena“.

Massumetsa suur kaitseala tehti peale raieid, mis on oluliselt juba kahjustanud metsamassiivi terviklikku ökosüsteemi. Samas täidavad sellised noorendikud range kaitse all olevate metsade pindala ja protsenti, kuigi ökoloogiliselt väärtuslik mets kujuneb sinna ehk alles 100 aasta pärast.

Trassiraie Läänemaa-Suursoo maastikukaitsealal

- Laiendatud on teed, mille kasutamine sõiduautodele ei ole põhjendatud ja pigem ohustab loodusväärtusi.
- Raiuti maha kõrge väärtusega elujõulised vanad männid.
- Raiega kahjustati pinnast.
- Raiuti veekaitsevööndis.

RMK ei täitnud metsateatise ettekirjutust ega veeseadust ning raius vahetult järvekaldal kasvavad puud.

Külmumata pinnasel sõideti raskete masinatega, rattarööpad on näha veel mitu aastat hiljemgi.

Keskkonnaameti ametnike suhtumine oli pealiskaudne, ei märgitud ära konkreetseid puid, mida tohib maha raiuda.

Kuigi rikkumistele juhiti tähelepanu, ei pidanud Keskkonnaamet vajalikuks ise Keskkonnainspeksiooni teavitada.

Kujundusraie Nõva looduskaitsealal

- Raiuti külmumata pinnasega ja ei arvestatud kaitsealuste liikide häiringutega pesitsusperioodil.

Luidetevahelises nõos Natura elupaigatüübi raiel rikuti seatud tingimusi.

Järelevalvet ei alustatud ka siis, kui keskkonnaorganisatsioon teavitas raie probleemidest. Keskkonnaameti ametnik ei näinud rikkumistes probleemi.

Keskkonnaameti ametnikud ületasid oma pädevuse piire, esitasid järelepärimisel vastuolulisi vastuseid. Kooskõlastusdokumente tehti tagantjärele, pärast rikkumise toimumist.

Sisukord

Raied Nabala-Tuhala looduskaitsealal.....	13
Probleem 1. Raiuti Natura metsaelupaigatüübis, mis on loodusala kaitse-eesmärgiks	13
Probleem 2. Raiuti inventeerimata Natura metsaelupaigatüübis.....	15
Probleem 3. Raiuti II kaitsekategooria liigi (kaunis kuldking) elupaigas.....	16
Probleem 4. Natura metsatoetust makstakse ka raiutud aladele	16
Probleem 5. Raieliikide kombineerimisel saab piiranguvööndis raiuda suurel alal	17
Probleem 6. Piiranguvööndis on lageraiutud suurtel aladel, mis kahjustab looduskaitseala kaitse-eesmärke.....	19
Kaitsekorralduslike otsuste analüüs.....	19
Jugapuude ja nende elupaikade raie Saare- ja Hiiumaal.....	22
Probleem 1. Kaitsealused jugapuud on maha raiutud.....	22
Probleem 2. Piirnevate lageraietega on kahjustatud jugapuude seisundit	23
Kaitsekorralduslike otsuste analüüs	24
Raied Otepää looduspargis.....	27
Probleem 1. Raiutud on Natura metsaelupaigatüüpides, mis on loodusala kaitse-eesmärgiks.....	27
Probleem 2. Lageraie kaitse-eesmärgiks oleva liigi elupaigas.....	27
Kaitsekorralduslike otsuste analüüs.....	28
Raied Lahemaa rahvuspargis.....	31
Probleem 1. Raiutud on Natura metsaelupaigatüüpides, mis on loodusala kaitse-eesmärgiks.....	31
Probleem 2. Lageraie kaitse-eesmärgiks olevate liikide elupaikades	32
Kaitsekorralduslike otsuste analüüs.....	32
Kõveri-Ilvese püsielupaiga näide.....	35
Asjaolude kirjeldus	35
Vastused lähteülesandes toodud küsimustele.....	36
Tuvastatud probleemid	37
Täiendavad näited liikide elupaikade kahjustamisest Pärnumaal	39
Tuvastatud probleemid	39
Prähtlamäe kuivenduse näide.....	41
Tuvastatud probleemid	42
Sirtsu soo taastamise käigus on kahjustatud lendorava ja metsise elupaiku. Trassiraied Sirtsu soos.....	43
Probleem 1. Kuivenduskraavi rekonstrueeriti Sirtsu looduskaitsealal läbi sihtkaitsevööndi, mis on ühtlasi lendorava elupaigaks. Kraav ja selle rajamiseks tehtud trassiraie kahjustavad lendorava elupaiga kvaliteeti	43

Probleem 2. Lendorava elupaigas kuivenduskraavide likvideerimisel häiriti lendoravaid, mistõttu jätsid lendoravad maha oma kasutuses olnud pesad/varjepaigad	48
Tuvastatud probleemid	52
Raadamine metsise elupaigas	54
Metsise elupaikade kahjustamine	54
Massumetsa juhtum	59
Probleem 1. Erinevad ametkonnad arvestavad rangelt kaitstavate metsade hulka erineva ökoloogilise väärtusega metsaalasid	59
Probleem 2. Kuigi rangelt kaitstava metsa pindala on viimastel aastatel eelkõige tänu laane- ja salumetsade kaitse alla võtmisele suurenenud, sisaldavad need noorendikke ja väheväärtuslikke alasid	60
Tänavjärve juhtum	65
Probleem 1. Trassiraie läbi Natura metsaelupaikade	65
Probleem 2. Pillijärve piiranguvööndis kasvanud põlismännid on järvega piirnevates teelõikudes maha raiutud ja sellega kahjustatud kaldapiirkonda.....	67
Probleem 3. Tänavjärve äärde tekitatakse järjest rohkem puhkekohti, arvestamata järve ja kaldapiirkonna metsaelupaikade tundlikkust	69
Probleem 3. Tänavjärve kalda pinnasel on sõidetud suurte masinatega külmumata pinnasel ning tekitatud sellega pinnasele kahjustusi	71
Nõva looduskaitseala juhtum.....	75
Probleem 1. Metsatöid tehti Nõva looduskaitseala kaitse-eesmärgiks nimetatud kaitsealuste liikide pesitsusajal	75
Probleem 2. Metsatöid tehti Natura metsaelupaigatüübis külmumata pinnasega	76
Kaitsekorralduslike otsuste analüüs	76

Raied Nabala-Tuhala looduskaitsealal

Asukoht. Raplamaa, Nabala-Tuhala looduskaitseala piiranguvöönd, maaüksuse lõunaserv asub ühtlasi Rahaaugu Natura 2000 võrgustiku loodusala (vt joonis 1).

Joonis 1. Nabala-Tuhala looduskaitseala, sh piiranguvööndi (kollane viirutus), sihtkaitsevööndi (roheline viirutus) ja Rahaaugu loodusala piiri (sinine joon) paiknemine

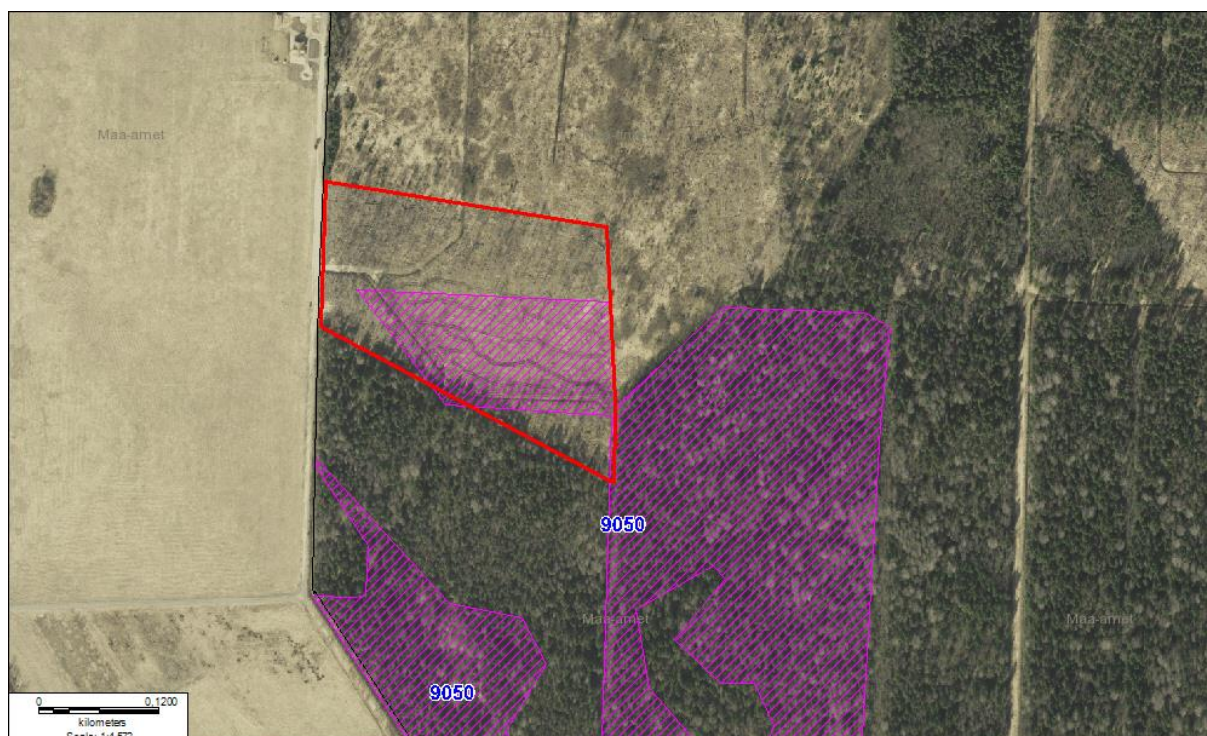
Allikas: Keskkonnaregister, aluskaart: Maa-amet

Metsateatised kogu Ülejõe maaüksusele kooskõlastas Keskkonnaamet 25.02.2019 (info avalikust metsaregistrist 2019. a – kuna metsateatised kehtivad 12 kuud ja pärast seda ei ole need avalikust metsaregistrist nähtavad, siis hetkel ei ole teatise andmed, sh kaaskirja info, tingimustega enam nähtavad). Raied on tehtud hiljemalt 15.04.2019 (*Allikas: Sentinel-Hub satelliitfotod*).

Probleem 1. Raiuti Natura metsaelupaigatüübis, mis on loodusala kaitse-eesmärgiks

Ülejõe maaüksuse lõunaservas on registreeritud Natura metsaelupaigatüüp „rohunditerikkad kuusikud“ (9050), mis on vanad ja viljakad kuuse(-sega)metsad. Selle elupaigatüübi paiknemine on näidatud joonisel 2. Joonisel olevalt aerofotolt on näha, et piiranguvööndis (punase joonega piiratud ala) asunud kuusikud on raiutud. Raiumise ajal ei olnud Natura elupaik veel ametlikult vormistatud, aga kuna 9050 esinemine oli väga tõenäoline (umbes 100 a vanune kuusik), oleks metsateatist kooskõlastades tulnud võimaliku Natura elupaiga esinemist kontrollida.

Joonis 2. Elupaigatüübi „rohunditerikkad kuusikud“ (9050) paiknemine Ülejõe maaüksusel (roosa viirutus)

Allikas: Keskkonnaregister, aluskaart: Maa-amet

Nabala-Tuhala looduskaitseala kaitse-eesmärgiks on metsaelupaigatüübi „rohunditerikkad kuusikud“ (9050) kaitse¹. Rahaaugu Natura 2000 loodusala kaitse-eesmärgiks on samuti rohunditerikaste kuusikute (9050) kaitse². Kaitse-eeskirjaga on Nabala-Tuhala looduskaitseala piiranguvööndis lubatud lageraie kuni 2 ha ja turberaie kuni 5 ha suuruse langina. Kaitse-eeskiri on vastuolus ala kaitse-eesmärkidega.

Elupaigatüüp 9050 asub Ülejõe maaüksuse metsaeraldisel nr 4, kus teostati lageraie (vt joonis 3). Lageraie on Natura elupaigatüüpi hävitav raieliik, mistõttu kahjustab tehtud raie Nabala-Tuhala looduskaitseala kaitse-eesmärki.

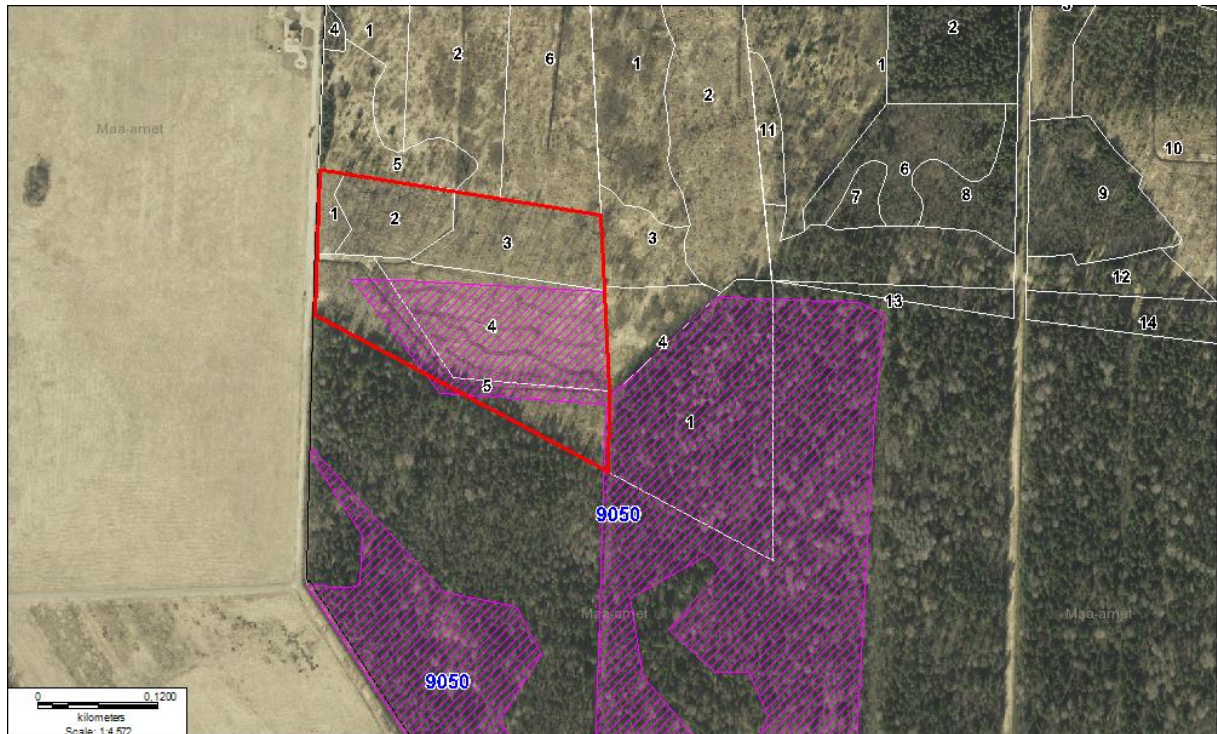
Elupaigatüüp 9050 oli osaliselt ka eraldisel 5, mis asub Rahaaugu looduslal. Seal eraldisel teostati sanitaarraie ja metsa täius raiuti 30% protsendini, mis visuaalselt on lähedane lageraiele (mets on raie järel väga hõre, vt joonis 8) ja selline raieviis hävitab või kahjustab oluliselt elupaigatüübi 9050 seisundit Natura looduslal.

Looduslal asuva eraldise nr 5 kohta kirjutas Keskkonnaamet metsateatise koostööstamise järgmist: „*Raiutaval alal ei ole inventeeritud EÜ nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta I lisas nimetatud metsaelupaigatüüpe*“. See ei vasta tõele, sest Keskkonnaregistris on eraldistele nr 4 ja 5 märgitud elupaigatüüp 9050, andmed Eesti looduse infosüsteemi (EELISE) kaardikihilt „natura_elupaik“. Rahaaugu loodusala koosseisus asub ainult eraldis nr 5, aga sinna on samuti osaliselt märgitud elupaigatüüp 9050 (vt joonis 3).

¹ <https://www.riigiteataja.ee/akt/121112014010>

² <https://www.riigiteataja.ee/akt/790098?leiaKehtiv>

Joonis 3. Elupaigatüübi „rohunditerikkad kuusikud“ (9050) paiknemine Ülejõe maaüksusel (roosa viirutus) ja metsaeraldiste piirid (valged jooned ja eraldise number) Ülejõe maaüksusel (punane joon)

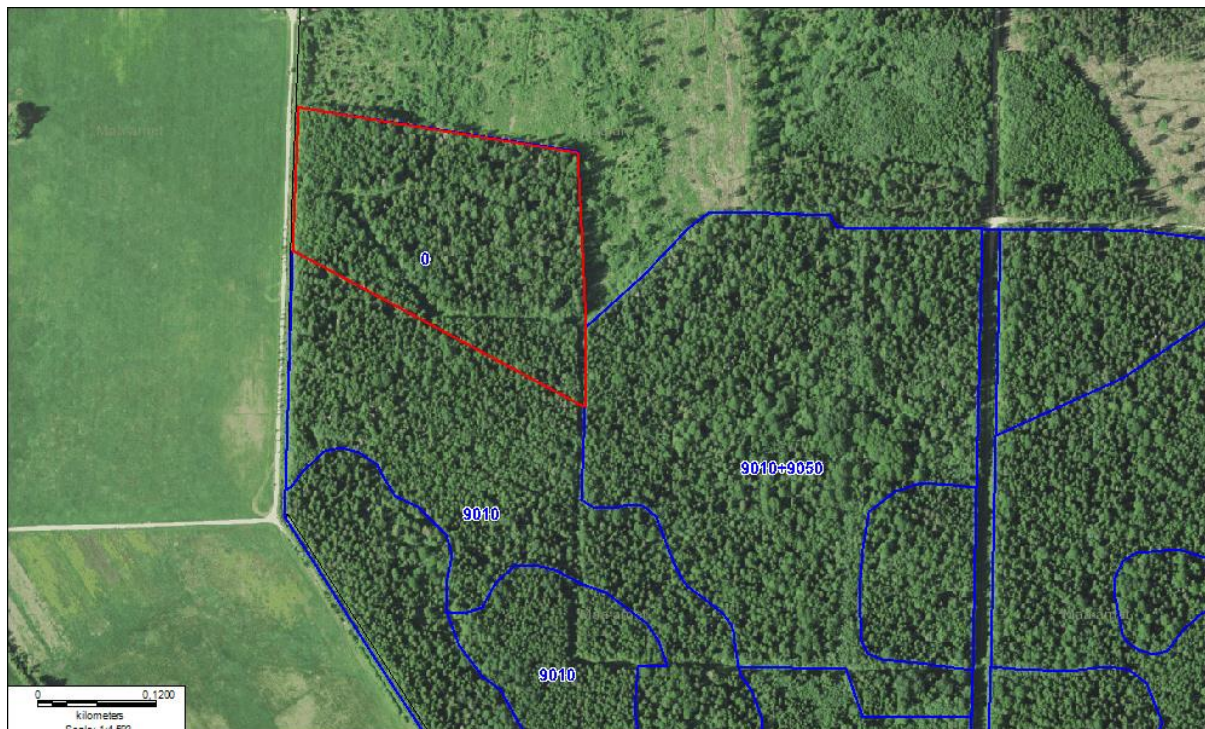

Allikas: keskkonnaregister ja metsaregister, aluskaart: Maa-amet

Probleem 2. Raiuti inventeerimata Natura metsaelupaigatüübis

Rahaaugu loodusala Natura elupaigatüüpide inventuur telliti pärast raiet ja teostati novembris 2019 (Renno Nellis). Ülejõe maaüksus oli lähteülesandest välja jäetud, sest Keskkonnaamet ei telli üldjuhul elupaigatüüpide inventuure piiranguvöönditesse, kuigi Natura loodusaladel tuleks elupaigatüübid inventeerida kogu alal, et planeerida ja korraldada korrektselt elupaikade kaitset. Ülejõe maaüksuse eraldisel 5, mis asub Rahaaugu looduslal, kasvas vähemalt 90 aasta vanune kuusik ja piirnevad samaväärsed raiumata metsad vastasid kõik elupaigatüüpide tunnustele (9010 ja 9050, vt joonis 4). Seetõttu oli tõenäoliselt metsaelupaigatüübi tingimustele vastav mets ka eraldisel 5.

Joonis 4. Novembris 2019 inventeeritud metsaelupaigatüübid Ülejõe maaüksusega piirneval alal, märgitud sinise joonega, koos elupaigatüübi koodiga. Inventeerija Renno Nellis (OÜ Clanga)

Aluskaart: Maa-ameti 2019. a ortofoto

Probleem 3. Raiuti II kaitsekategooria liigi (kaunis kuldking) elupaigas

Keskonnaregistris on Ülejõe maaüksusele märgitud II kaitsekategooria liigi – kaunis kuldking – kasvukoht. Sellest hoolimata kooskõlastati alale lageraie, aegjärgse ja sanitaarraie teatised Keskonnaameti poolt ilma piiranguid või tingimusi seadmata. Keskonnaameti kaaskirjas ei mainita liigi leiukohta, kuid kaunis kuldking on Nabala-Tuhala looduskaitseala kaitse-eesmärgiks³. Samuti on liik loodusdirektiivi II lisa järgi liik, keda Natura aladel peab kaitsma.

Kauni kuldkinga leiukoha vaatlus on keskkonnaregistri alusel tehtud 30.06.2018, st enne raieteatiste kooskõlastamist 25.02.2019. Liigi elupaigalaik on kantud registrisse alles 13.08.2019, st rohkem kui üks aasta pärast vaatluse tegemist, kui elupaik oli juba raie läbi hävinud. Ei ole õigustatud kaitsealuse liigi registrisse kandmisega nii kaua viivitada. Siiski on keskkonnaregistris sealse kuldkinga elupaigalaigu maa-alal märgitud esimesed kuldkinga leiukohad punktobjektidena juba 13.01.2011, seega oli liigi olemasolu metsateatise väljastamise hetkel Keskonnaametile teada.

Kaunis kuldking kasvab metsades ja puisniitudel, mistõttu lageraie hävitab selle liigi elupaiga. Turberaie või tugev sanitaarraie hävitavad või kahjustavad oluliselt liigi elupaigatingimusi.

Probleem 4. Natura metsatoetust makstakse ka raiutud aladele

Ülejõe maaüksuse eraldis 5 asub Rahaaugu Natura loodusala, mis on toetuskõlblik metsatoetuse ala ka pärast tehtud raiet (vt joonis 5), mis on alal leiduvad väärtused sisuliselt hävitanud (sanitaarraie täiuseni 30%).

³ <https://www.riigiteataja.ee/akt/121112014010>

Joonis 5. Natura metsatoetuse maa-ala Ülejõe maaüksusel Rahaaugu loodusala (helesinine joon)

Allikas: [Maa-ameti Erametsakeskuse kaardirakendus](#)

Probleem 5. Raieliikide kombineerimisel saab piiranguvööndis raiuda suurel alal

Nabala-Tuhala looduskaitseala piiranguvööndis on lageraie lubatud kaitseala valitseja nõusolekul kuni 2 ha suuruse langina. Maaüksusel raiuti 5,4 ha ulatuses, kus teatiste alusel tehti lageraie 1,9 ha, sanitaarraie 2,8 ha ja aegjärgset raiet 0,7 ha (vt joonis 6). Sanitaarraie ja aegjärgne raie on visuaalselt peaaegu samaväärne lageraiega (vt joonis 8). Piirnevate lageraie ja varasemate avatud maastikku tekitanud raiete summeeruv pindala on antud kohas juba 26 hektarit (vt joonis 6). Kaitsealade piiranguvööndis erinevate raieliikide kasutamine annab võimaluse kaitse-eeskirja reeglitest mööda minna (2 ja 5 ha piirang) ja teha korraga maksimaalne väljaraie. Sisuliselt ei täida sellisel juhul piiranguvööndid enam oma kaitse-eesmärki, sest raieintensiivsus on sarnane majandusmetsa omaga.

Keskkonnainspektsiooni hinnangul⁴ ei ole sellel maaüksusel rikutud raieliikidele seatud tingimusi ja seetõttu inspektsioon ettekirjutusi ei teinud.

⁴ Keskkonnainspektsiooni 03.01.2020. a kiri nr 12-2/19/7703-2 Renno Nellisele.

Joonis 6. Teostatud raieliigid* avaliku metsaregistri alusel. Liituvate ja avatud raialade kogupindala on antud kohas juba 26 ha (roheline joon) Nabala-Tuhala looduskaitseala piiranguvööndis

* LR – lageraie, SR – sanitaarraie, AR – aegjätkne raie

Aluskaart: Maa-ameti

Joonis 7. Kombineeritud raieliigid meenutavad visuaalselt lageraiet ja on põhjustanud suure avatud ala tekkimise. Maa-ameti 07.04.2020. a ortofoto, punasega maaüksuse piirid

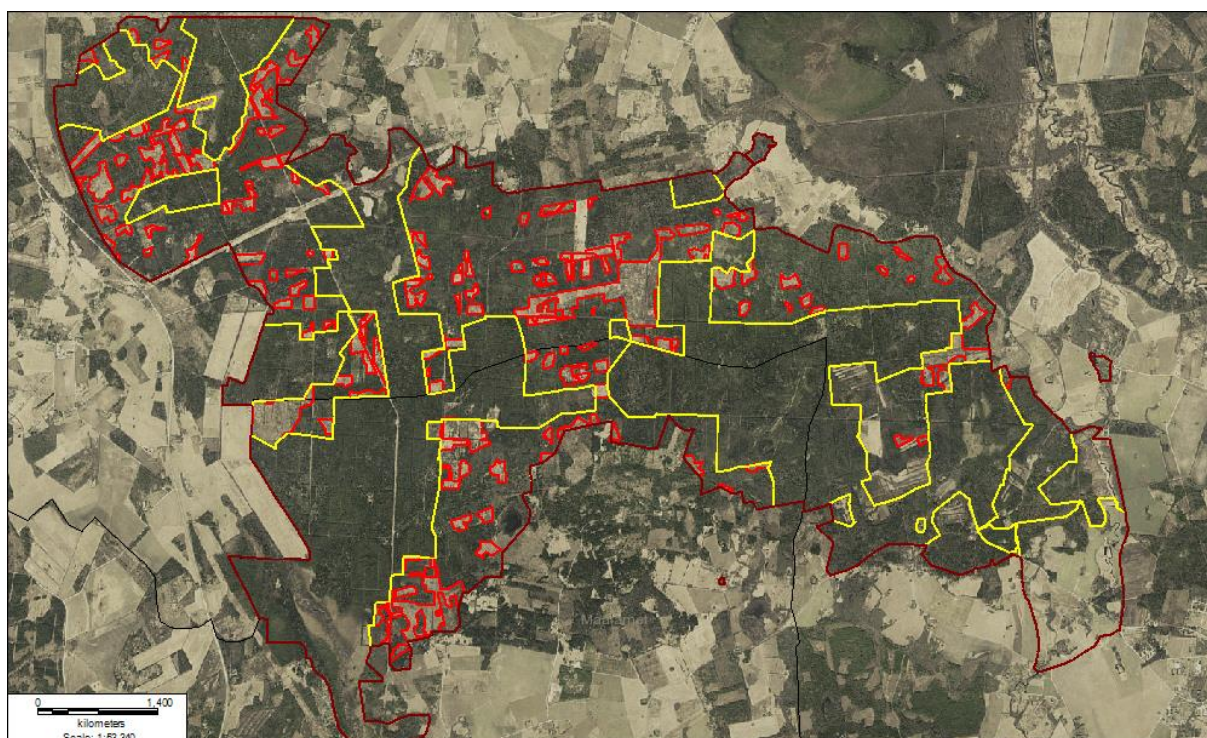
Allikas: Maa-ameti fotoladu

Probleem 6. Piiranguvööndis on lageraiutud suurtel aladel, mis kahjustab looduskaitseala kaitse-eesmärke

Nabala-Tuhala looduskaitseala pindala on 4604 ha, millest piiranguvööndid moodustavad 2468 ha, millest metsamaad on 2139 ha. Piiranguvööndi metsadest on lageraiutud 424 ha (vt joonis 8), mis moodustab 19,8% piiranguvööndi metsadest. Suur osa lageraietest on tehtud viimase 10 aasta jooksul ehk looduskaitseala olemasolu perioodil – Nabala-Tuhala looduskaitseala moodustati 2014. aastal. Suurima lageraiutud ala kogupindala on 55 ha (piirnevate lankide pindala kokku).

Nabala-Tuhala looduskaitseala kaitse-eesmärgiks on mitmete metsaliikide elupaikade kaitse⁵, mis asuvad osaliselt piiranguvööndis. Sellises mahus ja tempos metsade lageraie kahjustab kaitse-eesmärgiks olevate liikide seisundit. Kaitse-eeskirja alusel on lubatud lageraie kuni 2 ha ja turberaie kuni 5 ha suuruse langina tingimusel, et tuleb säilitada koosluse liikide ja vanuse mitmekesisus. Kuid piirnevate raiete liitumisel ja raieliikide kombineerimisel on siiski võimalik looduskaitsealale tekitada ulatuslikke lagedaid alasid, mis sealset elustikku kindlasti ei säilita.

Joonis 8. Lageraiutud alad (punase joonega), peamiselt viimasel 10 aastal, Nabala-Tuhala looduskaitseala piiranguvööndis. Kollase joonega piiranguvööndi ja pruuni joonega kaitseala piir

Aluskaart: Maa-amet

Kaitsekorralduslike otsuste analüüs

- 1) *Kas ja kui suurel määral on raiete tulemusel saanud kahjustada kaitstavad loodusväärtused, sh need, mille kaitse on eesmärgiks?*

Nabala-Tuhala kaitsealal tehtud raie kahjustas metsaelupaika 9050 ja kauni kuldkinga elupaika (II kaitsekategooria), mis mõlemad on kaitseala ja/või loodusala kaitse-eesmärgiks. Nabala-Tuhala looduskaitseala piiranguvööndis tehtud ulatuslikud lageraied – ligi 20% piiranguvööndi metsadest

⁵ <https://www.riigiteataja.ee/akt/121112014010>

on viimasel 10 aasta jooksul lageraiutud – ei võimalda tagada mitmete kaitse-eesmärkides loetletud metsaliikide seisundit.

2) *Kaitseala loomise ekspertiis ja selles seatud tingimused (millised tingimused on soovitatud, millised raietüübid jms)*

Nabala-Tuhala looduskaitseala kaitse-eeskirja ekspertiisi⁶ alusel „Ala suurimaks probleemiks on kindlasti aktiivne metsaraie, mis praeguse tempoga jätkudes hävitab väärtusliku metsamassiivi kiirelt“. Kaitse-eeskirja ekspertiisis soovitati lubada lageraiet kuni 1 ha suuruse langina, kuid kaitse-eeskirjas lubatakse lageraiet 2 ha suuruse langina. Lisaks on lubatud turberaie kuni 5 ha suuruse langina ja kuna hooldusraietele ei saa vastavalt looduskaitseseadusele seada mingeid tingimusi, siis võimaldabki lubatud regulatsioon (looduskaitseseadus + kaitse-eeskiri) piiranguvööndites raiuda suurtel ja ulatuslikel aladel, mis kahjustab tegelikult kaitse-eesmärke.

3) *Kaitse-eeskirja kooskõla ekspertiisiga (hinnatakse, kas ekspertiisis toodud soovitustega on arvestatud, milline on olnud eeskirja menetlusprotsess)*

Kaitse-eeskirja ekspertiisis (Sepp 2013) soovitati lubada lageraiet kuni 1 ha suuruse langina, kuid kaitse-eeskirjas lubatakse lageraiet 2 ha suuruse langina. Turberaiet planeeriti eelnõus kuni 2 ha suuruse langina, kuid ekspertiisis soovitati seda suurendada 5 ha-ni, mis on ka kehtivas kaitse-eeskirjas. Kaitse-eeskirja seletuskirjas pole selgitatud, miks otsustati ekspertide soovitust mitte arvestada.

4) *Kas kaitse-eeskirja on aja jooksul muudetud ja kuidas?*

Kaitse-eeskiri⁷ kinnitati 2014. a ja raietingimusi ei ole hiljem muudetud. Hooldusraietele ei saa vastavalt looduskaitseseadusele tingimusi seada, kuid hooldusraiete nõudeid on metsa majandamise eeskirjas korduvalt muudetud. Näiteks oli varem sanitaarraiete tegemisel minimaalse metsa täiuse piiriks 40%, kuid seda vähendati 30%, mis võimaldab teha elustikku kahjustavaid raieid ka kaitsealadel (vt eespool Ülejõe maaüksuse näidet).

5) *Kaitseréžiimi (muutuse) kooskõla EL-i direktiividega (elupaigadirektiiv, loodusdirektiiv, maastikukonventsioon)*

Nabala-Tuhala looduskaitseala on osaliselt Natura loodusalade koosseisus, sh Rahaaugu ja Tammiku loodusalad, mis asuvad valdavalt sihtkaitsevööndis. Ülejõe maaüksus asub Rahaaugu loodusalal piiranguvööndis, kus on registreeritud elupaik 9050 ja kasvas II kaitsekategooria taimeliik kaunis kuldking, kuid alal lubati sellest hoolimata sanitaarraiet. Seal raiuti mets täiuseni 30%, mis tähendab elupaiga 9050 hävimist ja kauni kuldkinga elupaiga kahjustamist. Sellise tegevuse lubamine ei ole kooskõlas loodusdirektiiviga. Loodusalade piiranguvööndites raiete lubamise tõttu alustati Eesti suhtes hiljuti ametlikku rikkumismenetlust⁸.

6) *Kas kaitsekorralduskavades on ette nähtud säästlikke metsaraie võtteid?*

Nabala-Tuhala looduskaitsealale ei ole koostatud kaitsekorralduskava.

Kaitse-eeskirja alusel on lubatud kõik raieliigid: uuendus-, turbe- ja hooldusraied. Kaitse-eeskirjaga on piiratud ainult uuendusraiet (lageraiet) 2 ha ja turberaiet 5 ha suuruse langina, mis võimaldab piiranguvööndi metsi majandada sisuliselt nagu tavapäraseid majandusmetsi

⁶ Sepp 2013. Nabala-Tuhala looduskaitseala kaitse-eeskirja ekspertiis.

⁷ <https://www.riigiteataja.ee/akt/12112014010>

⁸ https://ec.europa.eu/estonia/news/20210609_juunikuu_rikkumismenetlused_et

(keskmine lageraielangi pindala on Eestis riigimaal u 2 ha). Kaitse-eeskirja seletuskirjas ei ole raiete (sh kumuleeruvat) mõju kaitse-eesmärkidele käsitletud.

- 7) *Kas kaitsekorralduskava uuendamisel hinnati eelmise kaitsekorralduskava tulemuslikkust ja kas hinnangut võeti uue kava koostamisel arvesse?*

Nabala-Tuhala looduskaitsealale ei ole koostatud kaitsekorralduskava.

- 8) *Kas Keskkonnaameti poolt väljastatud konkreetse ala metsateatiste tingimused vastavad kaitse-eeskirjale ja kaitsekorralduskavale? Kuidas toimus teatise väljastamine – millistel kaalutlustel on raie lubatud, kuidas on raie lubamine põhjendatud, millised on raiele seatud tingimused, keda menetlusse kaasati?*

Ülejõe maaüksusele väljastatud metsateatise kaaskirjas ei ole käsitletud kaitse-eesmärgiks oleva elupaigatüübi 9050 olemasolu ja Keskkonnaamet väidab hoopis vastupidist loodusosal asuva eraldise nr 5 kohta: „*Raiutaval alal ei ole inventeeritud EÜ nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta I lisas nimetatud metsaelupaigatüüpe*“. Keskkonnaregistris on eraldistele nr 4 ja 5 märgitud elupaigatüüp 9050, vt joonis 3.

Maaüksusele väljastatud metsateatise kaaskirjas ei ole käsitletud kaitse-eesmärgiks oleva kauni kuldkinga leiukohta. Keskkonnaregistris on liigi leiukoht olemas, vt joonis 5. Liigi leiuandmed kanti registrisse pärast metsateatise kooskõlastamist, kuid andmed olid tegelikult mitu kuud varem saadetud Keskkonnaametile. Punktleiukohad olid registris juba varem märgitud.

- 9) *Kas metsateatiste väljastamisel on arvestatud nende raiete lubamise tagajärjel tekkivat ajalist ja ruumilist koosmõju?*

Raiete, sh lageraiete kumuleeruvat mõju ei ole metsateatiste väljastamisel arvestatud kogu Nabala-Tuhala piiranguvööndi raiete puhul. Raietingimusi ja nende kumuleeruvat mõju saab kaaluda ainult kaitse-eeskirja koostamise raames, mida ei ole siin alal tehtud vastavalt kaitse-eeskirja seletuskirjale ja ekspertiisile.

- 10) *Kas raie teostati vastavalt metsateatise tingimustele. Kui ei, siis kas järelvalve on tuvastanud rikkumised?*

Maaüksusel ei rikutud Keskkonnaameti hinnangul⁹ metsa majandamise eeskirjas¹⁰ sätestatud raietingimusi. Pinnase kahjustamise vältimise ja ajalise raiepiirangu soovitusi ei olnud võimalik kontrollida. Teiste Nabala-Tuhala kaitseala raiete puhul ei kontrollitud vastavust metsateatiste tingimustele.

⁹ Keskkonnainspektiooni 03.01.2020. a kiri nr 12-2/19/7703-2 Renno Nellisele.

¹⁰ <https://www.riigiteataja.ee/akt/106042021008>

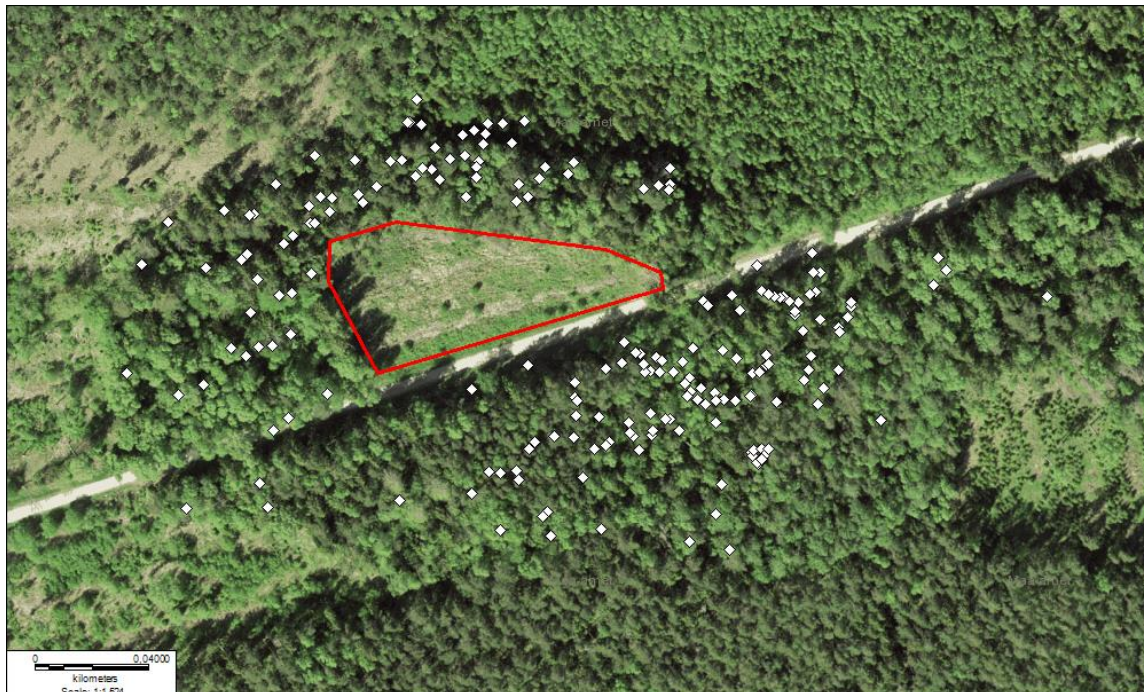
Jugapuude ja nende elupaikade raie Saare- ja Hiiumaal

Probleem 1. Kaitsealused jugapuud on maha raiutud

Kaitsealuseid jugapuid (II kaitsekategooria) on maha raiutud Saaremaal (umbes 100 puud) ja Hiiumaal (3 puud).

1. Saaremaa, Riigimetsa Majandamise Keskuse (RMK) maa. Hinnanguliselt raiuti seal 2015. aastal sügisel maha 100 jugapuud (vt joonis 9). Seda teemat on käsitletud meedias^{11, 12, 13} ja FSC auditis RMK kohta.

Joonis 9. Jugapuude asukohad keskkonnaregistris Saaremaal ja lageraiutud ala (punase joonega), kus kasvas hinnanguliselt 100 jugapuud

Allikas: Keskkonnaregister, aluskaart: Maa-amet

2. Hiiumaa, eramaa. Jugapuu leiukoht on keskkonnaregistris registreeritud 2007. a ja viimasel vaatlusel 2016. a leiti sealt 3 puud. Lageraie on toimunud viimastel aastatel (vt joonis 10). Jugapuud on ortofoto alusel tõenäoliselt maha raiutud. Kui puud on jäetud langile üksikpuuna, siis varjulembese liigina nad seal elujõulisena ei püsi ja elupaik on sisuliselt hävitatud.

¹¹ <https://hi-in.facebook.com/pealtnagija/posts/1213178785402450/>

¹² <https://www.postimees.ee/3973395/rmk-havitas-looduskaitse-all-olevaid-puid-prokuratuur-alustas-kriminaalmenetlust>

¹³ <https://arhiiv.saartehaal.ee/2017/01/10/rmk-vottis-maha-hektari-jugapuid/>

Joonis 10. Raiutud jugapuude kasvukoht Hiiumaal. Valge täpp tähistab puude kasvukohta ja punane ring liigi elupaika

Allikas: Keskkonnaregister, aluskaart: Maa-amet

Probleem 2. Piirnevate lageraietega on kahjustatud jugapuude seisundit

Piirnevate raietega on kahjustatud Saaremaal jugapuude seisundit, sest liik on varjulembene ja langile või selle serva päikese kätte avatuks raiumise korral puud kas surevad või jäävad kiratsema.

Saaremaa, RMK maa, jugapuu elupaik. Metsaregistri alusel on seal raiutud 2013. a ja jugapuud registreeriti 2007. a. Jugapuud on langile kasvama jäetud, kuid saavad tõenäoliselt päikesekahjustusi (vt joonis 11).

Joonis 11. Raie jugapuude kasvukohas (vasakpoolne). Valge täpp tähistab puude kasvukohta ja punane ring liigi elupaika

Allikas: Keskkonnaregister, aluskaart: Maa-amet

Kaitsekorralduslike otsuste analüüs

1) *Kas ja kui suurel määral on raiete tulemusel saanud kahjustada kaitstavad loodusväärtused, sh need, mille kaitse on eesmärgiks?*

Saaremaal jugapuu elupaigas RMK poolt tehtud raie hävitas ligikaudu 100 puud. Jugapuu on II kaitsekategooria liik, kelle isendi tahtlik hävitamine on keelatud, mistõttu rikuti otseselt looduskaitseaduses sätestatud tingimusi. Selle rikkumise menetlemiseks tegi Lääne ringkonnaprokuratuur kriminaalmenetluse.

Hiiumaa juhtumi alusel on jugapuud samuti hävitatud ja Saaremaa teisel juhtumil on jugapuude kasvutingimusi kahjustatud.

2) *Kaitseala loomise ekspertiis ja selles seatud tingimused (millised tingimused on soovitatud, millised raietüübid jms)*

Jugapuu seisundi tagamiseks ja kaitsekorralduslike tegevuste planeerimiseks ei ole liigile kinnitatud kaitse- ja tegevuskava, kuigi vastav eelnõu projekt koostati juba 2010. aastal.

Lageraie hävitab liigi elupaigad ja isendid. Saaremaal Kesknõmme looduskaitseala kaitsekorralduskavas¹⁴, mis on üks väheseid referentsviiteid jugapuude kaitse korraldamise kohta, on liigile elupaigatingimusi kirjeldatud järgmiselt: „Jugapuu soodsad kasvukohad on varjulised, sest liik vajab ümbritseva metsa turvet kaitseks liigse valguse, kuivuse ja talviste külmade eest. Enim ohustavad jugapuu soodsat seisundit metsaraied, põhiliselt lageraied, aga ka muud raied, mille käigus muudetakse oluliselt hõredamaks ümbritsevat puistut.“

Jugapuu elupaikade kaitseks ei ole moodustatud püsielupaikasad, kuigi nende moodustamise menetlust alustati juba kümme aastat tagasi ja viimane ekspertiis valmis 2017. aastal¹⁵. Kuna liik on piiratud levikuga, elupaigad on ainult lääne-Eestis, ja liik on vähearvukas, siis oleks igati põhjendatud jugapuu püsielupaikade moodustamine.

3) *Kaitse-eeskirja kooskõla ekspertiisiga (hinnatakse, kas ekspertiisis toodud soovitustega on arvestatud, milline on olnud eeskirja menetlusprotsess)*

Jugapuu püsielupaikasad ja liigi kaitse- ja tegevuskava ei ole kinnitatud, kuigi mõlemad eelnõud on tegelikult koostatud.

4) *Kas kaitse-eeskirja on aja jooksul muudetud ja kuidas?*

Jugapuu püsielupaikasad ei ole moodustatud. Keskkonnaregistris on 15.04.2021. a seisuga neli projekteeritavat püsielupaika, millele rakendub looduskaitseaduse järgi ajutine kaitse. Kaitsealadel asuvate elupaikade kaitsekorraldus on olnud piisav, kus elupaigad on valdavalt tsoneeritud sihtkaitsevööndisse. Piiranguvööndis asuvate jugapuude ja temale sobivate kasvutingimuste säilitamine sõltub eelkõige Keskkonnaameti seatud tingimustest raiateatiste menetlemise käigus.

¹⁴ https://www.keskkonnaamet.ee/sites/default/files/kaitse_planeerimine/keskn6mme_lka_kkk_2017_2026.pdf

¹⁵ <https://www.keskkonnaamet.ee/et/eesmargid-tegevused/liigikaitse/liigikaitsealised-tood>

5) *Kaitserežiimi (muutuse) kooskõla EL-i direktiividega (elupaigadirektiiv, loodusdirektiiv, maastikukonventsioon)*

Väljaspool kaitsealasid asuvad jugapuu elupaigad ei ole kaitse all, sh kolm kirjeldatud juhtumit Saare- ja Hiiumaal. Neile rakendus isendikaitse ja seetõttu oleks tulnud nad raiumata jätta. Jugapuu ei ole loodusdirektiivi liik, kuid kuulub Eestis II kaitsekategooriasse.

6) *Kas kaitsekorralduskavades on ette nähtud säästlikke metsaraie võtteid?*

Kesknõmme ja Tahkuna looduskaitseala kaitsekorralduskavades on lubatud jugapuudele ohtlike ja pealelangenud puude eemaldamist, kuid välistatud on teised elupaiku hävitavad või kahjustavad raied, nagu lageraie. Mingeid teisi raievõtteid ei ole kaitsekorralduskavades kirjeldatud.

7) *Kas kaitsekorralduskava uuendamisel hinnati eelmise kaitsekorralduskava tulemuslikkust ja kas hinnangut võeti uue kava koostamisel arvesse?*

Liigi tegevuskava ei ole kinnitatud, kuigi selle eelnõu projekt koostati juba 2010. aastal.

8) *Kas Keskkonnaameti väljastatud konkreetse ala metsateatiste tingimused vastavad kaitse-eeskirjale ja kaitsekorralduskavale? Kuidas teatise väljastamine toimus – millistel kaalutlustel on raie lubatud, kuidas on raie lubamine põhjendatud, millised on raiele seatud tingimused, keda menetlusse kaasati?*

Keskkonnaamet väljastas Saaremaal lubava lageraie teatise, kuigi alale oli märgitud jugapuu elupaik. Teatis kooskõlastati ekslikult automaatse menetluse raames.

Saaremaal anti metsateatise väljastamisel puhvri säilitamise nõue jugapuude ümbruses ja seda tingimust on järgitud. Siiski on seal jugapuud valgusele liiga avatud ja osaliselt kahjustunud.

Hiiumaal väljastatud metsateatise nr 1956053201 kaaskirjas on jugapuude kohta seatud järgmised tingimused: „Looduslikult esinev harilik jugapuu kasvab meil niisketes ja varjulistes metsades, vajades püsivat mikrokliimat. Lageraie mõjul muutuvad kasvukohas nii soojus-, valgus- kui ka niiskustingimused, mille tulemusena hakkavad jugapuud kiratsema või hukuvad (Hariliku jugapuu kaitse tegevuskava eelnõu). Lageraielankidelt leitud jugapuudel on kõige selgemini tuvastatavad päikesepõletusest tingitud tugevad kahjustused, mille tulemusena puud on nõrgestunud või leidmise ajal juba surnud. Tagamaks hariliku jugapuu edaspidist kasvamist tema elupaigas, tuleb lageraie tegemata jätta vähemalt 30 m (keskmine puude kõrgus Eesti metsades) raadiuses ümber jugapuu isendite“.

Ortofoto alusel ei ole nimetatud maaüksusel jugapuu(de) ümber vajalikku puhvrit jäetud ja mets on kogu ulatuses lageraiutud.

9) *Kas metsateatiste väljastamisel on arvestatud nende raiete lubamise tagajärjel tekkivat ajalist ja ruumilist koosmõju?*

Hiiumaal ei olnud lubatud lageraiuda jugapuudest 30 meetri raadiuses, kuid raie siiski teostati. Saaremaal väljastati ekslikult automaatse menetluse raames lubav lageraieteatis. Saaremaal anti metsateatise väljastamisel puhvri säilitamise nõue jugapuude ümbruses ja seda tingimust on järgitud. Siiski on seal jugapuud valgusele liiga avatud ja osaliselt kahjustunud.

10) Kas raie teostati vastavalt metsateatise tingimustele. Kui ei, siis kas järelevalve on tuvastanud rikkumised?

Saaremaal anti metsateatise väljastamisel puhvri säilitamise nõue jugapuude ümbruses ja seda tingimust on järgitud. Siiski on seal jugapuud valgusele liiga avatud ja osaliselt kahjustunud.

Hiiumaal väljastatud metsateatise nr 1956053201 kaaskirjas on jugapuude kohta seatud järgmised tingimused: „Looduslikult esinev harilik jugapuu kasvab meil niisketes ja varjulistes metsades, vajades püsivat mikrokliimat. Lageraie mõjul muutuvad kasvukohas nii soojus-, valgus- kui ka niiskustingimused, mille tulemusena hakkavad jugapuud kiratsema või hukkuvad (hariliku jugapuu kaitse tegevuskava eelnõu). Lageraielankidelt leitud jugapuudel on kõige selgemini tuvastatavad päikesepõletusest tingitud tugevad kahjustused, mille tulemusena on puud nõrgestunud või leidmise ajal juba surnud. Tagamaks hariliku jugapuu edaspidist kasvamist tema elupaigas, tuleb lageraie tegemata jätta vähemalt 30 m (keskmine puude kõrgus Eesti metsades) raadiuses ümber jugapuu isendite“. Ortofoto alusel ei ole nimetatud maaüksusel jugapuu(de) ümber vajalikku puhvrit jäetud ja mets on kogu ulatuses lageraiutud.

Hiiumaa maaüksuse ja Saaremaa puhul järelevalve rikkumist ei tuvastanud.

Saaremaa lageraie puhul prokuratuur menetlust ei alustanud ja kedagi ei karistanud, sest oli automaatteatiste süsteemi „viga“.

Raied Otepää looduspargis

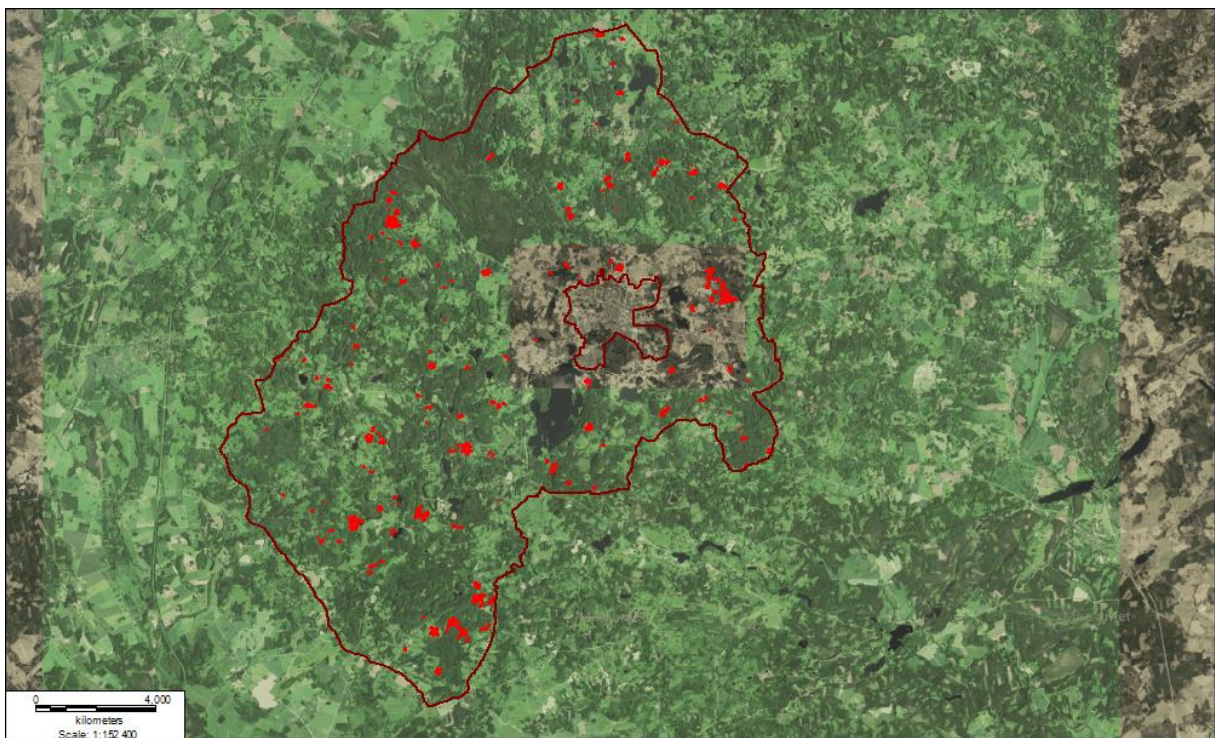
Otepää looduspark asub Valgamaal ja kaitseala pindala on 22 090 ha. See kuulub tervikuna Natura 2000 loodus- ja linnualade võrgustikku.

Probleem 1. Raiutud on Natura metsaelupaigatüüpides, mis on loodusala kaitse-eesmärgiks

Maa-ameti metsamuutuste kaardikihtide alusel¹⁶ on aastatel 2014–2019 raiutud Otepää looduspargi piiranguvööndites Natura metsaelupaigatüüpides kokku 115 ha ulatuses (vt joonis 12). Lageraie hävitab otseselt metsaelupaigatüübi ja on seetõttu vastuolus ala kaitse-eesmärkidega.

Raiutud on elupaigatüüpides vanad loodusmetsad (elupaigatüübi kood 9010*, tärniga on tähistatud loodusdirektiivi esmatähtsad elupaigatüübid), rohunditerikkad kuusikud (9050), soostuvad ja soolehtmetsad (9080*) ning siirdesoo ja rabametsad (91D0). Kõik loetletud elupaigatüübid on ala kaitse-eesmärgiks nii kaitse-eeskirja¹⁷ kui ka Natura võrgustiku (v.a 91D0 Natura alal)¹⁸ alusel.

Joonis 12. Raiutud metsaelupaigatüüpide paiknemine (punased laigud) Otepää looduspargis (kaitseala välispiir pruuni joonega)

Aluskaart: Maa-amet

Probleem 2. Lageraie kaitse-eesmärgiks oleva liigi elupaigas

Laanerähn ehk kolmvarvas-rähn on II kaitsekategooria liik, kes on Otepää looduspargi kaitse-eesmärgiks¹⁹. Kaitseala piiranguvööndis asunud liigi elupaigas on tehtud lageraie (vt joonis 13). Suur osa elupaigast on lubatud lageraiuda maaüksusel, mis oli ühtlasi kaardistatud ka elupaigatüüp 9050.

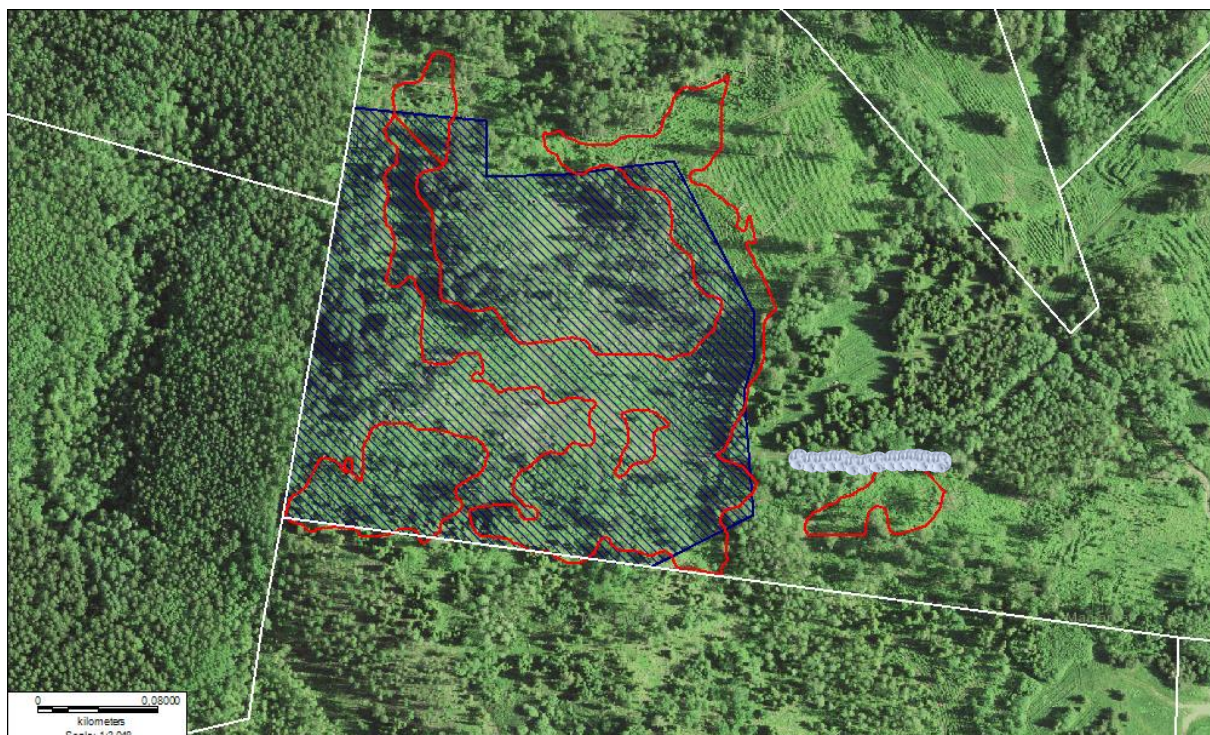
¹⁶ <https://xgis.maaamet.ee/xgis2/page/app/metsamuutused>

¹⁷ <https://www.riigiteataja.ee/akt/108122016001>

¹⁸ <https://www.riigiteataja.ee/akt/790098>

¹⁹ <https://www.riigiteataja.ee/akt/108122016001>

Joonis 13. Laanerähni elupaigas (sinine viirutus) tehtud lageraied (punase piirjoonega) Otepää looduspargis. Maaüksuste piirid on näidatud valge joonega, ala asub piiranguvööndis ja on ka Natura 2000 ala

Aluskaart: Maa-amet

Kaitsekorralduslike otsuste analüüs

1) *Kas ja kui suurel määral on raiete tulemusel saanud kahjustada kaitstavad loodusväärtused, sh need, mille kaitse on eesmärgiks?*

Jah, kaitse-eesmärgiks olevaid Natura metsaelupaigatüüpe on lageraiutud kokku 115 ha ulatuses (vt joonis 13) – lageraie hävitab otseselt metsaelupaigatüübi ja on seetõttu vastuolus ala kaitse-eesmärkidega. Lisaks on ühel juhul raiutud kaitse-eesmärgiks oleva linnuliigi – laanerähn – elupaigas.

2) *Kaitseala loomise ekspertiis ja selles seatud tingimused (millised tingimused on soovitatud, millised raietüübid jms)*

Kaitse-eeskirja alusel²⁰ on Otepää looduspargi piiranguvööndis lubatud uuendusraie kuni 1,2 ha suuruse langina ja hall-lepikutes lageraie langi suuruse piiranguta. Lisaks on sätestatud metsade majandamisel teisi piiranguid, näiteks on sätestatud uuendusraie puhul puistu vanuse nõue metsa peapuuliigi keskmise vanuse alusel, mis on majandusmetsadega võrreldes natuke kõrgem.

3) *Kaitse-eeskirja kooskõla ekspertiisiga (hinnatakse, kas ekspertiisis toodud soovitustega on arvestatud, milline on olnud eeskirja menetlusprotsess)*

Kaitse-eeskirja ekspertiisis nenditakse, et varem kehtinud kaitse-eeskirja alusel on lageraie keelatud, kuid eeskirja uuendamisega soovitakse seda muuta ja lubada ka lageraie. Ekspertiisi alusel on „tegemist olulise muudatusega, mille vajalikkus kaitse-eesmärkide saavutamise seisukohast puudub“. Ekspertiisiga ei arvestatud ning lubati kinnitatud kaitse-eeskirjaga lageraie. Lageraiele seati erinevad

²⁰ <https://www.riigiteataja.ee/akt/108122016001>

piirangud, sh arvestades osaliselt ekspertiisid välja pakutud tingimustega. Seletuskirjas ei selgitatud, miks ekspertide arvamusega täielikult ei arvestatud.

4) *Kas kaitse-eeskirja on aja jooksul muudetud ja kuidas?*

Otepää looduspargi kaitse-eeskirja muudeti 2016. aastal ja uuendatud eeskirjaga lubati varasemaga võrreldes lageraiet, sätestades küll erinevaid piiranguid lageraie tegemiseks. Maa-ameti metsamuutuste kaardikihtide alusel²¹ on aastatel 2014–2019 raiutud Otepää looduspargi piiranguvööndites Natura metsaelupaigatüüpides kokku 115 ha ulatuses (vt joonis 13). Lageraie hävitab otseselt metsaelupaigatüübi ja on seetõttu vastuolus ala kaitse-eesmärkidega.

5) *Kaitserežiimi (muutuse) kooskõla EL-i direktiividega (elupaigadirektiiv, loodusdirektiiv, maastikukonventsioon)*

Natura loodusaladel ei tohiks lubada kaitse-eesmärgiks olevate elupaigatüüpide hävitamist ja seisundi halvenemist põhjustavaid tegevusi, kuid seda on Otepääl lubatud. Otepää kaitse-eeskirja ekspertiis juhiti sellele vastuolule samuti tähelepanu: „*uuendusraie tuleks välistada Natura 2000 elupaigatüüpidele vastavates puistutes, sest Natura loodusaladel tuleb vastavalt loodusdirektiivile tagada nende soodus looduskaitseline seisund ning uuendusraie ei taga seda kindlasti*“. Sellest hoolimata lubas kaitseala valitseja kaitse-eeskirja alusel maha raiuda ka kaitse-eesmärkidena nimetatud elupaigatüüpe.

Sellise tegevuse lubamine ei ole kooskõlas loodusdirektiiviga. Loodusalade piiranguvööndites raiete lubamise tõttu on Eesti suhtes hiljuti alustatud ametlik rikkumismenetlus.²²

6) *Kas kaitsekorralduskavades on ette nähtud säästlikke metsaraie võtteid?*

Kaitse-eeskirjas on mõned metsaelupaigatüüpide hävimist välistavad tingimused, kuid need võimaldavad siiski elupaikade kahjustamist: „*Elupaigatüübile „okasmetsad oosidel ja moreenikuhjatistel“ vastavaid puistuid on lubatud majandada üksnes püsimeetsana*“ ja „*Uuendusraie on keelatud Pargi piiranguvööndis, kõvalehtpuupuistutes ja pärnaenamusega puistutes*“.

Otepää looduspargi kaitsekorralduskavas²³ ei ole käsitletud metsaraiete mõju kaitse-eesmärgiks olevatele elupaigatüüpidele ja liikidele. Kaitsekorralduskavas on ainult üks lühike ja üldsõnaline peatükk „*Metsade majandamise suunamine*“, mis sisaldab ainult mõnda lauset „*Metsad on olulised elupaigad paljudele kaitsealustele liikidele. Metsade majandamisel tuleb säilitada kaitsealustele liikidele sobilikud tingimused. Metsateatiste andmisel tuleb teha kaalutusotsus, kus arvestatakse erinevate kaitsealuse liikide elupaigatüüpidega*“.

7) *Kas kaitsekorralduskava uuendamisel hinnati eelmise kaitsekorralduskava tulemuslikkust ja kas hinnangut võeti uue kava koostamisel arvesse?*

Kehtivas Otepää looduspargi kaitsekorralduskavas ei ole hinnatud eelmise kaitsekorralduskava²⁴ tulemuslikkust.

8) *Kas Keskkonnaameti väljastatud konkreetse ala metsateatiste tingimused vastavad kaitse-eeskirjale ja kaitsekorralduskavale? Kuidas teatise väljastamine toimus – millistel kaalutlustel on raie*

²¹ <https://xgis.maaamet.ee/xgis2/page/app/metsamuutused>

²² https://ec.europa.eu/estonia/news/20210609_juunikuu_rikkumismenetlused_et

²³ https://www.keskkonnaamet.ee/sites/default/files/kkk_otevaa_lp_lk_14122016_0.pdf

²⁴ <https://infoleht.keskkonnainfo.ee/GetFile.aspx?fail=-380475844>

lubatud, kuidas on raie lubamine põhjendatud, millised on raiele seatud tingimused, keda menetlusse kaasati?

Kaitse-eeskirja alusel lubatakse piiranguvööndis lageraiet kuni 1,2 ha suuruse langina, kuid metsaelupaigatüüpides ja kaitsealuste liikide (nt laanerähn) elupaikades tehtud lageraie hävitab need kaitse-eesmärgina nimetatud väärtused. Piiranguvööndis asuvale alale eraldi täiendavat hindamist laanerähni elupaiga säilitamiseks ei tehtud. Metsateatis väljastati vastavalt kaitse-eeskirjale.

9) Kas metsateatiste väljastamisel on arvestatud nende raiete lubamise tagajärjel tekkivat ajalist ja ruumilist koosmõju?

Raiete, sh lageraiete kumuleeruvat mõju ei ole metsateatiste väljastamisel arvestatud kogu Otepää looduspargi piiranguvööndite raiete puhul. Raietingimusi ja nende kumuleeruvat mõju saab kaaluda ainult kaitse-eeskirja koostamise raames, ent Otepää looduspargi piiranguvööndi kaitse-eeskirja seletuskirja ja ekspertiisi koostamise käigus ei ole seda mõju välja selgitatud.

10) Kas raie teostati vastavalt metsateatise tingimustele? Kui ei, siis kas järelevalve on tuvastanud rikkumised?

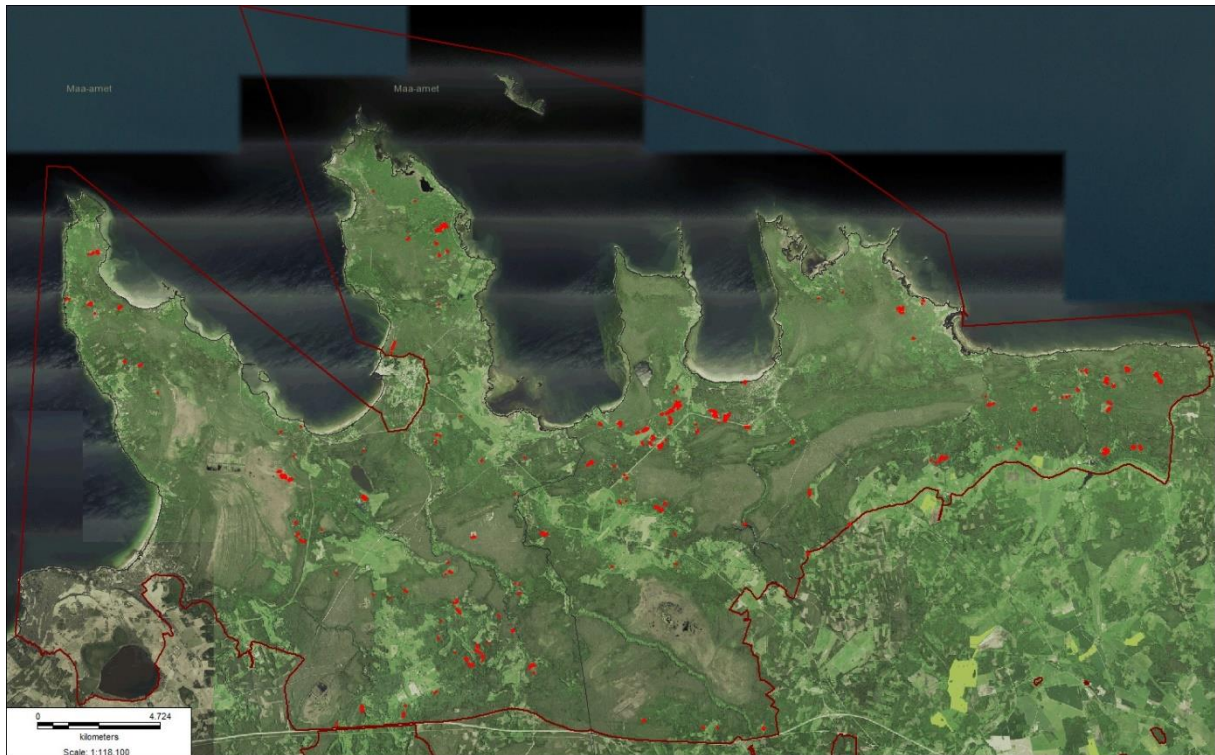
Piiranguvööndites on raiutud vastavalt kaitse-eeskirjale ja juriidilist rikkumist tõenäoliselt ei ole, kuid raiumine ei ole kooskõlas loodusdirektiiviga.

Raied Lahemaa rahvuspargis

Probleem 1. Raiutud on Natura metsaelupaigatüüpides, mis on loodusala kaitse-eesmärgiks

Maa-ameti metsamuutuste kaardikihtide alusel²⁵ on aastatel 2013–2018 raiutud Lahemaa rahvuspargi piiranguvööndites Natura metsaelupaigatüüpides kokku 34 ha ulatuses (vt joonis 14). Lageraie hävitab otseselt metsaelupaigatüübi ja on seetõttu vastuolus ala kaitse-eesmärkidega.

Joonis 14. Raiutud metsaelupaigatüüpide paiknemine (punased laigud) Lahemaa rahvuspargis (kaitseala välispiir pruuni joonega)

Aluskaart: Maa-amet

Lageraiutud on elupaigatüüpides metsastunud luided (elupaigatüübi kood 2180), vanad looduspõõsad (9010*, tähniga on tähistatud loodusdirektiivi esmatahtsad elupaigatüübid), rohunditerikkad kuusikud (9050), soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*), siirdesoo ja rabametsad (91D0) ja lammi-lodumetsad (91E0*). Kõik loetletud elupaigatüübid on ala kaitse-eesmärgiks nii kaitse-eeskirja²⁶ kui ka Natura võrgustiku (v.a 91E0 Natura alal)²⁷ alusel.

²⁵ <https://xgis.maaamet.ee/xgis2/page/app/metsamuutused>

²⁶ <https://www.riigiteataja.ee/akt/126022015033>

²⁷ <https://www.riigiteataja.ee/akt/790098>

Probleem 2. Lageraie kaitse-eesmärgiks olevate liikide elupaikades

Laanerähn ehk kolmvarvas-rähn on II kaitsekategooria liik, kes on Lahemaa rahvuspargi²⁸ ja Natura võrgustiku Lahemaa linnuala²⁹ kaitse-eesmärgiks. Kaitseala piiranguvööndis asuvates laanerähni elupaikades on tehtud mitmes kohas lageraiet:

- liigi leiukoht on lageraiutud ühel maaüksusel (vt joonis 15);
- elupaik on osaliselt lageraiutud viiel maaüksusel.

Lisaks on tehtud lageraiet mitme teise kaitse-eesmärgiks oleva linnuliigi elupaigas:

- valgeselg-kirjurähni elupaik on osaliselt raiutud ühel maaüksusel;
- metsise elupaik on osaliselt raiutud kolmel maaüksusel.

Joonis 15. Laanerähni leiukohas (punane täpp) tehtud lageraie (roheline joonega) Lahemaa rahvuspargis. Maaüksuste piirid on näidatud valge joonega. Raiutud ala asub piiranguvööndis ja kuulub ka Natura 2000 võrgustikku

Aluskaart: Maa-amet

Kaitsekorralduslike otsuste analüüs

1) *Kas ja kui suurel määral on raiete tulemusel saanud kahjustada kaitstavad loodusväärtused, sh need, mille kaitse on eesmärgiks?*

Jah, kaitse-eesmärgiks olevaid Natura metaelupaigatüüpe on Lahemaa rahvuspargis lageraiutud aastatel 2013–2018 kokku 34 ha ulatuses (vt joonis 15) – lageraie hävitab otseselt metaelupaigatüübi ja on seetõttu vastuolus ala kaitse-eesmärkidega. Lisaks on mitmel juhul raiutud

²⁸ <https://www.riigiteataja.ee/akt/126022015033>

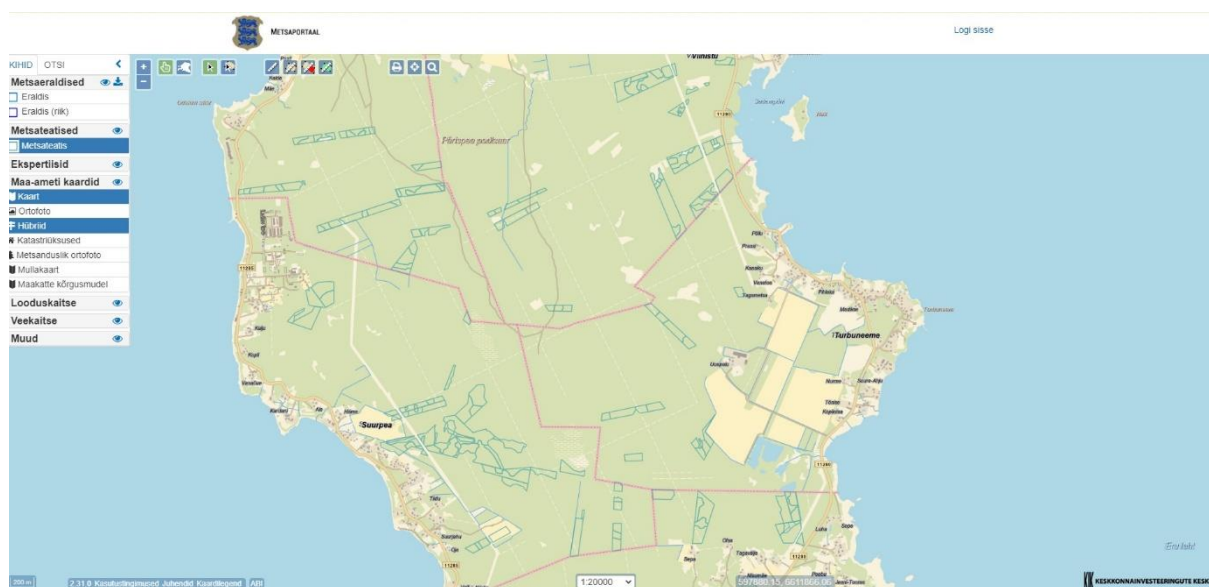
²⁹ <https://www.riigiteataja.ee/akt/790098>

kaitse-eesmärgiks olevate linnuliikide – laanerähn, valgeselg-kirjurähn ja metsis – elupaikades, mis kahjustab nende liikide elupaikade seisundit ja osaliselt hävitab selle.

2) *Kaitseala loomise ekspertiis ja selles seatud tingimused (millised tingimused on soovitatud, millised raietüübid jms)*

2015. aastal tehtud Lahemaa kaitse-eeskirja muudatusega lubatakse lageraiet kuusikutes kuni 0,5 ha ja hall-lepikutes kuni 1 ha, lisaks on lubatud turberaie kuni 2 ha suuruse langina.³⁰ Varem kehtinud kaitse-eeskirja alusel oli lageraie Lahemaa rahvuspargis keelatud ja lubatud oli ainult turberaie.³¹ See on põhjustanud viimastel aastatel metsaraiete hulga kasvu Lahemaa rahvusparki piiranguvööndites (vt joonis 16). Lahemaa kaitse-eeskirja ekspertiisis ei ole erinevate raieliikide mõju kaitse-eesmärkidele kaalutud.

Joonis 16. Kehtivate metsateatiste paiknemine Pärisea poolsaarel (helesinised kastid)

Allikas: väljavõte metsaregistrist, 16.06.2021 (<https://register.metsad.ee/#/>)

3) *Kaitse-eeskirja kooskõla ekspertiisiga (hinnatakse, kas ekspertiisis toodud soovitustega on arvestatud, milline on olnud eeskirja menetlusprotsess)*

Kaitse-eeskirja koostamise käigus tehtud ekspertiisis on kirjeldatud eelkõige eelnõus esitatud raie tingimusi ja täiendavaid ettepanekuid ei ole tehtud.

4) *Kas kaitse-eeskirja on aja jooksul muudetud ja kuidas?*

Lahemaa kaitse-eeskirja muudeti 2015. aastal, mille alusel on lubatud lageraie kuusikutes kuni 0,5 ha ja hall-lepikutes kuni 1 ha, lisaks on lubatud turberaie kuni 2 ha suuruse langina. Varem kehtinud kaitse-eeskirja alusel olid lageraie Lahemaa rahvuspargis keelatud ja lubatud oli ainult turberaie.

5) *Kaitseraie (muutuse) kooskõla EL-i direktiividega (elupaigadirektiiv, loodusedirektiiv, maastikukonventsioon)*

Natura loodusaladel ei tohiks lubada kaitse-eesmärgiks olevate elupaigatüüpide ja liikide elupaikade hävitamist ja seisundi halvenemist põhjustavaid tegevusi, kuid seda on Lahemaal lubatud. Sellise

³⁰ <https://www.riigiteataja.ee/akt/126022015033>

³¹ <https://www.riigiteataja.ee/akt/25331>

tegevuse lubamine ei ole kooskõlas loodus- ja linnudirektiiviga. Loodusalade piiranguvööndites raiete lubamise tõttu on Eesti suhtes hiljuti alustatud ametlik rikkumismenetlus.³²

6) *Kas kaitsekorralduskavades on ette nähtud säästlikke metsaraie võtteid?*

Lahemaa rahvusparki kaitsekorralduskavas³³ ei ole käsitletud metsaraiete mõju kaitse-eesmärgiks olevatele elupaigatüüpidele ja liikidele ning kirjeldatud on eelkõige kehtivat kaitsekorda.

7) *Kas kaitsekorralduskava uuendamisel hinnati eelmise kaitsekorralduskava tulemuslikkust ja kas hinnangut võeti uue kava koostamisel arvesse?*

Kehtivas Lahemaa rahvusparki kaitsekorralduskavas ei ole hinnatud varasema kaitsekorraldusliku tegevuse tulemuslikkust.

8) *Kas Keskkonnaameti väljastatud konkreetse ala metsateatiste tingimused vastavad kaitse-eeskirjale ja kaitsekorralduskavale? Kuidas teatise väljastamine toimus – millistel kaalutlustel on raie lubatud, kuidas on raie lubamine põhjendatud, millised on raiele seatud tingimused keda menetlusse kaasati?*

Kaitse-eeskirja alusel lubatakse piiranguvööndis lageraiet kuusikutes kuni 0,5 ha suuruse langina. Piiranguvööndi puhul ei ole seatud eraldi tingimusi laanerähni elupaiga kaitseks. Metsateatistes ei ole laanerähni elupaika nimetatud. Vanad raieküpsed kuusikud on laanerähni elupaigaks, millest osal juhtudel on Keskkonnaamet lubanud lageraiet. Kaitsealuste liikide (nt laanerähn) elupaikades ja metsaelupaigatüüpides tehtud lageraie hävitab või kahjustab neid kaitse-eesmärgina nimetatud väärtuseid.

9) *Kas metsateatiste väljastamisel on arvestatud nende raiete lubamise tagajärjel tekkivat ajalist ja ruumilist koosmõju?*

Raiete, sh lageraiete kumuleeruvat mõju ei ole metsateatiste väljastamisel arvestatud kogu Lahemaa rahvusparki piiranguvööndite raiete puhul. Raietingimusi ja nende kumuleeruvat mõju saab kaaluda ainult kaitse-eeskirja koostamise raames, ent Lahemaa rahvusparki piiranguvööndite kaitse-eeskirja seletuskirja ja ekspertiisi koostamise käigus ei ole seda mõju välja selgitatud.

10) *Kas raie teostati vastavalt metsateatise tingimustele? Kui ei, siis kas järelevalve on tuvastanud rikkumised?*

Piiranguvööndites on raiutud vastavalt kaitse-eeskirjale ja juriidilist rikkumist tõenäoliselt ei ole, kuid elupaigatüüpide lageraie ei ole kooskõlas loodusdirektiiviga ja metsalindude elupaikade raie ei ole kooskõlas linnudirektiiviga.

³² https://ec.europa.eu/estonia/news/20210609_juunikuu_rikkumismenetlused_et

³³ https://www.keskkonnaamet.ee/sites/default/files/kaitse_planeerimine/lisa_1_lahemaa_rp_kkk_2016-2025.pdf

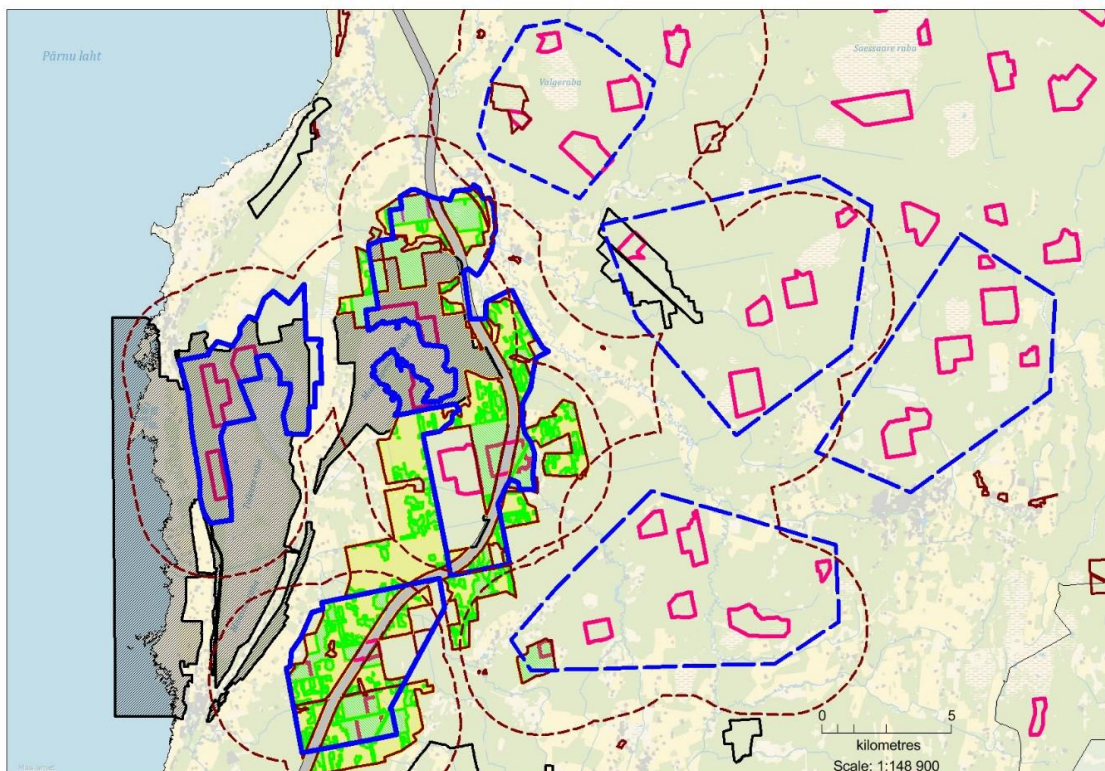
Kõveri-Ilvese püsielupaiga näide

Asjaolude kirjeldus

Rail Balticu (RB) trassikoridor kulgeb Lõuna-Pärnumaal läbi mitme metsisemänguala ja sellega kaasneb selge oluline negatiivne mõju II kaitsekategooria liigi asurkonnale (vt joonis 17). Metsis on RB mõjualasse jääva Luitemaa looduskaitseala (LKA) ja ühtlasi Natura 2000 kaitseala kaitse-eesmärgiks ja raudtee rajamisega kaasneb oluline negatiivne keskkonnamõju ka Natura alale.

2018. a – Negatiivsest keskkonnamõjust hoidumiseks tellis RB Eesti ekspertidelt piirkonna metsiste uuringu ning negatiivsest mõjust hoidumiseks ja selle leevendamiseks vajalike meetmete analüüsi (tööd: „Rail Baltica metsise elupaikade seire ja elupaikade taastamise programm, piirkonna metsise asurkonna soodsa seisundi tagamise strateegia, 2018“ ja „Rail Baltica metsise asurkonna kaitsemeetmete, seire ja elupaikade taastamise programm, rakendusplaan, 2020“). Töö tulemusel selgus, et muuhulgas on vajalik kohe (st juba 2017. a) moodustada mõjualale ulatuslik kaitseala (pindalaga 8689 ha, millest sihtkaitsevööndis 3646 ha), kus välditakse RB poolt mõjutatava metsise asurkonna metsamajandusega täiendavat kahjustamist ja kus oleks elupaikade kaitse kaudu võimalik edaspidi RB tõttu kaduvaid elupaiku kompenseerida.

Joonis 17. Metsise Kõveri-Ilvese püsielupaiga ettepaneku ala (pruun joon – välispiir, kollane ala – piiranguvöönd, roheline ala – sihtkaitsevöönd) ning selle asetus projektiala (sinine pidevjoon) ja Luitemaa looduskaitseala (hall viirutatud ala) suhtes. Pruuni katkendjoonega on tähistatud mängualade 3 km tsoon

Allikas: Rail Baltica metsise elupaikade seire ja elupaikade taastamise programm, piirkonna metsise asurkonna soodsa seisundi tagamise strateegia, 2018, joonis 13

RMK jätkas samal ajal Rail Balticu mõjualal metsise asurkonda (II kategooria kaitsealuse liigi elupaigas) kahjustavat raietegevust. Näiteks lageraiuti Saki metsisemängu keskosas, mille järel alal asunud mänguasurkond hääbus.

03.06.2019 – kirjaga nr 7 16/19/9307 reageeris olukorrale Keskkonnaamet ja vormistas ekspertide ettepaneku põhjal kaitse alla võtmise ettepaneku koos kaaskirjaga, mis tagaks Rail Balticu mõjualasse jääva metsise asurkonna edasisest kahjustamisest hoidumise ja elupaikade taastamise või taastumise tulemusel asurkonna soodsa seisundi ka peale raudtee rajamist. Keskkonnaameti poolt Keskkonnaministeeriumile esitatud looduskaitseaduse § 8 kohase Kõveri-Ilvese püsielupaiga kaitse alla võtmise ettepanek (kaitstava ala pindala ligikaudu 7000 ha) tegi piiride osas juba mööndusi ekspertide poolt pakutud vajaliku kaitstava ala ulatuse osas ja hõlmas vaid riigimaid.

Keskkonnaministeerium tunnistas kaitse alla võtmise ettepaneku nõuetele vastavaks ja ettepanek kanti keskkonnaregistrisse 03.06.2019.

See võimaldas juba peatada RB mõjualas edasised metsamajanduslikud tegevused, mis võiks piirkonna metsiseid enne raudtee rajamist kahjustada.

17.06.2019 – reageeris Riigimetsa Majandamise Keskus (RMK) ja esitas Keskkonnaministeeriumile omapoolse vastuskirja koos muudatusettepanekutega.

21.06.2019 – (kiri nr 1-4/19/3547) tuli Keskkonnaministeeriumi asekanstler Marku Lampilt Keskkonnaagentuurile korraldus, millega nõuti registrisse kantud kaitse alla võtmise ettepaneku kustutamist ja seda allasutus ka tegi. Mingit võimalust selliseks sekkumiseks looduskaitseaduse § 8 ja 9, mis kaitse alla võtmise ettepaneku menetlust reguleerivad, ei näe. Keskkonnaameti esitatud Kõveri-Ilvese püsielupaiga ettepanek asendati keskkonnaregistris RMK koostatud mittevormikohase ettepanekuga, mis hõlmas vaid 3% kaitsevajadusega alast (254 ha).

27.09.2019 – Keskkonnaministeerium esitas Keskkonnaagentuurile Rabaküla, Venemurru, Saki, Nepste püsielupaiga kaitse alla võtmise ettepaneku (kiri nr 8-2/19/5221-2). Peale avalikku survet ning meediakajastusi oli suurendatud projekteeritava ala pindala 1039 hektarini, kuid jätkuvalt eirati ekspertide ja Keskkonnaameti ettepanekut ning majandustegevusele kehtestati piirangud ekspertiisid hinnatud vajalikust alast 7 korda väiksemal alal.

Seejärel alustas RMK piiranguteta jäänud alal kuivendussüsteemide rekonstrueerimist Rabaküla-Soometsa piirkonnas, kus asus metsise (II kategooria liigi) elupaik. Kuivendustööde oluline negatiivne mõju metsisele on hästi teada ja liigi kaitse tegevuskavas nimetatud ühe tähtsaima ohutegurina. Samuti algasid kaitseta jäänud riigimaal väga intensiivsed raietööd. Eriti tugev on viimasel ajal raietegevuse mõju olnud Luitemaa looduskaitseala idaosa piirneval alal (vt joonis 18).

Tänaseks on piirkonnas toimunud väga oluline kaitstava liigi elupaikade ja ühtlasi kaitsevajadusega ala kahjustamine. Looduskaitseaduse kohaselt peab kaitse all mitteolevate kaitstavate liikide elupaikades olulise mõjuga tegevuse planeerimise korral kaaluma keskkonnamõju hindamist ja olulisest negatiivsest mõjust hoidumiseks peab rakendama leevendusmeetmeid või tegevusest loobuma.

Piirkonda on sedavõrd oluliselt kahjustatud, et sellega kaasneb oluline negatiivne mõju Luitemaa Natura alale juba enne RB rajamist – metsise elupaikade olulise kahjustamise tõttu jätkub piirkonna asurkonna hääbumine ja kaob lõplikult sidusus piirneva Soomaa-Kikepera asurkonnaga. Nii ei ole Natura ala kahjustamisest enam võimalik hoiduda isegi siis, kui RB trassi oluliselt nihutatakse ja raudtee rajamisega kaasnevaid mõjusid piirkonda ei teki.

Vastused lähteülesandes toodud küsimustele

Kuna tegu on näitega, kus käsitletakse projekteeritavat kaitseala, kaitstava liigi soodsat seisundit, üldist keskkonnamõju ja Natura mõju, siis on antud näite puhul kohased vaid osad küsimused.

Kas ja kui suurel määral on raiete tulemusel saanud kahjustada kaitstavad loodusväärtused, sh need, mille kaitse on eesmärgiks?

Kaitsevajadusega alal on raietega kahjustatud väga oluliselt II kaitsekategooria liigi metsise elupaiku. Ühtlasi on kahjustatud Luitemaa Natura linnuala kaitse-eesmärgiks määratud metsise asurkonna elupaiku. Piirkonda on sedavõrd oluliselt kahjustatud, et sellega kaasneb oluline negatiivne mõju ka Luitemaa Natura alale – metsise elupaikade olulise kahjustamise tõttu jätkub piirkonna asurkonna hääbumine ja kaob lõplikult sidusus piirneva Soomaa-Kikepera asurkonnaga.

Kaitseerežiimi (muutuse) kooskõla EL-i direktiividega (elupaigadirektiiv, loodusdirektiiv, maastikukonventsioon)?

Kõveri-Ilvese püsielupaiga mittemoodustamise ja alal toimunud kuivendustööde ja raietega kaasneb Luitemaa Natura ala kaitse-eesmärgiks määratud metsise asurkonna oluline kahjustamine, mis on selges vastuolus loodusdirektiivi nõuetega.

- *Kas Keskkonnaameti väljastatud konkreetse ala metsateatiste tingimused vastavad kaitse-eeskirjale ja kaitsekorralduskavale?*
- *Kuidas teatise väljastamine toimus – millistel kaalutlustel on raie lubatud, kuidas on raie lubamine põhjendatud?*
- *Millised on raiele seatud tingimused ja keda menetlusse kaasati?*

Kaitsevajadusega alale kooskõlastatud raiateatiste (vt joonis 18) puhul ei ole isegi eel hinnatud mõju Luitemaa Natura alale, samuti ei ole seatud tingimusi, mis aitaks negatiivsest mõjust hoiduda.

Kas metsateatiste väljastamisel on arvestatud nende raiete lubamise tagajärjel tekkivat ajalist ja ruumilist koosmõju?

Antud näite puhul on koosmõjuga mitteamestamine väga selge. Koosmõjuga ei ole arvestatud isegi siis, kui valminud on põhjalik ekspertuur, mis negatiivset koosmõju kirjeldab, sellest hoidumise vajadust rõhutab ja leevendusmeetmed pakub. Tulemuseks on ulatuslike raiete ja kuivendusega kaitstava liigi elupaiga kahjustamine olukorras, kus on ette näha, et RB rajamisega kaasneb täiendav väga oluline mõju kaitstavale liigile. Koosmõju on ekspertide hinnangul sedavõrd suur, et selle tulemusel võib tõenäoliselt hävida kogu Luitemaa Natura linnuala metsise asurkond.

Tuvastatud probleemid

Keskkonnaministeeriumi kõrged riigiametnikud ületasid volipiire, andes ebaseaduslikke korraldusi, mis tõid kaasa loodusväärtuste kahjustamise ja on seotud majanduslike huvidega. Aastatel 2002–2004 hinnati Luitemaa looduskaitsealal asuvas 8–10 metsiste mängualal isaslinde koguarvuks 45–60 isendit, ajavahemikus 2009–2015 tehtud loenduste andmete alusel oli Luitemaal asustatud vaid kuni 8 mängupaika kokku kuni 20 kukega. 2018. ja 2019. a Rail Balticu projekti loenduste käigus tehti kindlaks kukkede koguarv Luitemaa looduskaitsealal ja Natura 2000 linnualal, see oli vastavalt 10 ja 9 isaslindu. Seega saab järeldada, et Luitemaa linnuala asurkond on ka viimase viie aasta jooksul vähenenud ligi 50% ja 15 aasta taguse tasemega võrreldes lausa 4–60 korda ehk liigi kaitsekorralduslik seisund on Luitemaa linnualal kriitiline.

Ekspertide poolt esitatud mahukate ja väga põhjalike (kasutatud nt telemeetriat kaitstava liigi isendite jälgimiseks) uuringute tulemusi, samuti Keskkonnaameti enda ekspertteadmisi ei arvestatud ja loodusväärtuste kaitsmise otsuste aluseks võeti hoopis majandaja ettepanekud.

Kuivendussüsteemide rekonstrueerimise kooskõlastamise käigus ei toimu praktiliselt kunagi täiemahulist keskkonnamõju hindamist. Kuivendussüsteemide rekonstrueerimise eelhindangud,

sh Natura mõju eelhindangud, on pinnapealsed ja ekspertteadmisi mittekaasavad. Puudu on eranditult loodusväärtusi tundva eksperdi pädevus. RMK looduskaitseosakond teeb juhise põhjal mõjude analüüsi Exceli tabelis ja juhise ei jäta võimalust mõjudega arvestamiseks. Keskkonnaamet ja Põllumajandusamet kasutavad RMK analüüsi, mille põhjal koostatakse vajaduse korral eelhindang. Kuivendussüsteemide rekonstrueerimisele on kunagi (üle 10 a tagasi) vaid 1–2 korda keskkonnamõjude hinnang algatatud ja seda vaatamata sellele, et objektid on reeglina tuhandeid hektareid suured ja mõjutatakse korraga sageli isegi mitut kaitseala, sh Natura ala.

Metsaraiete keskkonnamõju ei hinnata isegi eelhindangu tasemel ja seda isegi siis, kui toimub Natura ala ümbruses massiivne raiete koondumine ja seda alal, mille kaitsevajadusele on eksperdid ja Keskkonnaamet ise kaitse alla võtmise ettepaneku näol osutanud.

Joonis 18. Luitemaa looduskaitseala NE-osa ümbruses 15.05.2021 kehtivad raieteatised (helesinise piirjoonega)

Allikas: väljavõte metsaregistrist, 16.06.2021 (<https://register.metsad.ee/#/>)

Täiendavad näited liikide elupaikade kahjustamisest Pärnumaal

04.05.2018 esitas RMK metsateatise sooviga teostada Pärnumaal endise Laiksaare metskonna alal lageraie.

21.05.2018 kinnitas Keskkonnaamet raiateatise tingimused: Eraldise põhjaosas kattub tööala kaitstava loodusobjektiga: III kategooria kaitsealune liik *Lobaria pulmonaria* (harilik kopsusamblik). Keskkonnaregistris piiritletud kasvukohas uuendusraie keelatud juhul, kui raiet soovitakse teostada sellises ulatuses, mis seab ohtu kaitstava liigi säilimise selles kasvukohas (looduskaitseadus, § 55 lg 8). Kopsusambliku elupaik on keskkonnaregistrisse kantud elupaigana ja registriobjektile on alamkirjetena lisatud liigi täpsed leiukohad.

2019. a märtsis selgus, et alal on tehtud lageraie ja raie käigus on hävitatud kogu kaitstava liigi alal esinenud asurkond (kõik isendid selles elupaigas), ühtegi kopsusamblikuga asustatud puud raie käigus ei säilitatud. Selline kaitstava liigi elupaiga hävitamine on otseselt vastuolus LKSi § 55 lõikega 8, mis keelab väljaspool kaitstavaid alasid III kaitsekategooria seeneliigi isendite kahjustamise ulatuses, mis ohustab liigi säilimist elupaigas. Majandajal olid kasutada keskkonnaregistrisse kantud täppisandmed liigi esinemise kohta alal ja Keskkonnaamet oli esitanud raie tingimuse, sellele vaatamata kaitstava liigi elupaik hävitati. Rikkumise tuvastas alal tööl olnud loodusväärtuste ekspert ja teavitas sellest Keskkonnainspeksiooni.

2019. a märtsis alustati antud asjas rikkumismenetlusega, mis vaatamata sellele, et rikkumise asjaolud olid väga selged ja lihtsalt tuvastavad, ei jõudnud lahenduseni ja on tänaseks tõenäoliselt lõpetatud (teataja palus menetluse lõppemise järel tagasisidet, mida siiani pole antud). Ühtlasi on oluline, et harilik kopsusamblik on vääriselupaiga tunnusliik ja elupaigaspetsialist, kelle esinemine viitab praktiliselt eranditult vääriselupaiga olemasolule. Nii oleks pidanud metsateatise menetluse käigus Keskkonnaamet kontrollima, kas tegu ei ole vääriselupaigaga, või nõudma vastavat kontrolli majandajalt.

02.01.2018 esitas RMK metsateatise sooviga teostada lageraie.

12.01.2018 kinnitas Keskkonnaamet raiateatise tingimused arvestada asjaoluga, et Keskkonnaregistri andmetel asuvad planeeritud raiealal III kaitsekategooria taimeliigi hariliku ungrukolla (*Huperzia selago*) ja III kaitsekategooria samblikuliigi hariliku koobassambliku (*Thelotrema lepadinum*) elupaigad. Keskkonnaamet andis lageraieks järgmised soovitused:

1. Vältida raietöid keskkonnaregistris alamkirjetena olevatest punktobjektidest 60 m raadiuses oleval alal.
2. Kuni 90 m kauguseni leiukohast jätta langile säilikpuudena vanu lehtpuid (ca 15 tm/ha) võimalusel gruppideks.

Lageraie käigus Keskkonnaameti tingimusi ei järgitud ja maha raiuti kõik registrisse kantud kaitstava liigi poolt asustatud puud, samuti ei jäetud ka mingeid puhvreid ümber leiukoha, mis kaitstava liigi säilimist aitaks tagada. Ühtlasi on oluline, et harilik koobassamblik on vääriselupaiga tunnusliik ja elupaigaspetsialist, kelle esinemine viitab praktiliselt eranditult vääriselupaiga olemasolule. Nii oleks pidanud Keskkonnaameti metsateatise menetluse käigus kontrollima, kas tegu ei ole vääriselupaigaga, või nõudma vastavat kontrolli majandajalt.

Tuvastatud probleemid

Keskkonnaamet esitas kaitstavate liikide säilimiseks väga leebeid miinimumnõudeid ja isegi neid majandaja ei järginud.

Keskkonnaamet (või endine Keskkonnainspeksioon) tegi minimaalselt järelevalvet enda seatud raieetingimuste täitmise üle ja puudulik järelevalve ei suutnud rikkumisi ära hoida ka riigimetsas, mida majandab RMK.

Vääriselupaikade olemasolu ei kontrollitud keskkonnaregistrisse kantud kaitstavate liikide elupaikades, mis on ühtlasi vääriselupaiga tunnusliigid ja viitavad suurele tõenäosusele, et tegu on arvele võtmist ootava kaitstava metsaosaga.

Kasutatud dokumendid

Rail Baltica metsise elupaikade seire ja elupaikade taastamise programm, piirkonna metsise asurkonna soodsa seisundi tagamise strateegia, 2018.

Rail Baltica metsise asurkonna kaitsemeetmete, seire ja elupaikade taastamise programm, rakendusplaan, 2020.

Kõveri-Ilvese püsielupaiga kaitse alla võtmise ettepanek. Keskkonnaamet, 2019.

Kõveri-Ilvese püsielupaiga kaitse alla võtmise ettepaneku piiride keskkonnaregistrisse kandmise korraldus. Keskkonnaministeerium, 2019.

Kõveri-Ilvese püsielupaiga kaitse alla võtmise ettepaneku piiride keskkonnaregistrist kustutamise korraldus. Keskkonnaministeeriumi asekancleri Marku Lampi kiri, 2019.

Rabaküla, Venemurru, Saki, Nepste püsielupaiga kaitse alla võtmise ettepanek, 2019.

Mättaraba, Soometsa ja Rebase maaparandussüsteemi rekonstrueerimise projekti kooskõlastuse dokumendid.

Prählamäe kuivenduse näide

Lisaks raietegevusele on viimastel aastatel intensiivistunud (eriti riigimetsas) tulevaste raiete jaoks ettevalmistuste tegemine, milleks on kuivendussüsteemide rekonstrueerimise ja teede ehitamise tööd, millega kaasneb kraavide ja uute teede trasside rajamise või olemasolevate laiendamise käigus ka metsaraie. Seetõttu on vajalik otseste raiete mõjust rääkides käsitleda ka ettevalmistustöödega (sh kuivendus ja sellega seonduv trassiraie) kaasnevaid koosmõjusid.

25.01.2016 esitas Riigimetsa Majandamise Keskus (RMK) plaani Prählamäe metsakuivendusobjekti rekonstrueerimiseks.

01.02.2016 andis Keskkonnaamet tingimused, et Pihla-Kaibaldi looduskaitsealal esinevate soostuvate ja soo-lehtmetsade elupaigatüübi kaitseks tuleb rekonstrueerimisprojekti koostamise käigus kaaluda Pihla-Kaibaldi looduskaitsealani ulatuva kraavi rekonstrueerimise mõju ulatust sõltuvalt kraavi sügavusest ja mullastikust ning määrata kaugus kaitseala piirist, millest alates kraavi rekonstrueerimine ei kahjusta kaitstavat soostuvate ja soo-lehtmetsade elupaigatüüpi.

23.11.2016. a kirjaga andis Keskkonnaamet hinnangu, et RMK planeeritav 180 m kaugus Pihla-Kaibaldi looduskaitseala välispiirist on piisav, et vältida kuivenduse olulist negatiivset mõju kaitstavatele elupaigatüüpidele.

2019. ja 2020. a tegi RMK Hiiumaal kuivendustöid Prählamäe 1 ja 2 kuivendusobjektidel, mis hõlmasid enam kui 600 hektarit ligi 80 aastat majandamata vanu metsi. Rekonstrueeriti 13 km 1950ndatel rajatud (sisuliselt toimimast lakanud) kraave ja kaevati 12 km uusi kraave, juba varem oli alale rajatud uued teed ja teekraavid. Kuivendataval alal ei inventeeritud loodusväärtusi, kahjustati kuivendatud ala servas asuvat Pihla-Kaibaldi Natura loodusala ning Prählamäe kuivendussüsteemi eesvooluks olevat Nuutri oja, mis on I kaitsekategooria kaitsealuse liigi euroopa naaritsa elupaik ja lõheliste veekogu.

Keskkonnamõju hindamist läbi ei viidud, sest Keskkonnaamet ei pidanud seda vajalikuks. Keskkonnaamet seadis tingimuseks, et Nuutri jõe veerežiimi ei tohi mõjutada, jättes seejuures täpsustamata, et uute kraavide rajamisega kaasneb vältimatult veekogu veerežiimi muutmine. Uute kraavide kaudu toimub märgalalt ja märgadest metsadest kiire vee suunamine eesvooluks olevasse Nuutri oja, millega kaasneb suurvee ajal kõrgem veetase ja madalveeperioodil varasemast madalam veetase või oja kuivamine. Seda infot jagas Keskkonnaametiga euroopa naaritsa ekspert Tiit Maran, kuid sellele vaatamata kooskõlastati mahukas kuivendusprojekt ilma keskkonnamõju hinnangut teostamata. Ka loobuti Natura mõju hindamise nõudmisest, sest Keskkonnaameti kooskõlastatu põhjal ei mõjuta uued kraavid 200 m kaugusel Pihla-Kaibaldi Natura alal kaitstavat soostuvate ja soo-lehtmetsade (9080) elupaika, 300 m kaugusele jäävat siirdesoo- ja rabametsa (91D0) ja 350 m kaugusele jäävat siirdesoo (7140) elupaika. Ainuüksi Pihla-Kaibaldi Natura alal asuva sootüübi kaitseks vajalikuks puhvriks, kus kuivendustöid ei tohi teha, on hinnatud 1000 m.³⁴

Keskkonnaameti väide mõju puudumise kohta ei ole tõendatud või tõendatav ja sellises olukorras pidanuks selgitama täpse mõju ulatuse ja selle leevendamise võimalused keskkonnamõju hindamise käigus. Vajab osutamist, et RMK koostatud nn keskkonnamõju analüüs ei ole kuidagi võrreldav keskkonnamõju hindamise protsessiga, kus kaasatakse eksperdid ja avalikkus. Samuti ei ole RMK keskkonnamõju analüüsis toodud väited tõendatud teaduslike andmetega või ekspertide hinnangutega. RMK keskkonnamõju analüüsile lisatud nn ekspertiisid on pelgalt metsakorralduslikud kasvukohatüübi määramised ja sisaldavad peamiselt andmeid RMK töötajate poolt

³⁴ Jaanus Paal, Eerik Leibak 2013. Eesti soode seisund ja kaitstus, lk 128.

metsakasvukohatüübi valesti määramise kohta, mitte aga loodusväärtustele avalduva mõju hinnangut.

Lisaks kaitstavate loodusobjektide kahjustamisele väärrib Prählamäel toimunud kuivendus tähelepanu üldise väga selge negatiivse keskkonnamõju poolest. Kuivendus rajati alale, kus kuni 2004. aastani kehtis Kärddla arteesiakaevude kaitseks metsaste ja soiste piirkondade kuivendamise keeld. Enne RMK-le üleandmist oli tegu jätkuvalt riigimandisse jäänud metsadega, mis olid majandustegevusest puutumata ligi 80 aastat ja ala toimis samaväärselt kui esinduslik kaitseala. Nii on suur osa Prählamäe kuivendatud ala Eesti looduse infosüsteemis (EELIS) inventeeritud Natura metsaelupaikadena 9080, 91D0 ja 9010, mis kõik on Eestis ebasoodsas seisundis. Need elupaigatüübid on kuivenduse negatiivsest mõjust ohustatud. Vahetult enne kuivendust viis osal alast Eesti Looduseuurijate Seltsi (ELUSi) ekspert läbi vääriselupaikade inventuuri ja leidis mitmeid tunnustele vastavaid alasid, mida samuti kuivendusega kahjustati. ELUSi vääriselupaikade inventuuri tulemused edastati nii Keskkonnaametile kui ka RMK-le. Arvestades lisaks uute kraavidega kaasnevat toitainete ärakannet eesvooludesse, süsiniku emissiooniga kaasnevat kliimamõju, mõjuala ulatust jms, pidanuks keskkonnamõju hindamise nõudmine olema ainumõeldav otsus.

Tuvastatud probleemid

Kuivendusprojektide keskkonnamõju ei hinnatud, kuigi mõjud olid ilmsed, mõjutataval alal leidis rohkelt arvel olevaid loodusväärtuseid ja looduskaitse ekspert hindas tööde negatiivse mõju oluliseks.

Kuivenduse Natura või üldise keskkonnamõju hindamise algatamise kaalumisel ei arvestatud parima ekspertteadmisega mõju ulatuse osas ja eeldati aluseta mõju puudumist. Antud juhul oli vastuolu juba selles, et 2013. a töös hindasid eksperdid vajalikuks distantiks 1000 m, Keskkonnaamet aga pidas 180 m piisavaks.

Keskkonnamõju hindamise kaalumise juures ei arvestatud uute kraavide rajamisega kaasnevat eesvoolude veerežiimi muutusi, eriti põuaperioodil tekkiva madalvee või täieliku kuivamise mõjuga. Samuti ei arvestatud kuivenduse ja lageraiete koosmõjul toimuva toitainete ärakandega, mis on väga oluline veekogude hajureostuskoormuse allikas. Kuna kuivendamist tehakse selleks, et muuta metsa kasvutingimusi (metsaelupaika), mis otseselt mõjutab ka metsaelustikku, tuleb hinnata kuivenduse mõju ka nendele väärtustele.

Järelevalvet Keskkonnaameti esitatud tingimuste täitmise üle pole teadaolevalt tehtud. OÜ NEPConi esitatud vastavale küsimusele saadi vastus 03.08.2020. a kirjaga nr 7 9/20/12524 2, kus Keskkonnaamet muuhulgas väidab: „*Keskkonnaamet on andnud Prählamäe metsakuivendusprojekti lähteülesande ja projektile kinnituse. Keskkonnaamet ei ole järelevalveasutus*“. Samas peaks see, kes annab tingimused, tundma ka huvi, kas neid on tööde teostamisel järgitud. Kõrvalekallete ilmnemisel peaks olema Keskkonnaameti kohustus neid märgata ja inspektoreid teavitada.

Sirtsu soo taastamise käigus on kahjustatud lendorava ja metsise elupaiku. Trassiraied Sirtsu soos

Probleem 1. Kuivenduskraavi rekonstrueeriti Sirtsu looduskaitsealal läbi sihtkaitsevööndi, mis on ühtlasi lendorava elupaigaks. Kraav ja selle rajamiseks tehtud trassiraie kahjustavad lendorava elupaiga kvaliteeti

Sirtsu looduskaitsealal (LKA), Lääne-Virumaal Kõrma külas riigimetsas asub lendorava registreeritud elupaik.

LIFE'i rahastatud Sirtsu soo veerežiimi taastamisprojekt on laiaulatuslik töö, mille käigus korrastati endine Palasi freesturbaväli, suleti sood ümbritsevas metsas kuivenduskraave, mis kindlasti parandab Sirtsu soo veerežiimi ja soo seisundit tervikuna. Samas on nende tööde kõrval süvendatud läbi lendorava (I kaitsekategooria) elupaiga kulgev kraav. Selle süvendustöö tegemiseks on puhastatud kraavi trass, st tehti ligikaudu 10–11 meetri laiune raie piki kraavi (vt joonis 19–21).

Projekti dokumentatsiooni alusel oli ette nähtud, et *kraavitrasside rajamisel peab olema puittaimestikust puhas tee/mulde ja kraavi vaheline ala + kraavi perimeeter + 1 m laiune vöönd kraavi välisservast; ja kraavidel, mille servas tee puudub, raiutakse puhtaks mulle 6 m laiuselt + kraavi perimeeter + 1 m laiune vöönd kraavi välisservast. Kraavi 401 uuendamisel lõikudel, mis piirnevad erakinnistutega, tuleb trassiraie ja juurimistööde teostamisel arvestada erakinnistu omanike kooskõlastustega.*

Samuti kuulub kraavi 401 trassi piirkonda (ca 750 m lähtest) lendorava püsielupaik, trassiraiete teostamisel tuleb pesapuud säilitada. Raiete teostamisel tuleb kinni pidada Sirtsu LKA kaitse-eeskirjas sätestatud liikumispirangutest. Üldiselt tuleb lindude pesitsusaegse häirimise vältimiseks raied teostada perioodil augustist märtsini. Metsise mängualade ümbruses on seatud tingimus teostada raied ja kraavide sulgemise tööd perioodil august kuni veebruar, et mitte häirida mängupaiga läheduses päeval toitu otsivaid metsiseid (lisaks mängupaigale).

Projekti kohaselt on süvendatud kraavi pikkus 1273 meetrit ja keskmine sügavus 1,5 meetrit ning teiseldatava pinnase maht 1528 m³. Raadatava trassi pindala oli 1,4 ha.

21.11.2017. a kirjaga nr 7-9/17/6434-2 andis Keskkonnaamet lähteülesannete alusel nõusoleku projekteerimistingimuste väljastamiseks Sirtsu looduskaitseala sookoosluste veerežiimi taastamisest tuleneva mõju likvideerimiseks teekraavide, kuivenduskraavide, truupide uuendamise ja rekonstrueerimise tööprojekti koostamiseks järgmistel tingimustel:

- 1. Projekteerimisel arvestada kõikide tegevuse piirkonnas paiknevate kaitseväärtustega, hinnata mõjusid ja kavandada leevendavaid meetmeid.*
- 2. Kraavide puhastamist ja kaasnevaid raieid kavandada võimalikult minimaalses mahus.*
- 3. Tööde teostamisel arvestada ajaliste liikumispirangutega vastavalt Sirtsu looduskaitseala kaitse-eeskirja § 11 lõikele 3.*

06.03.2018. a kirjas nr 7 9/18/2021-2 väidab Keskkonnaamet:

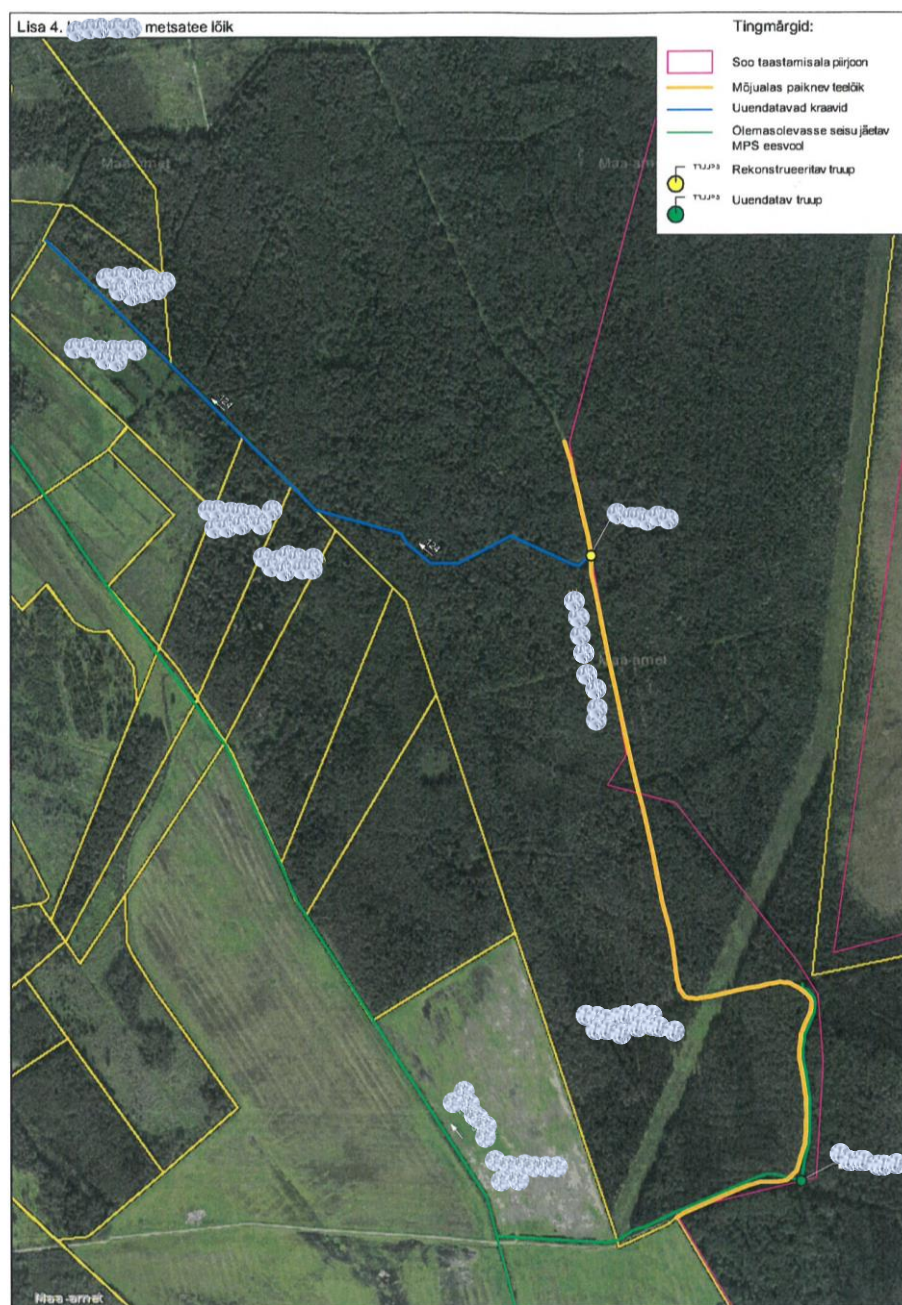
Keskkonnaamet tutvus esitatud tööprojektiga ning on seisukohal, et projekti koostamisel on eeltoodud tingimustega arvestatud. Projektis käsitletakse Sirtsu looduskaitseala kaitse-eesmärke töödest mõjutatud alal, ajalisi liikumispiranguid ja meetmeid keskkonnamõjude vähendamiseks.

Keskkonnaamet on lisanud projekti keskkonnakaitseliste nõuete ossa märke, et kraav läbib lendorava elupaika ja sellest lähtuvalt tuleb säilitada pesapuud. Samas on tähelepanuta jäänud asjaolu, et kraavi süvendamiseks vajalik kraavitrass tekitab servaeefekti. Seda metsaserva ja kraavitrassi kasutavad nii kakud kui ka nugised liikumiseks ja jahipidamiseks. Trass killustab lendorava elupaika ja meelitab nii nugised kui ka händkakud lendorava pesapuude vahetusse lähedusse. Selle läbi suureneb risk lendoravate langemiseks kiskjate ja kakkude saagiks.

Lisaks tekitab küsimusi selle kraavi vajalikkus. Kui projekti eesmärgiks on tõsta soo ja sooserva metsades vee taset, siis miks on lisaks ühtede kraavide kinni ajamisele vaja süvendada kraavi, pealegi veel sihtkaitsevööndis? Süvendatud kraav algab selles piirkonnas praktiliselt ühest suhteliselt kõrgemast kohast, mistõttu kraavi alguse osa sügavuseks on kohati üle 2 meetri. Selline kraav mõjutab kindlasti selle äärsete lendorava pesametsade pinnasevee taset.

Projektist ei selgu, kas kaaluti ka alternatiivseid lahendeid.

Joonis 19. Süvendatud kraav (sinine) riigimetsa kvartalil PL088

Allikas: Sirtsu soo maaparanduskraavide ja -trupide uuendamine. Tōõprojekt, 2018

Joonis 20. Süvendatud kraav ja selle trass 2020. aastal

Allikas: Eesti Looduseuurijate Selts

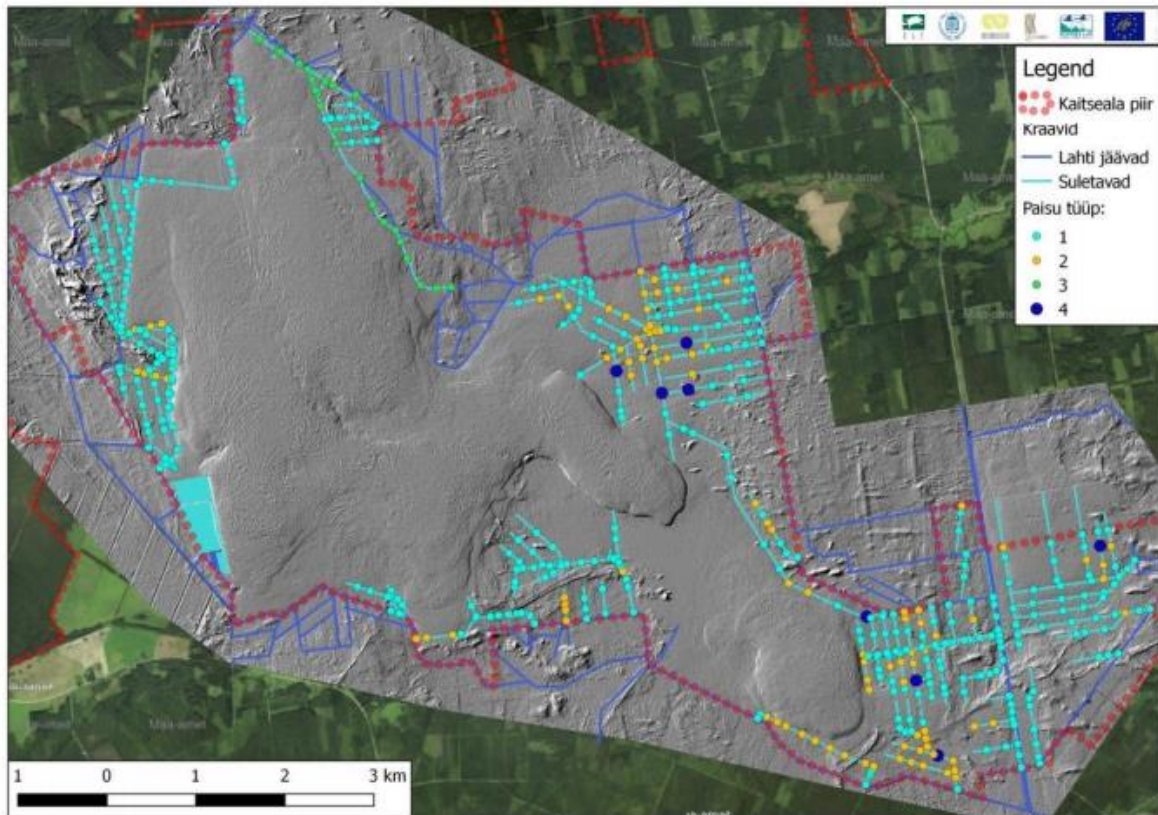
Joonis 21. Säilitamisele jääv tähistatud haab trassi servas

Allikas: Eesti Looduseuurijate Selts

Probleem 2. Lendorava elupaigas kuivenduskraavide likvideerimisel häiriti lendoravaid, mistõttu jätsid lendoravad maha oma kasutuses olnud pesad/varjupaigad

Joonis 22. Sirtsu soo kuivenduskraavide sulgemise skeem

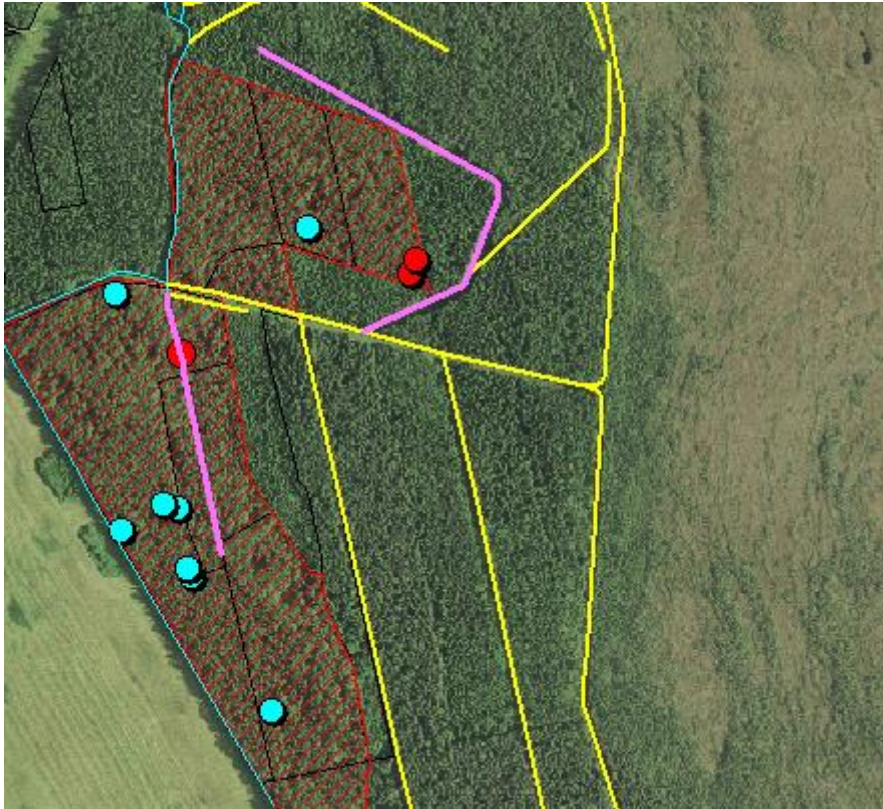

Joonis 17. Projektialal suletavad ja lahti jäävad kraavid ning nende sulgemiseks kasutatavate paisude asukohad ja tüüp.

Allikas: Sirtsu looduskaitseala soode taastamiskava, [Sirtsu-taastamiskava-kooskõlastatud-21.11.2017.pdf](#) (elfond.ee)

Sirtsu soo taastamiskavas on kraavide sulgemise osas märgitud, et *Sirtsu soo loodeosas paiknevas lendorava leiukohas kavandatud kraavi sulgemise piirkonnas, kus on kavandatud trassiraied, vaadatakse enne raietööde teostust üle kraavi perved, vältimaks lendoravale sobivate haavapuude raiet.*

Joonis 23. Suletud kraavid riigimetsas (kollased ja roosad), teadaolevad lendoravate pesapuude asukohad (sinised ja punased ringid)

Allikas: Sirtsilooduskaitse soode taastamiskava ([Sirtsilooduskaitse soode taastamiskava-kooskõlastatud-21.11.2017.pdf](#) ([elfond.ee](#))). Lisatud on teadaolevad lendoravate pesapuude asukohad.

Joonis 24. Suletud kraavitrass. Sulgemisele eelnevalt raiuti trassilt puud

Allikas: Eesti Looduseuurijate Selts, 2021

Kuigi taastamise kavas on märgitud, et välditakse lendorava pesapuude raiet, ei ole seal tähelepanu pööratud sellele, et pesapuude läheduses toimuv raie ja kraavide sulgemine häirib lendoravaid, mille tõttu nad võivad pesapuud hüljata. Sellele asjaolule ei ole pööranud tähelepanu ka Keskkonnaamet oma kooskõlastuse andmisel.

Kuna see elupaik on lendorava riikliku seireprogrammi alusel üheks lendorava seire püsialadest, siis kontrollitakse ja tuvastatakse selles elupaigas igal aastal kõik kasutuses olevad pesapuud. 2020. aasta kevadel oli suletavate kraavide pervedel või nende vahetus läheduses kolm asustatud pesapuud (kaardil tähistatud punasega). Peale raieid ja kraavide sulgemist ei õnnestunud aga 2021. aasta seire

käigus nende pesapuude ega ka lähiümbruses paiknevate, varem teadaolnud ning potentsiaalsete uute pesapuude juurest leida mingeid tegevusjälgi. Mürarikaste raie- ja kraavide sulgemise tööde tõttu olid need pesapaigad maha jäetud. Sealjuures üks, otse kraavi pervel kasvav pesapuu on pesapuuna lendoravate poolt asustatud olnud juba 1990. aastate keskpaigast. Kahetsusväärsel kombel on selle pesapuu vahetusse lähedusse rajatud ka pais, mis omakorda pikendas häiriva tegevuse kestust pesapuu juures. Lisaks on ka pesapuu kõrval asuv haab saanud tööde käigus koorevigastusi.

Joonis 25. Vigastatud haab ja paremal lendorava pesapuu

Allikas: Eesti Looduseuurijate Selts, 2021

Kinni aetud kraavide trassid on praegu ideaalsed liikumisteed kiskjatele ja kakulistele. Nii suunavad võsast puhastatud kraavitrassid ja kvartalil 120 (kraavi kinni ajamiseks raiutud trass) nugised ja kakud lendorava pesametsadesse, suurendades sellega kiskluse riski. Võimalik, et kraavide läheduses olevaid pesapuid asustanud loomadest võis ka mõni nugise või händkaku saagiks langeda. Metsateatiste alusel raiuti kahelt kvartalilt trasside puhastamiseks/rajamiseks kokku 457 tihumeetrit puitu.

Joonis 26. Kraavi trassidelt langetatud puud

Allikas: Eesti Looduseuurijate Selts, 2021

Tuvastatud probleemid

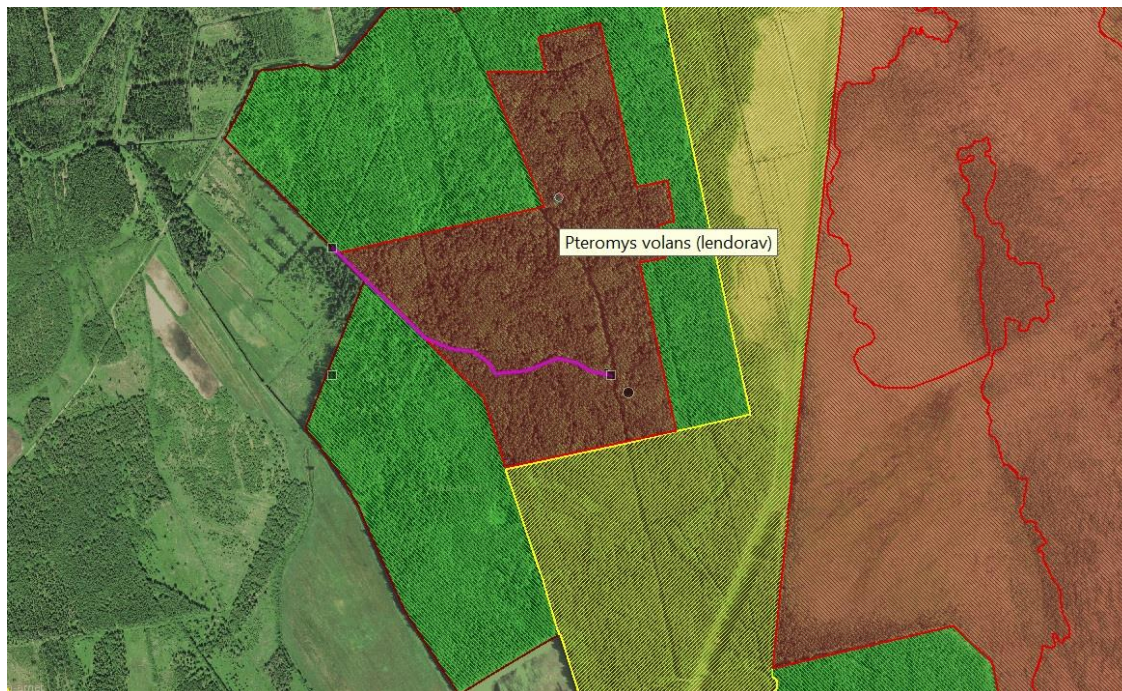
Lendorava elupaiga kahjustamine

- kraav on rekonstrueeritud, et kruusatee seisund soo taastamistööde pärast ei halveneks (*kuigi tegemist ei ole tee piirdekraaviga*);
- kõnealune kraav ei ole otseselt vajalik Sirtsu soo taastamiseks;

- kraav asub lendorava elupaigas, Natura alal, sihtkaitsevööndis (Rihula), vääriselupaigas, Natura elupaigas (soostuvad ja soolehtmetsad);
- Rihula ja Sirts **sihtkaitsevööndite kaitse-eesmärk on koosluste looduslikkuse taastamine ja seejärel ökosüsteemide arengu tagamine üksnes loodusliku protsessina ning kaitsealuste liikide elupaikade kaitse.** Seega eirati kooskõlastuse andmisel kaitseala kaitse-eesmärgi;
- Keskkonnaamet on oma kirjas öelnud: „Projekteerimisel arvestada kõikide tegevuse piirkonnas paiknevate kaitseväärtustega, hinnata mõjusid ja kavandada leevendavaid meetmeid“, kuid tegelikult mõjusid lendoravale ja Natura elupaigale hinnatud ei ole;
- välja on toodud vaid tingimus, et lendorava pesapuid (pesapuudeks sobivaid puid) langetada ei tohi ja samas, et üksikpuude raie on lendoravale väikeseks ohuteguriks;
- olulisi mõjusid projektis üldse ei puudutata – kraavi rekonstrueerimisel tekib serv ja servaepekt omakorda põhjustab suurenenud kisklussurvet (metsnugis, händkakk), mõju on väga pikaajaline;
- keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse tähenduses on keskkonnamõju hindamine kohustuslik, kui kavandatakse tegevust, mille korral ei ole objektiivse teabe põhjal välistatud, et sellega võib kaasneda eraldi või koos muude tegevustega eeldatavalt oluline ebasoodne mõju Natura 2000 võrgustiku ala kaitse-eesmärgile, ja mis ei ole otseselt seotud ala kaitsekorraldusega või ei ole selleks otseselt vajalik;
- pole selge, kas ja mil moel on kraavi rekonstrueerimine seotud ala kaitsekorraldusega ja selleks otseselt vajalik. Soo taastamise saab selle tee olemasoleva seisukorraga ka ära teha ja see tee ei teeninda ka mingeid olulisi objekte, ainult väikest riigimaal paiknevat piiranguvööndit (sellele pääseb lisaks veel kahest kohast ligi), mille osas on taastamiskavas tehtud ettepanek see sihtkaitsevööndisse määrata;
- pole ka analüüsitud, miks just seda kraavi on vaja rekonstrueerida ja mis oleks alternatiivid.

Kokkuvõttes, soo taastamine on mõjutanud negatiivselt pisikest teelõiku ja selle negatiivse mõju likvideerimiseks tehtud trassiraied on kahjustatud Sirts kaitse-eesmärkideks olevat lendorava elupaika ja Natura metsatüüpi.

Joonis 27. Lendorava elupaigas olev kraav (kraav lilla, lendorava elupaik punane, sihtkaitsevöönd roheline, tee paistab ortofotolt – enam vähem põhja-lõuna suunaline ja läheb läbi lendorava elupaiga)

Allikas: Keskkonnaregister, 2021

Raadamine metsise elupaigas

Metsise elupaikade kahjustamine

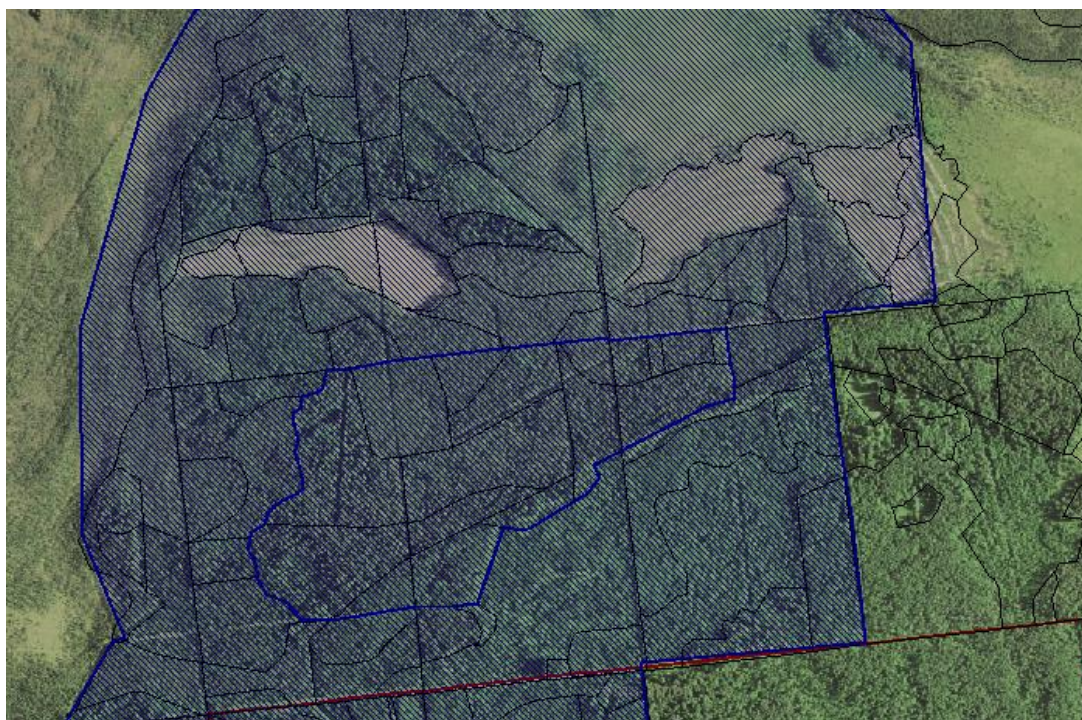
Ortofotolt on näha, et soode taastamise LIFE projekti käigus on Sirtsis (vt joonised 30, 31) ja Tudusoos kahjustatud kokku seitset metsise mängupaika. Hävitatud või tugevalt kahjustatud on hinnanguliselt ca 1/3 antud alade soometsa elupaikadest. Samas enamik neist raietest on teostatud nii, et lagesoo liigid, millega võiks soos teostatavat lageraiet põhjendada, sellest reaalselt kasu ei saa. Seega on saadav kasu (nt pesitsuspaigad sookurele) oluliselt väiksem kui saadav kahju.

Joonis 28. Raadamisala Sirtsu soo põhja osas. Sinine viirutus – metsise elupaik; heledad pikitriibud – materjali väljaveoteed

Allikas: Eesti Looduseuurijate Selts, 2021

Joonis 29. Raadamisala Sirtsu soo lõuna osas. Sinine viirutus – metsise elupaik; heledad triibud – materjali väljaveoteed

Allikas: Keskkonnaregister, 2021

Asjakohased väljavõtted Sirtsu soo taastamiskavast:

- metsis on ala kaitse-eesmärgiks;
- metsise seisundit ei tohi projektiga kahjustada;
- alal on vähemalt 5 aktiivset mängupaika;
- olulisimaks ohuteguriks metsisele on antud alal elupaikade tihenemine;
- tõenäoliselt ei muuda kraavide sulgemine metsise elupaigatingimusi halvemaks;
- puistu eemaldamine kunagistelt lagealadelt on positiivne tedrele, rabapüüle, kurvitsalistele ja kaljukotkale (komm: *positiivne eeldusel, et vesi saadakse üles ja lageala suurendatakse olemasoleva lageala servas. Keset metsise metsa tehtud lageraielank ei saa nende liikide elupaiganõudlusest lähtuvalt küll kuidagi hästi möjuda*);
- metsise osas on seatud töödele ajaline piirang.

Miks võib eeldada negatiivset mõju metsisele:

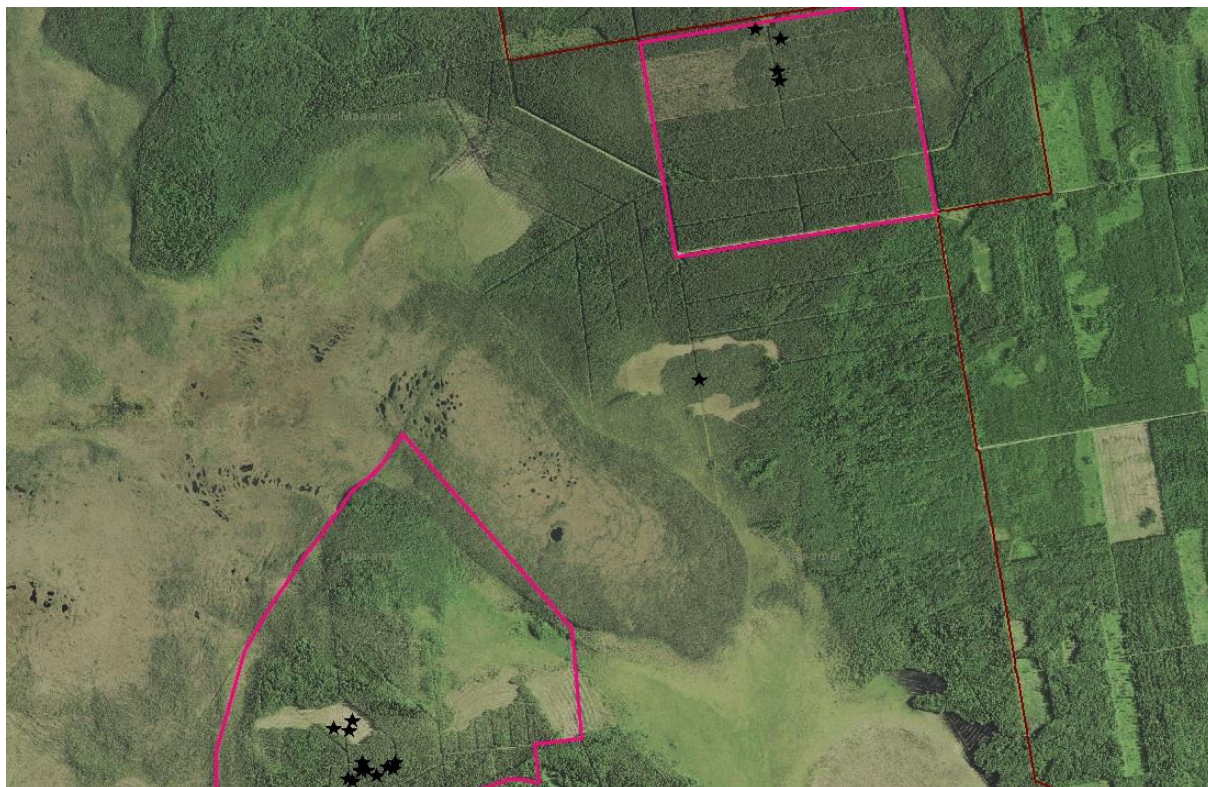
- raadamiste mõju metsisele on taastamiskavas analüüsitud;
- 2009–2012 Keskkonnaameti läbiviidud inventuuri³⁵ käigus kogutud andmestiku ja Lidari andmete analüüs näitas, et olemasolevate lageraielade ja metsisemängualade suuruse vahel eksisteerib usaldatav negatiivne seos kuni 1-kilomeetrise raadiusega tsoonis;
- teadaolevate metsise mängupaikade piirkonnas paiknevate lageraiete võimaliku mõju ja mängupaikade suuruse vaheliste seoste analüüsimisel Eesti oludes leiti parimateks kirjeldavateks tunnusteks olevat lähima langi kaugus tsentrist ja lankide keskmine suurus. Analüüs näitab, et suuremad mängupaigad asuvad aladel, kus hiljutised lageraiad on mängupaiga tsentrist kaugemal kui 777 m ning lageraiete langid on väiksemad kui 0,6 ha;³⁶
- Sirtsu soo taastamiskava elustiku osas esitatud väited on peaaegu kõik viitamata (samas on meil olemas liikide tegevuskavad, kus on toodud ohutegurid, olulisemad uuringud jms; elupaigamudelid);
- analüüsitud on, mis juhtub Sirtsu metsistega, kui peaaegu kõik mängupaigad saavad korrada (*nüüdseks juba on saanud*) raietega pihta (elupaika on Sirtsu võrdlemisi vähe (kaitseala piir on lagesoole sageli liiga lähedal), st kolida pole neil kuhugi). (Nt: *Valdav osa lisatud pildil olevast alast oli metsaregistri järgi 73-aastane siirdesoo männik, diameeter 16 cm, kõrgus 14 m ja tagavara 168 tm. Ka soo lõunaosas on raiad. Metsateatise olemasolu ei tea.*)

Puudub varuplaan juhaks, kui vett ei saada üles ja raadatud aladel hakkab vohama kasevõsa (st olukord läheb kiiresti halvemaks, kui oli enne raadamist).

³⁵ M. Leivits 2012. Metsise (*Tetrao urogallus* L.) Eesti asurkonna elupaikade sidususe, kaitse tõhususe ja elupaikade seisundi analüüs. Keskkonnaamet, Vana-Järve. Käsikiri.

³⁶ Eesti Ornitoloogiaühing 2010. Metsise (*Tetrao urogallus* L.) elupaikade analüüs. – Töövõtuleping nr 17-7.4/146 02.07.2010 „Metsise kaitse tegevuskava 2012–2016 koostamine“. Vahearuanne. 141 lk.

Joonis 30. Näide mõnest metsise mängupaigast (roosa piirjoonega, kuked mustade tärnidena, raadamisalad paistavad ortofotolt) Sirtsu looduskaitseala hooldatavas sihtkaitsevööndis

Allikas: Keskkonnaregister, 2021

Analoogseid juhtumeid, kus suuri ja kiireid keskkonnamuutusi esile kutsuvate projektide (sh looduskaitsealsetel eesmärkidel taastamisprojektide) käigus kahjustatakse teisi loodusväärtusi, on kahjuks teisigi. Soomaal Valgeraba taastamisel raiuti suurtel aladel metsa, mis oli aastaid huntide pesitsusalaks. Raietööde tõttu pidid hundid sellest piirkonnast lahkuma ja asudes elama Hüpassaare kanti, hakkasid nad seal murdma lambaid. Ka Hiiumaal Vahtrepa loopealse taastamise käigus raadati kadastikku ja võsa nii palju, et ala muutus tugevate tuulte tõttu sobimatuks selles piirkonnas esinevale ohustatud liblikaliigile. Samuti on soode taastamise käigus rabamänniku raadamisega kahjustatud metsiste mängualasid (nt Sirtsu soo põhjaosas). Kahjuks on selliseid juhtumeid veel rohkemgi.

Liigid ei ole üldiselt kohanenud väga kiirete keskkonnatingimuste muutustega. Seetõttu tuleb suuremahulisi ja keskkonnatingimusi oluliselt mõjutavate tegevuste kavandamisel ja elluviimisel hoolikalt kaaluda nendega kaasnevaid negatiivseid mõjusid teistele loodusväärtustele, kes aastakümnete jooksul on seal elupaiga leidnud.

Et edaspidi selliseid kaasnevaid negatiivseid mõjusid vältida, tuleb juba projektide koostamisel arvesse võtta kõikide teadaolevate loodusväärtuste esinemist ja vajadusi. Samuti peab **Keskkonnaamet kooskõlastuste andmisel olema tähelepanelikum ja hindama mõjusid komplekssemalt (vähemalt Natura eelhinnangu tasemel)**, mitte ainult projektide sihtliigi või koosluse seisukohalt.

Kasutatud materjalid

- Sirtsu soo maaparanduskraavide ja -truupide uuendamine. Tööprojekt, 2018.
- Keskkonnaameti vastus kiri Kobras AS-ile: Sirtsu soo maaparanduskraavide ja truupide uuendamine, 2018.
- Sirtsu looduskaitseala välispiiri ja tsoneeringu ning kaitse-eeskirja eelnõu ekspertiis, 2012.
- Vabariigi Valitsuse määruse „Sirtsu looduskaitseala kaitse eeskiri“ eelnõu seletus kiri. 2014.

Massumetsa juhtum

Probleem 1. Erinevad ametkonnad arvestavad rangelt kaitstavate metsade hulka erineva ökoloogilise väärtusega metsaalasid

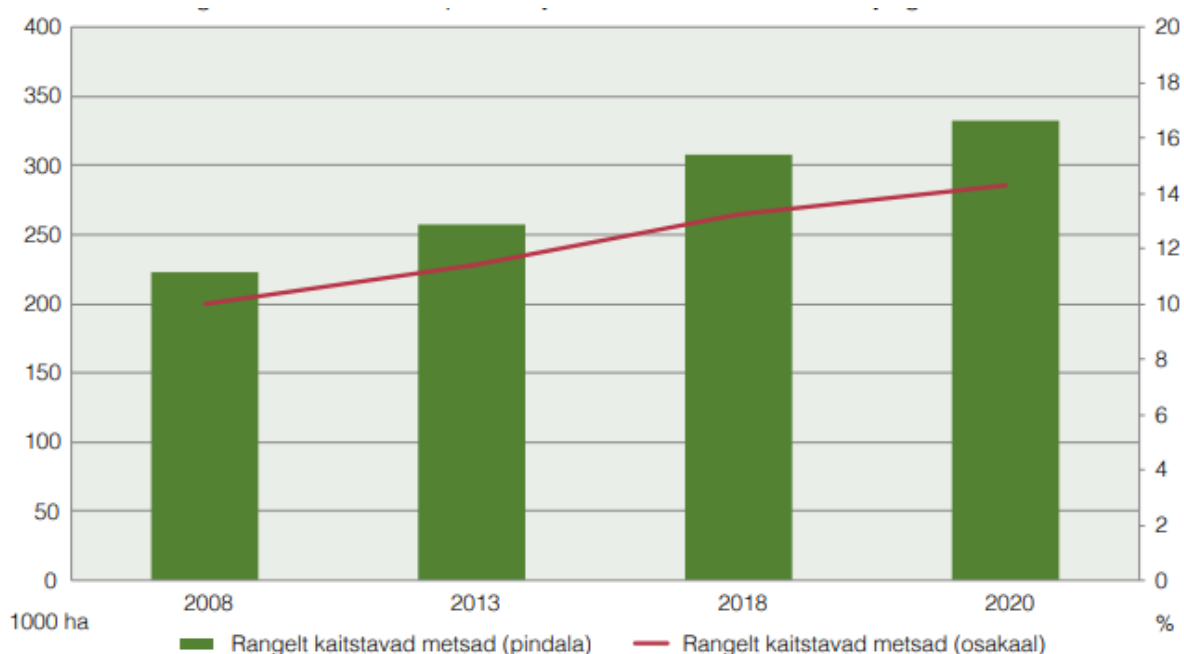
Kaitstavate alade hulka loetakse kaitsealad, hoiualad, püsielupaigad, kaitstavad looduse üksikobjektid ja kohaliku omavalitsuse tasandil kaitstavad loodusobjektid. Statistiline metsainventuur (SMI) arvestab kaitstavate alade hulka, lähtuvalt looduskaitse seaduses sätestatud piirangutest, ka ranna ja kalda piiranguvööndi ning kavandatavad kaitstavad alad.

Rangelt kaitstavad alad on loodusreservaatidesse ja sihtkaitsevöönditesse jäävad metsad. SMI arvestab nendele lisaks ka kavandatavatele kaitstavatele aladele planeeritavad reservaadid ja sihtkaitsevööndid, riigimetsa ja lepinguga kaitstud vääriselupaigad ning I kaitsekategooria liikide leiukohad.³⁷

1. jaanuari 2020. a seisuga jääb kaitstavatele aladele 101 461 278 ha ehk 19,7% Eesti metsamaast (Eesti topograafilise andmekogu (ETAK) 2020 järgi). SMI arvestuse järgi, mis kaitstavate alade hulka arvestab ka ranna ja kalda piiranguvööndid, on kaitstavat metsamaad kokku hinnanguliselt 596 786 ha ehk 25,6% Eesti metsamaast.

SMI metoodika järgi oli rangelt kaitstava metsamaa hinnanguline pindala 332 648 ha ehk 14,3% Eesti metsamaast (vt joonis 31, tabel 1).

Joonis 31. Rangelt kaitstava metsa pindala ja osakaal 2008–2020 statistilise metsainventuuri järgi

Allikas: [Eesti looduse kaitse aastal 2020. – Eesti Looduse mitmekesisus](#). Keskkonnaagentuur, 2020

Riigimetsamaa 1,19 mln hektarist on range kaitse all neljandik. Kui vaadata rangelt kaitstavast metsamaast veel ainult kehtivaid loodusreservaate ja sihtkaitsevööndeid, siis ETAK-i järgi on neis vööndites metsamaad 247 842 ha ehk 10,5%, SMI järgi aga 262 071 ha ehk 11,2%.

³⁷ [Eesti looduse kaitse aastal 2020.](#) – Eesti looduse mitmekesisus. Keskkonnaagentuur, 2020.

Tabel 1. Rangelt kaitstava ja Natura 2000 alade metsamaa pindala ja osakaal Eesti topograafilise andmekogu (ETAK) ning statistilise metsainventuuri (SMI) meetodika võrdluses

	ETAK 2020		SMI		
	Pindala (ha)	Osakaal (%)	Pindala (ha)	Osakaal (%)	Suhtelise vea piirid (ha)
Eesti metsamaa	2 342 961	51,8*	2 332 575	51,4*	2 306 917 – 2 358 233
Natura 2000 alade metsamaa,	365 096	15,6**	379 431	16,2**	359 788 – 399 074
sh riigimaal	273 427	74,9***	292 465	77,9***	279 988 – 304 942
Rangelt kaitstav metsamaa,	306 323	13,1**	332 648	14,3**	318 342 – 345 954
sh riigimaal	274 741	89,7***	300 382	90,3***	287 767 – 312 997

* Osakaal Eesti territooriumist

** Osakaal metsamaast

*** Osakaal vastavatele aladele jäävast metsamaast

Allikas: [Eesti looduse kaitse aastal 2020](#). – Eesti Looduse mitmekesisus. Keskkonnaagentuur, 2020

Probleem 2. Kuigi rangelt kaitstava metsa pindala on viimastel aastatel eelkõige tänu laane- ja salumetsade kaitse alla võtmisele suurenenud, sisaldavad need noorendikke ja väheväärtuslikke alasid

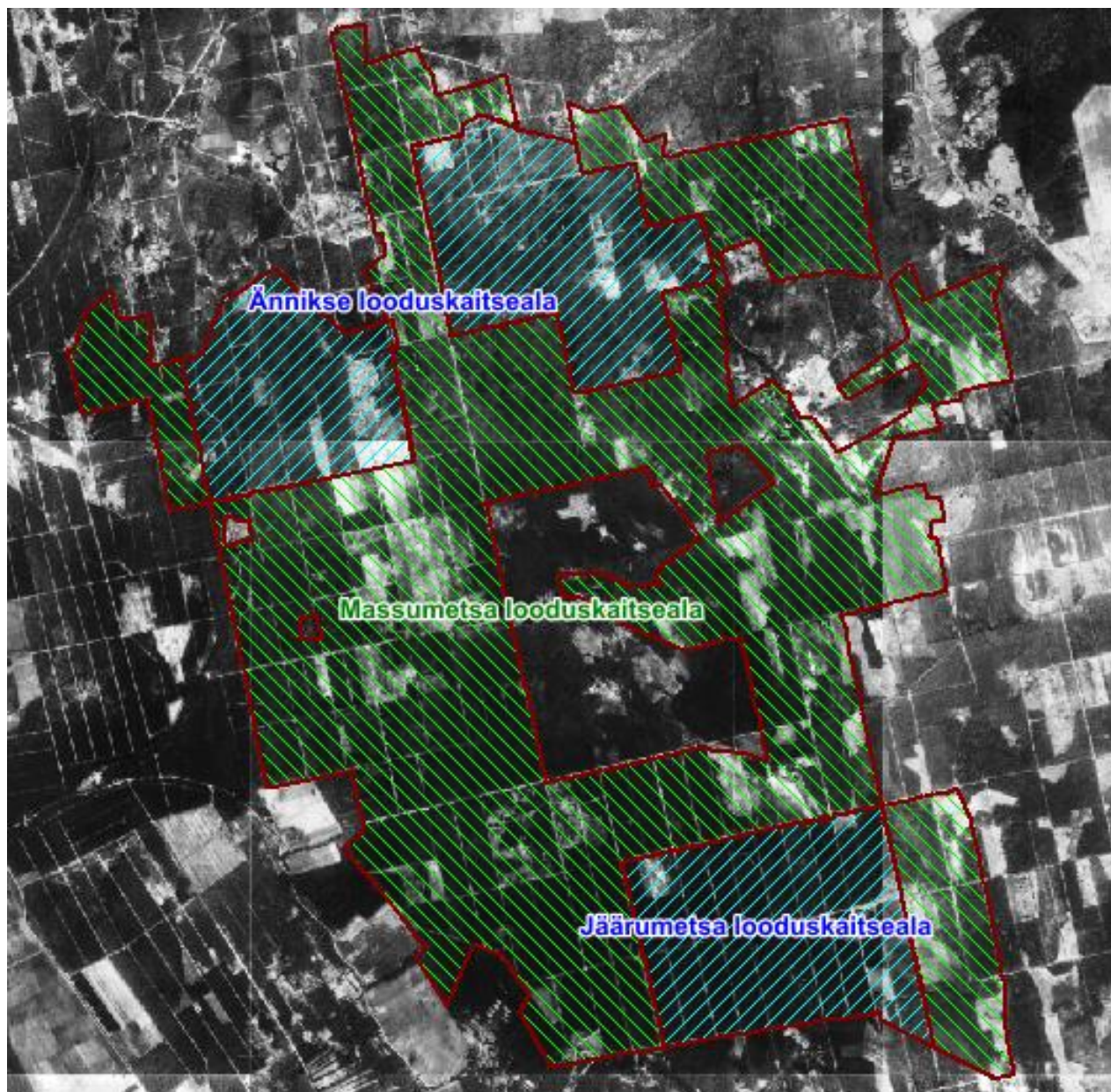
1999.–2001. aastatel läbi viidud Eesti metsakaitsealade võrgustiku projekti üheks eelvalikualaks oli Massumetsa piirkond.

2006. aastal, pikkade läbirääkimiste tulemusena, moodustati sellesse piirkonda kaks kaitseala: 537 ha suurune Ännikese ja 331 ha suurune Jäärumetsa looduskaitseala. Tolleaegset metsade olemist iseloomustab sajandivahetuse ortofoto, millelt nähtub, et piirkonnas olid vaid mõned suuremad lageraiealad, kuid valdavalt oli metsamaastik veel sidus (vt joonis 32).

Mõlema kaitseala eesmärk on kaitsta elupaigatüüpe, mida nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta nimetab I lisas ja liikide, mida nõukogu direktiiv 79/409/EMÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta nimetab I lisas. Jäärumetsa looduskaitsealal (LKA) on direktiivi 92/43/EMÜ I lisas nimetatud elupaigatüübid: rohunditerikkad kuusikud (9050 sulgudes on siin ja edaspidi kaitstava elupaigatüübi koodinumber vastavalt nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ lisale I, kusjuures tärniga on märgitud esmatahtsad elupaigatüübid) ning soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*). Ännikse LKA-l on kaitstavad elupaigatüübid – vanad looduspõhised (9010) ja soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080).

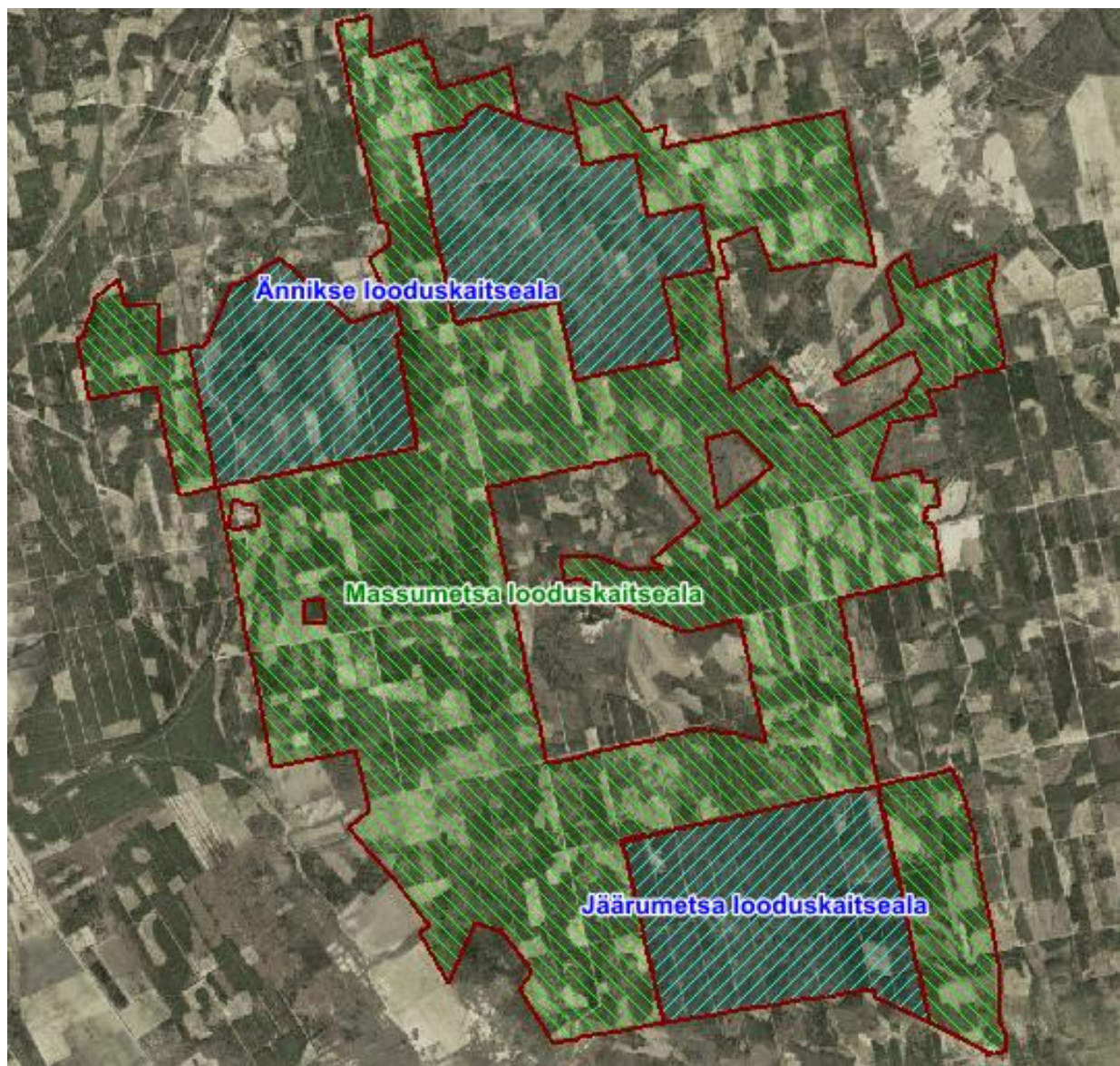
Sajandi algusest muutus metsade raie järjest intensiivsemaks, kuigi Eestil oli EL-i ees kohustus määratleda täiendavaid alasid nii salu- kui ka laanemetsade tüübirühma kuuluvate metsade kaitseks. Alles metsaseaduse muutmise menetlemise käigus ([RT I, 06.07.2017, 1](#) – muutused jõustusid 01.09.2017) soostuti metsade raievanuse alandamisel kompromisslahendina määratlema ja kaitse alla võtma täiendavaid alasid. Ka seekord osutus üheks valikualaks Massumetsa piirkond, kus vahepeal oli juba 2006. aastal kaitse alla võetud Ännikese ja Jäärumetsa kaitseala vahelisel alal palju vanemat ja ökoloogiliselt väärtuslikumat metsa maha võetud. Metsade praegust olemist iseloomustab nüüdne ortofoto, millel heledad alad on lagendikud või noorendikud (vt joonis 35). Ortofotolt on näha, et kaitsealadelt ei ole raiutud, küll aga on raiutud nendevahelisel alal.

Joonis 32. Sajandivahetuse ortofoto Massumetsa piirkonnast. Sinise viirutusega on vanemad kaitsealad ja rohelisega hiljem juurde moodustatud Massumetsa

Allikas: Keskkonnaregister, 2021

Joonis 33. 2017. aasta ortofoto Massumetsa piirkonnast. 2019. a lisandus läbiraiutud alale Massumetsa looduskaitseala. Ännikse ja Jäärumetsa olid juba varasemalt kaitse all

Allikas: Keskkonnaregister, 2021

2016. aasta Eesti rangelt kaitstavate metsade tüpoloogilise analüüsi³⁸ tulemusel selgus, et metsanduse arengukavaga seatud eesmärgi täitmiseks on vaja täiendavalt kaitse alla võtta ehk range kaitse esinduslikkust tõsta eelkõige salu- ja laanemetsade tüüpi kuuluvate metsade osas. Tüpoloogilise esinduslikkuse ja tüübipõhiste vajakute kontseptsioonide aluseks oli põhimõte, et metsade range kaitse tagaks Eestis vanadele (vähemalt 100-aastased) metsadele iseloomuliku elustiku säilimise.

2019. aasta veebruaris moodustati laane- ja salumetsade kaitseks 2434,5 ha suurune Massumetsa looduskaitseala.

Ülevaate, milline on Massumetsa looduskaitsealal metsade vanuseline struktuur, annab tabel 2.

³⁸ Asko Lõhmus 2016. [Eesti rangelt kaitstavate metsade tüpoloogiline analüüs](#).

Tabel 2. Massumetsa looduskaitseala metsade jaotus vanuseklasside kaupa

Vanuseklass	0–10	11–20	21–40	41–60	61–80	81–100	101–120	121–140	140+
Pindala, ha	182,2	361,2	410,3	426,8	526,6	406,8	107,9	9,6	0,4
Osakaal kogu pindalast, %	7,5	14,9	16,9	17,6	21,7	16,7	4,4	0,4	0,0

Allikas: Kaitsealuste salu- ja laanemetsade loodusväärtuselise seisundi hindamine. (Keskkonnainvesteeringute Keskuse (KIKi) projekt nr 16288.)
Aruanne, Tartu, 2021

Nagu nähtub, moodustavad selle kaitseala metsadest üle 80-aastased vanad metsad vaid 22,5% ning üle 100-aastaste puistute osakaal vaid 4,8%. Alla 40-aastaste metsade hulgas on aga palju metsa-kultuure, mis ilma täiendava kujundamiseta ei sirgu kasvukohatüübile iseloomuliku liigilise koosseisuga metsadeks. Samas on kogu Massumetsa looduskaitsealale kehtestatud sihtkaitsevööndi kaitsekord. Mis aga tähendab, et kogu kaitseala metsad kuuluvad ühtlasi rangelt kaitstavate metsade hulka, täites rangelt kaitstavate metsade protsenti, kuigi neis ei ole veel kaitset väärivaid loodusväärtusi.

Metsaraied tehti kahe kaitseala moodustamise laine vahepeal. Peale esimest lainet, kui moodustati Ännikese ja Jäärumetsa looduskaitsealad, kadus nende vahelisel alal jäänud metsades ajutiselt kehtestatud raiekeeld, kuna sinna kaitseala ei moodustatud. Viga tehti esimese laine ajal, kui ei suudetud Riigimetsa Majandamise Keskusega (RMK-ga) kokku leppida suurema kaitseala moodustamiseks.

Massumetsa suur kaitseala tehti peale raieid, mis on oluliselt juba kahjustanud metsamassiivi terviklikku ökosüsteemi, kuid paremaid kohti pole enam Eestis võtta. Intensiivne majandamine on juba ka raskemini ligipääsetavatesse kohtadesse jõudnud.

Samas täidavad sellised noorendikud range kaitse all olevate metsade pindala ja protsenti. Seega on saadud kätte nii puit kui nüüd ka rangelt kaitstava metsamaa pindala, sest ökoloogiliselt väärtuslik mets kujuneb sinna ehk alles 100 aasta pärast.

Ühelt poolt on arusaadav, et seni majandatud metsades on mingil määral ka lageraie alasid ja metsakultuure. Kuid lageraiejärgsete noorendike ja majandusmetsa põhimõtetel rajatud metsakultuuride arvestamine rangelt kaitstavate metsade statistiliste näitajate täitmiseks pole õigustatud, kuna alla 40-aastastes metsades on veel vähe loodusväärtusi.

Kaitsealuste salu- ja laanemetsade loodusväärtuselise seisundi hindamise³⁹ aruannetes jõutakse järeldusele, et Vabariigi Valitsuse 26. veebruari 2019. aasta määrusega nr 11 „Laane- ja salumetsade kaitseks looduskaitsealade moodustamine ja kaitse-eeskiri“ kaitse alla võetud aladel **võib vanuselise ja liigilise koosseisu põhjal lugeda keskpikas (25 a) perspektiivis mitte-eesmärgipäraseks umbes kolmandiku salu- ja laanemetsa kaitsealade pindalast. Järelikult uutest range kaitse alla võetud salu- ja laanemetsadest on üle 30% ökoloogiliselt väheväärtuslik.**

³⁹ Keskkonnainvesteeringute Keskuse (KIKi) projekt nr 16288.

Kasutatud materjalid

- Laane- ja salumetsade kaitseks looduskaitsealade moodustamine ja kaitse-eeskiri. Seletuskiri, 2019.
- Ännikse looduskaitseala kaitse alla võtmine ja kaitse-eeskiri. Seletuskiri, 2006.
- Jäärumetsa looduskaitseala kaitse alla võtmine ja kaitse-eeskiri. Seletuskiri, 2006.
- Jäärumetsa looduskaitseala kaitse-eeskirja eelnõu ekspertiis. 2005.
- Kaitsealuste salu- ja laanemetsade loodusväärtuselise seisundi hindamine. (KIKi projekt nr 16288). Aruanne, Tartu, 2021.

Tänavjärve juhtum

Läänemaa Suursoo esimesed elemendid võeti kaitse alla juba 1959. a. Soo ise võeti sookaitsealana arvele 1981 ja 1998 sai sellest Läänemaa suursoo maastikukaitseala, pindalaga 10 304 ha. Suursoo moodustab koos kõrvalasuva Leidissooga ühtse hoiuala, ühendades nii linnudirektiivi kui ka loodusedirektiivi väärtuseid. Nii Läänemaa Suursoo maastikukaitsealal kui ka Leidissoo looduskaitsealal on soo servades laiguti vanade loodusmetsade elupaigatüüpi.

Kaitseala on moodustatud Lääne-Eestile tüüpilise ja inimtegevusest oluliselt mõjutamata soostiku ning haruldaste liikide kaitseks. Kaitseala piire ja kaitsekorda on hiljem mitmel korral uuendatud.

Läänemaa Suursoo maastikukaitseala kaitse-eesmärk on elustiku mitmekesisuse ja maastikuilme säilitamine. Lisaks sellele on tegemist Natura 2000 alaga.

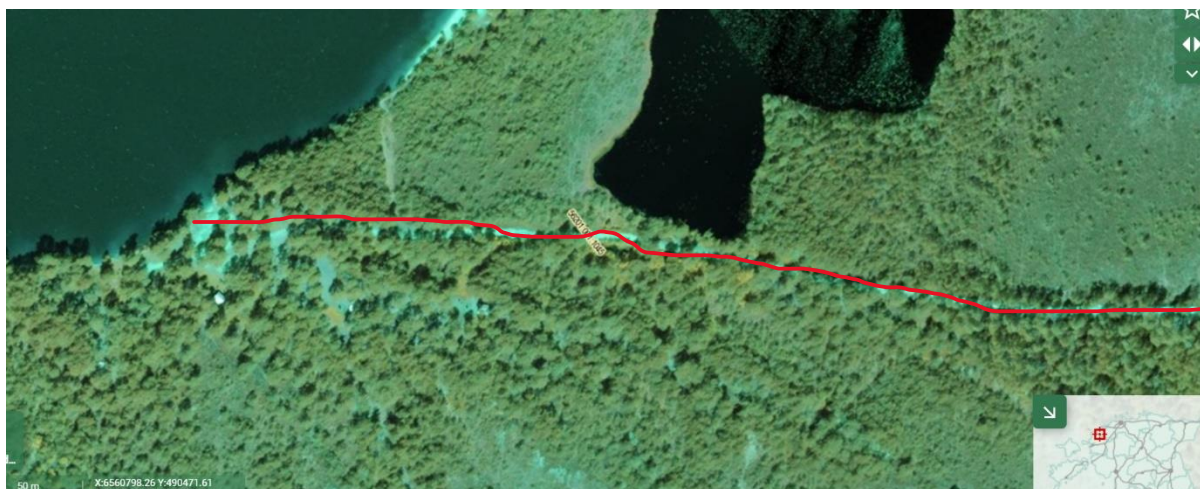
Antud töös on käsitletud Läänemaa suursoo maastikukaitsealal Tänavjärve sihtkaitsevööndis ja Pillijärve piiranguvööndis teostatud trassiraie 2018. a ja selle mõju alale.

Vastavalt kaitse-eeskirjale on metsakoosluste kaitse-eesmärk kasvukohatüübile iseloomuliku liikide koosseisu säilitamine.

Sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk on elustiku mitmekesisuse ja maastikuilme säilitamine.

Probleem 1. Trassiraie läbi Natura metaelupaikade

Joonis 34. Punase joonega on märgitud osa Tänavjärve sihtkaitsevööndis asuva Tänavjärve idakaldale ja sealse puhkekoha juurde viiv kruusakattega teest

Kaart: Eesti looduse infosüsteem (EELIS)

Väljavõtte „Suursoo-Leidissoo hoiuala, Leidissoo looduskaitseala, Läänemaa Suursoo maastikukaitseala, Kiritse must-toonekure püsielupaikade ja Suursoo metsise püsielupaiga kaitsekorralduskavast 2016–2025“:

2.2.6.1. Vanad loodusmetsad (9010*), LoD I – jah, KE – LKA, MKA, HA; LoA – jah⁴⁰

Suursoo-Leidissoo loodusala asuvad vanad loodusmetsad peamiselt väikeste laikudena soode servades, kokku 464 ha; Leidissoo LKA-I 92 ha, Läänemaa Suursoo MKA-I 346 ha ja Suursoo-Leidissoo hoiualal 26 ha. Rohkem leidub elupaika Leidissoo põhjaosas, Tänavjärvest ida ja kagu pool ja

⁴⁰ LoD – loodusedirektiiv; KE – kaitse-eeskiri; LKA – looduskaitseala; MKA – maastikukaitseala; HA – hoiuala; LoA – loodusala.

Seljakülas Inka Sooristi soo ääres. Viimases piirkonnas leidub ka potentsiaalsed elupaika 9010, kokku 185 hektaril.*

Negatiivne mõju:

Elupaikade ebapiisav kaitse, mis võib põhjustada elupaikade hävimise raie tõttu. Vanadest loodusmetsadest suur osa asub piiranguvööndis, kus turberaie on lubatud. Meede: looduskaitsealadest väärtustest lähtuv kaitseala tsoneering, kus Natura metsaelupaigad tsoneeritakse sihtkaitsevööndisse.

4.3.10. TÄNAVJÄRVE TEE HOOLDUSTÖÖD

Tänavjärve idakaldale ja sealse puhkekoha juurde viiv kruusakattega tee vajab hooldustöid.

*Vähemalt kahes kohas on vajalik täita suured lohud, mis on märjal ajal vett täis ja sõiduautodele läbimatu, kuid soovituslik on uuendada teekate kogu ulatuses. Teelõigu pikkus on 3 km. **Tee hooldamiseks on vajalik (üksikute) puude raie vahetult tee servast. Tegevus kuulub II prioriteeti, teostamine aastatel 2017–2018. Tegevust korraldab RMK.***

Trassiraie teostamiseks saadi Keskkonnaametilt raiateatised (vt tabel 3).

Tabel 3. Tänavjärve teelõigu hooldamiseks välja antud raiateatised

Esitamise kuupäev	Otsuse kuupäev	Kehtiv kuni	Kvartal-eraldis	Metsateatise number	Katastritunnus	Pindala (ha)
10.05.2018	22.05.2018	21.05.2019	VP350-18	50000133323	56201:001:1045	0,22
10.05.2018	22.05.2018	21.05.2019	VP351-18	50000133335	56201:001:1045	0,1
10.05.2018	22.05.2018	21.05.2019	VP351-16	50000133307	56201:001:1045	0,18
10.05.2018	22.05.2018	21.05.2019	VP351-10	50000133321	56201:001:1045	0,53
10.05.2018	22.05.2018	21.05.2019	VP351-4	50000133311	56201:001:1045	0,17
10.05.2018	22.05.2018	21.05.2019	VP352-6	50000133325	56201:001:1045	0,16
10.05.2018	22.05.2018	21.05.2019	VP352-10	50000133333	56201:001:1045	0,11
10.05.2018	22.05.2018	21.05.2019	VP352-25	50000133317	56201:001:1045	0,12
10.05.2018	22.05.2018	21.05.2019	VP353-7	50000133327	56201:001:1045	0,47
10.05.2018	22.05.2018	21.05.2019	VP353-12	50000133337	56201:001:1045	0,02
10.05.2018	22.05.2018	21.05.2019	VP353-13	50000133313	56201:001:1045	0,07
10.05.2018	22.05.2018	21.05.2019	VP353-17	50000133329	56201:001:1045	0,05
10.05.2018	22.05.2018	21.05.2019	VP353-9	50000133315	56201:001:1045	0,06
10.05.2018	22.05.2018	21.05.2019	VP350-17	50000133319	56201:001:1045	0,03
10.05.2018	22.05.2018	21.05.2019	VP351-1	50000133331	56201:001:1045	0,14
					KOKKU:	2,43

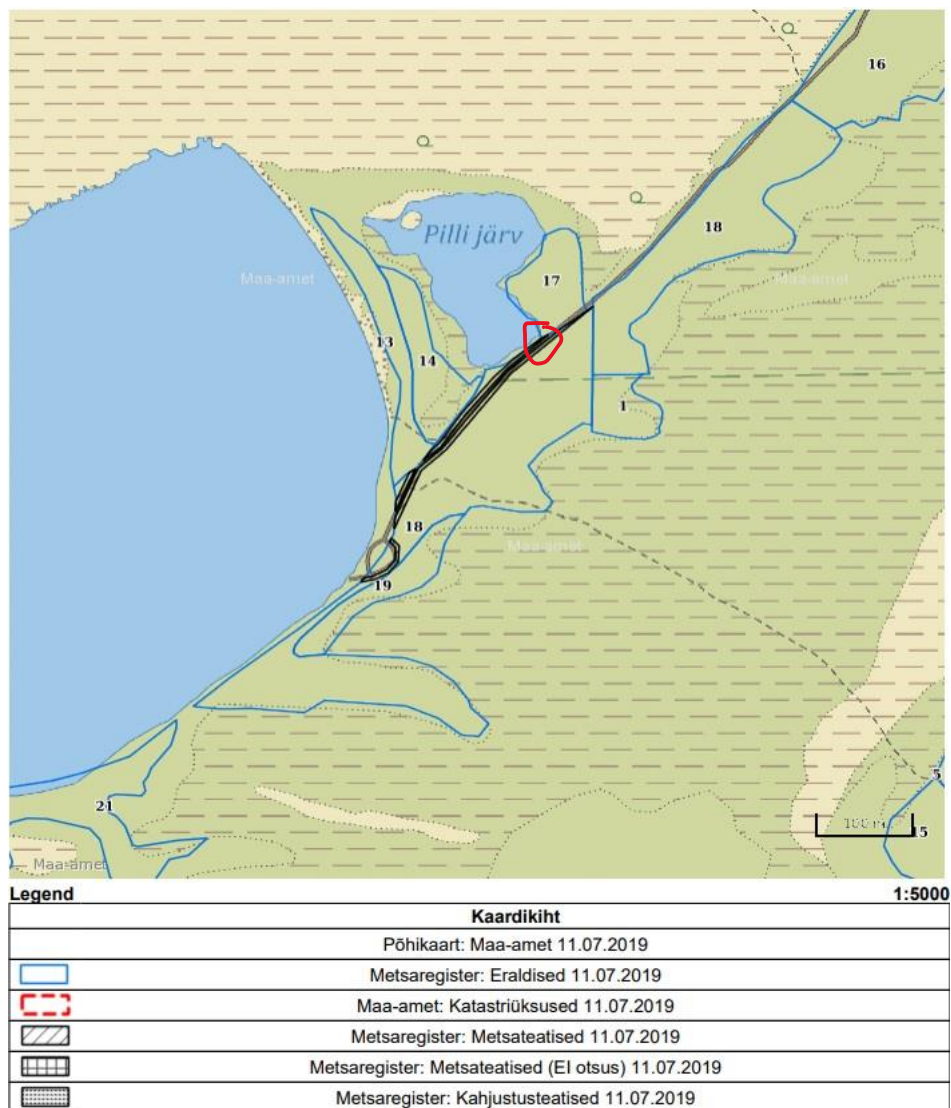
Trassiraiega kahjustati Natura metsaelupaiku, kuna raiuti rohkem kui mõned puud, nagu oli lubatud kaitsekorralduskavas.

Väljavõtte Anneli Palo artiklist (Postimees, 11.10.2019): „Konkreetselt näiteks Harjumaal Läänemaa Suursoos laiuv Tänavjärv (RMK. Loodusega koos) – üks unikaalsemaid Eesti järvi, kus kasvavad vähetoiteliste vete taimharuldused, järve ümbrus on kaitstavate linnuliikide elupaik. Meenuvad Vihterpalu inimtekkelised suurpõlengud, mis toimusid just selle järve ümbruses. Pean tunnustama, et

juba aastaid tagasi olin selle puhkekoha rajamise otsusest nõr dinud, järv on äärmiselt reostustundlik ja võinuks jääda seljakotimatkaajate unistuste sihtkohaks. Kannatuste karikas sai päris täis tänavu kevadel, kui välitöödel avastasid sealset metsateed äärest niinimetatud trassiraie. Rannavallistikul kulgev kolmekilomeetrine pinnastee oli valdavalt mõlemalt poolt 2–10 m ulatuses avatuks raiutud, nagu plaanitaks Tānavjärveni rajada normaallaiusega maantee. Eemaldatud olid ka põhijärvest eraldunud endise lahesopi ehk Pilli järve sihtkaitsevööndis kasvanud põlismännid, vanimad neist ligi 200 aastased.“

Probleem 2. Pillijärve piiranguvööndis kasvanud põlismännid on järvega piirnevates teelõikudes maha raiutud ja sellega kahjustatud kaldapiirkonda

Joonis 35. Punasega on märgitud Pillijärve piiranguvööndis asuva Pilli järve äärne koht, kus on maha raiutud põlismännid, mis kaitsevad kallast

Allikas: Eesti Looduseuurijate Selts

Joonis 36. Pilli järve ääres on põlismännid osaliselt maha raiutud. Raie on tehtud trassihooldustööde käigus ja sellega on tekitatud järvele n-ö avatud vaade, ent kallas on nüüd kaitseta

Foto: Eesti Looduseuurijate Selts, 2021

Joonise 36 fotol on näha, et trassiraie ajal on maha raiutud põlismännid, mis kaitsesid Pilli järve kallast. Ilma puudeta on järvekallas tundlik lainete, tallamise ning vibratsiooni suhtes, mis tähendab, et peagi hakkab liiv murenema ja kallas tee poole liikuma. Sisuliselt on tegemist väikse ulatusega lageraiega, mis kaitse-eeskirjaga on keelatud. Pealegi on **tee ja järve vaheline ala järve kalda- ja veekaitsevöönd, mida ei tohi lagedaks raiuda.**

Vanad, 200-aastased põlismännid on siinse metsakoosluse oluliseks osaks ning omasid ühtlasi ka suurt maastikulist ja esteetilist väärtust.

Teatistes on eraldi välja toodud iga teelõigu kohta vajalik teave, millega peab hooldustöödel arvestama.

Raieteatistes on Pilli järve kaldaäärse teeraja kohta ka eraldi välja toodud:

Kavandatud raieala asub osaliselt Pilli järve veekaitsevööndis. Vastavalt veeseaduse (edaspidi VeeS) § 29 lõikele 1 moodustatakse veekaitsevöönd veekogu kaldaalal vee kaitsmiseks hajureostuse eest ja veekogu kallaste uhtumise vältimiseks. VeeS § 29 lõike 2 punkti 2 järgi on Pilli järve veekaitsevööndi ulatus tavalisest veepiirist 10 m ning vastavalt sama seaduse § 29 lõike 4 punktile 2 on puu- ja põõsariinde raie veekaitsevööndis keelatud ilma Keskkonnaameti nõusolekuta. Keskkonnaamet annab nõusoleku Pilli järve veekaitsevööndis raie tegemiseks järgmistel tingimustel:

- *veekaitsevööndis tuleb kaldapuistu maksimaalselt säilitada;*
- *tööde tegemisel on keelatud raiejäätmete sattumine veekogusse;*
- *mootorsõidukitega kallaste kahjustamine ja rööbastekitamine on veekaitsevööndis keelatud.*

Kalda serv on ilmselgelt antud teelõigule liiga lähedal, et sealt üldse lubada midagi raiuda, eriti veel elujõulisi mände. Seega poleks tohtinud sellesse teelõiku metsaraiet lubada. Siin on ka RMK vea teinud, sest raieteatistes on see veeseaduse punkt välja toodud. Seega on puudulik Keskkonnaameti poolt metsateatise välja andmisele eelnev (kohapealne) hindamine ja järelkontroll.

Sellest tulenevalt polnud õige nii tundlikus piirkonnas metsateatist väljastada.

Probleem 3. Tänavjärve äärde tekitatakse järjest rohkem puhkekohti, arvestamata järve ja kaldapiirkonna metsaelupaikade tundlikkust

Liivaalade vähetoitelised järved (3110), LoD I – jah, KE – LKA, MKA; LoA – jah.⁴¹

Need on vähetoitelised või poolhuumustoitelised järved, mille vesi sisaldab vähe mineraalaineid. Vähetoiteliste järvede põhi ja kaldad on valdavalt liivased ja kaldataimi on vähe või puuduvad need üldse. Poolhuumustoiteliste järvede põhi ja kaldad on kohati turbased ja taimestikku on rohkem (Paal, 2007). Veskijärv ja Tänavjärv on inventeeritud liivaalade vähetoitelise järvena. Nende järvede kogupindala on 322 ha ja esinduslikkus on kogu ulatuses A. See tähendab, et need järved on kogu ulatuses Eestis väheleiduvate vähetoiteliste järvede head esindajad.

Negatiivsed mõjutegurid:

1. Vähetoitelise järve kui elupaiga seisundi halvenemine toitainete lisandumine ja elustiku häirimine – mootoriga veesõidukitega sõitmine, suplemine, millega kaasneb toitainete lisandumine vette jms.
2. Kalda piirkonna kahjustamine – pinnase kahjustused, reostamine, prügistamine jms.

⁴¹ LoD – loodusdirektiivi tähis; KE – kaitse-eeskiri; LoA – loodusala.

Joonis 37. Kevadel on Tänavjärve-äärne pinnas väga niiske ja pehme.

Foto: Eesti Looduseuurijate Selts, 2021

Kevadeti on Tänavjärve kallas järvega samal tasemel, mis tähendab seda, et sealne pinnas on väga niiske ja pehme. Järjest rajatakse juurde lõkkekohti, kuid pole arvestatud, et inimesed käivad seal peamiselt autodega, mis on sealsele pinnasele eriti kurnav ja laastav. Kahjustuste tekkimiseks piisab, kui liigutakse vaid tavalise sõiduautoga niiskel ajal. Paradoksaalselt on kogu teetrassi rekonstrueerimise eesmärgiks (vastavalt kaitsekorralduskavale) aga just nende väikeautode liikumistee parandamine, ohustades sellega metsaelupaikade seisundit. Tegemist on sihtkaitsevööndiga ja Natura 2000 linnu- ja loodusala. Sisuliselt on trassiraie vastuolus kaitse-eeskirjaga, mis sätestab, et „Metsakoosluste kaitse-eesmärk on kasvukohatüübile iseloomuliku liikide koosseisu säilitamine“. Vanad männid omasid siin vanuselise struktuuri säilimiseks olulist rolli. Samuti on kaitsealal lubatud sõidukiga sõitmine teedel ja maastikusõidukiga sõitmine ainult kaitseala valitseja nõusolekul. Nõusolek peab olema põhjendatud ja esmajärjekorras järgima kaitseala väärtuste hoidmise eesmärki. Seega polnud vajadust tee ulatuslikuks renoveerimiseks ja trassiraieks.

Hetkel pole sõiduautoga sõitmine piiratud ja sõita saab igale poole, puudub ka parkla, mistõttu hakatakse autosid parkima tee äärde puude vahele. Arvestades sellega, et laiendatud teetrass kulgeb mööda väga tundlikku ala, siis oleks ainuke lahendus parkla rajamiseks vaid teetrassi algusesse. Samuti on oluline paigaldada teetrassi algusesse mootorsõiduki sõidu keelu märgid ja võimalik ka teetõke.

Samas Keskkonnaamet selles mingit probleemi ei näe (vt dokument allpool). Keskkonnaameti sõnul „Tänavjärve tee eesmärk ei ole ainult turistide transport Tänavjärve-äärsele puhkealale, vaid tee on ka oluline tagamaks ligipääs Läänemaa Suursoo majandatavale osale Pillijärve piiranguvööndis (mida tee Läänemaa Suursoo maastikukaitseala osas valdavalt läbib). Arvestades piirkonna tuleohtlikkust, on lisaks oluline, et tee oleks kasutatav päästetehnika poolt.“

Siinkohal on oluline veel kord rõhutada, et puhkajate suunamiseks on vajalik paigaldada liikumist reguleerivad tähised, rajada parkla teetrassi algusesse ning anda selgelt teada, et sõiduautoga parklast edasi sõita ei ole lubatud.

Lisaks leidub Tänavjärves kaitsealuseid liike:

- järv-lahnarohi (*Isoetes lacustris*), kat II. Häirib reostamine – prügistamine jms;

- vesilobeelia (*Lobelia dortmanna*), kat II. Tänavjärves 29 leiukohta. Teda häirib prügistamine ja reostamine, nt auto pesemisest järve kaldal;
- kõdu-koralljuur (*Corallorhiza trifida*), kat II. Siirdesoomännikus Tänavjärve-äärse telkimisplatsi ligiduses ja niiskes kuusikus Pillijärve piiranguvööndi põhjaservas;
- metsis (*Tetrao urogallus*), kat II, LiD I; KE – MKA (nimetatud seletuskirjas), PEP⁴²;
- kalakotkas (*Pandion haliaeetus*), kat I, LiD I;
- Tänavjärvel on registreeritud veelendlase, pargi- ja põhja-nahkhiire toitumisala.

Reguleerimata inimsurve suurenemisel võivad need loodusväärtused saada oluliselt kahjustatud.

Probleem 3. Tänavjärve kalda pinnasel on sõidetud suurte masinatega külmumata pinnasel ning tekitatud sellega pinnasele kahjustusi (vt joonis 38)

Trassiraie teostati juba aastal 2019, kuid selle mõju on siiani näha. Keskkonnaamet juhtis raieteatistes tähelepanu, et kaitse-eeskirja § 13 p 2 järgi on kaitseala piiranguvööndis keelatud puidu kokku- ja väljavedu külmumata pinnaselt. 2021. aasta kevadel oli kohapeal endiselt metsatöömashinate rööpaid näha. See tähendab seda, et külmunud pinnase nõuet oli eiratud.

Joonis 38. Raietööde ajal tekitatud rööpad on ka mitu aastat hiljem selgelt näha

Foto: Eesti Looduseuurijate Selts

Maha on raiutud 200-aastased männid, mis olid muuhulgas ka ala maastikuilme ja esteetiliseks väärtuseks, mis on maastikukaitseala kaitse-eesmärgiks. Antud raie tulemus on vaid kahjustuste tekkimise alguseks. Kui tekitada inimestele mugavam ja autoga kergelt ligipääsetav puhkekoht, siis tuleb rohkem külastusi ja reostuskoormus suureneb. Lisaks väärtusliku vanuselise struktuuriga metsakooslustele on siin tegemist väga tundliku ja haruldase järvekooslusega, mille seisund sõltub otseselt inimtegevusest. Seega on raie vastuolus kaitse eeskirjaga ja ohuks loodusväärtuste säilimisele.

⁴² LiD – linnudirektiiv; KE – kaitse-eeskiri; MKA – maastikukaitseala; PEP – püsielupaik.

Ala tundlikkust arvestades pole õigustatud Keskkonnaameti seisukoht (nr 13-2/19/9249-2), et „*Lõpliku otsuse, milline puu tuleb tee hooldamiseks tingimata raiuda ning milline on võimalik säilitada, peab siiski otsustama omanik ise*“. Kaitseala VALITSEJA on Keskkonnaamet, kellel on täisvolitus otsuseid teha ja kes ka selle eest vastutama peab. Keskkonnaamet peaks täielikult vastutama kõikide tegevuste eest kaitsealal. Praegu on tegemist jagatud vastutusega, mis ei andnud head tulemust. Keskkonnaamet ei oleks kaitseala valitsejana pidanud jääma lootma töö teostajale, vaid osalema mahavõetavate puude ette märkimisel ning hiljem ka tehtud töö esitatud tingimustele vastavuse hindamisel.

Tee parandamise eesmärgil raiuti selle servades kasvavaid kõrge väärtusega vanu puid ka Kõrvemaa maastikukaitsealal Karula rahvuspargis ja Sirtsu looduskaitsealal. **Trassiraiete kavandamisel tuleb hoolega kaaluda nende vajalikkust ja jälgida, et loodusväärtused ei saaks kahjustada. Hoolimatu suhtumine hävitab järk-järgult olulisi loodusväärtusi. Kaitsealade õiguslik regulatsioon peaks kaitseala valitseja rolli ja vastutust selgemalt määratlema, et tagada piisav metsade kaitse.**

Kasutatud dokumendid

Keskkonnaameti 25.06.2019. a vastuskiri nr 13-2/19/9249-2 Anneli Palo küsimustele

Olete oma 01.06.2019 e-kirjaga (registreeritud Keskkonnaameti dokumendihaldussüsteemis 03.06.2019 nr 13-2/19/9249) teavitanud Keskkonnaametit Läänemaa Suursoo maastikukaitsealal Tānavjärve tee (teeregistri nr 5620159) hooldamise käigus lisaks teega piirnevate ohtlike puude raiele lageraie teostamisest Tānavjärve teega piirneval alal. Kirjeldate, et külastasite Harjumaal Tānavjärve idaotsas paiknevat RMK puhkeala ning alates kaitseala piirist kuni enam-vähem piknikukohani on **hiljuti toimunud teeservades lageraie**. Olete esitanud Keskkonnaametile järgmised küsimused, millele vastame järgemööda.

1. Miks otsustati puhkekoht veelgi enam kättesaadavaks teha, kui ometi on Teile teada nende järvede (Tānavjärv ja Pilli järv) ökosüsteemide ülim haavatavus ja samuti on piirkond ülimalt tuleohtlik just sel aastaajal, kui seda külastab rekordarv puhkajaid?

Keskkonnaameti jaoks on mõistetav, et Riigimetsa Majandamise Keskus (edaspidi RMK) hooldab enda valitsetavat riigivara, sealhulgas ka Keskkonnaministeeriumi valitsetavas riigimetsas asuvaid metsateid, täitmaks keskkonnaministri 11.06.2015. a määruses nr 34 „Metsatee seisundi kohta esitatavad nõuded“ esitatud nõudeid. Tānavjärve tee eesmärk ei ole ainult turistide transport Tānavjärve-äärsele puhkealale, vaid tee on ka oluline tagamaks ligipääs Läänemaa Suursoo majandatavale osale Pillijärve piiranguvööndis (mida tee Läänemaa Suursoo maastikukaitseala osas valdavalt läbib). Arvestades piirkonna tuleohtlikkust on lisaks oluline, et tee oleks kasutatav päästetehnika poolt.

2. Kas teeservade lageraie on olnud seaduslik? Vastav märke ei ole metsaregistris avalikult nähtav, samas on selge, et tee pikkuse ja raievööndi laiuse järgi otsustades on siit välja viidud märkimisväärne kogus puitu. Tegu ei ole mõne üksiku nn ohutuse mõttes eemaldatud puuga. Millal on piiranguvööndis tegu nn hooldustöödega ja millal majandusliku kasu saamisega? Mida võeti ette eemaldatud puiduga? Kui palju seda oli ja mis oli sellest saadud tulu? Kes oli kasusaaja?

Kui Läänemaa Suursoo Tānavjärve sihtkaitsevööndis või Pillijärve piiranguvööndis on teostatud lageraie, siis ei ole see kindlasti seaduslik. Looduskaitseseaduse § 30 lõike 2 punktide 1 ja 2 ning § 31 lõike 2 punkti 5, samuti Vabariigi Valitsuse 21.07.2005. a määruse nr 198 „Läänemaa Suursoo maastikukaitseala kaitse-eeskiri“ (edaspidi kaitse-eeskiri) § 8 lõike 1 punktide 1 ja 2 ning § 13 punkti 1 kohaselt ei ole Läänemaa Suursoo maastikukaitsealal ei sihtkaitse- ega piiranguvööndis lageraie lubatud. RMK ei ole Keskkonnaametile ka ühtegi metsateatist Läänemaa Suursoo maastikukaitsealal lageraie tegemiseks esitanud ega Keskkonnaamet metsaressursi arvestuse riiklikku registrisse (edaspidi metsaregister) vastavasisulisi kandeid teinud. RMK on teavitanud Keskkonnaametit Tānavjärve tee hooldamisest trassiraie korras metsateatistega 2018. aasta kevadel. Vastavasisulised registrikanded ei ole metsaregistri avalikus rakenduses nähtavad, kuna nende kehtivusaeg on lõppenud ning vanemaid juba mittekehtivaid registrikandeid metsaregistri avalikus veebis ei kuvata. Trassiraie eesmärk saab metsaseaduse § 28 lõike 4 punkti 4 kohaselt muuhulgas olla **olemasoleva teeserva puhastamine puudest**. Läänemaa Suursoo maastikukaitseala Pillijärve piiranguvööndis raietegevusega majandusliku kasu saamist ei saa pidada kuidagi taunimisväärseks, sest tegu on kaitseala majandatava osaga, kuid kahtlemata ei saa tee hooldamise eesmärk olla majandusliku kasu saamine. Keskkonnaamet ei valda teavet, mida võeti ette eemaldatud puiduga, kas raiutud puidu kogus vastas trassiraie registrikannetes märgitud hinnangulisele mahule, kas tegevusest saadi tulu ega samuti seda, kuidas võimaliku tuluga talitati. Eeldatavalt saab nendele küsimustele vastuse anda RMK.

3. Kas raie Pilli järve sihtkaitsevööndis järve vahetul kaldaalal on seaduslik? Kas kaitseala tingimustes üldse peaks teostama kõike, millele on juriidiliselt võimalik luba anda? Kas tõesti 200-aastastel

mändidel ei olnud piisavalt kõrge loodusväärtus ja esteetiline väärtus, et need säilitada? Juhul kui on tegemist olnud „inimliku eksimusega“, siis kes vastutab, milline karistus/trahv (millises summas) järgnes?

Kaitse-eeskirja § 9 punkti 2 kohaselt on kaitseala sihtkaitsevööndis kaitseala valitseja nõusolekul lubatud olemasolevate ehitiste hooldustööd. RMK trassiraiete registrikannete kinnitamisel on Keskkonnaamet seonduvalt ala kaitsereežiimiga ning alal leiduvate kaitsealuste liikidega seadnud trassiraiete teostamiseks rea ajalisi piiranguid ning muid tingimusi, tagamaks kaitsealuste liikide hea seisund alal ning lähipiirkonnas. Lisaks nimetatule on Keskkonnaamet registrikannetel märkinud, et kavandatav raieala asub osaliselt Pilli järve veekaitsevööndis ning andnud muuhulgas tingimuse veekaitsevööndis kaldapuistu maksimaalselt säilitada. **Lõpliku otsuse, milline puu tuleb tee hooldamiseks tingimata raiuda ning milline on võimalik säilitada, peab siiski otsustama omanik ise.** Hinnangu, kas Tänavjärve tee hooldamisel on lisaks trassiraiete teostatud ka lageraiet või muud ebaseaduslikku tegevust, saab anda riiklikku järelevalvet teostava asutusena Keskkonnainspeksioon. Võimalike karistuste või trahvide kohta ei ole tõenäoliselt ka Keskkonnainspeksioonil võimalik selgitusi anda enne, kui väärteo fakt tõepoolest on kinnitust leidnud ning menetlus läbi viidud.

Nõva looduskaitseala juhtum

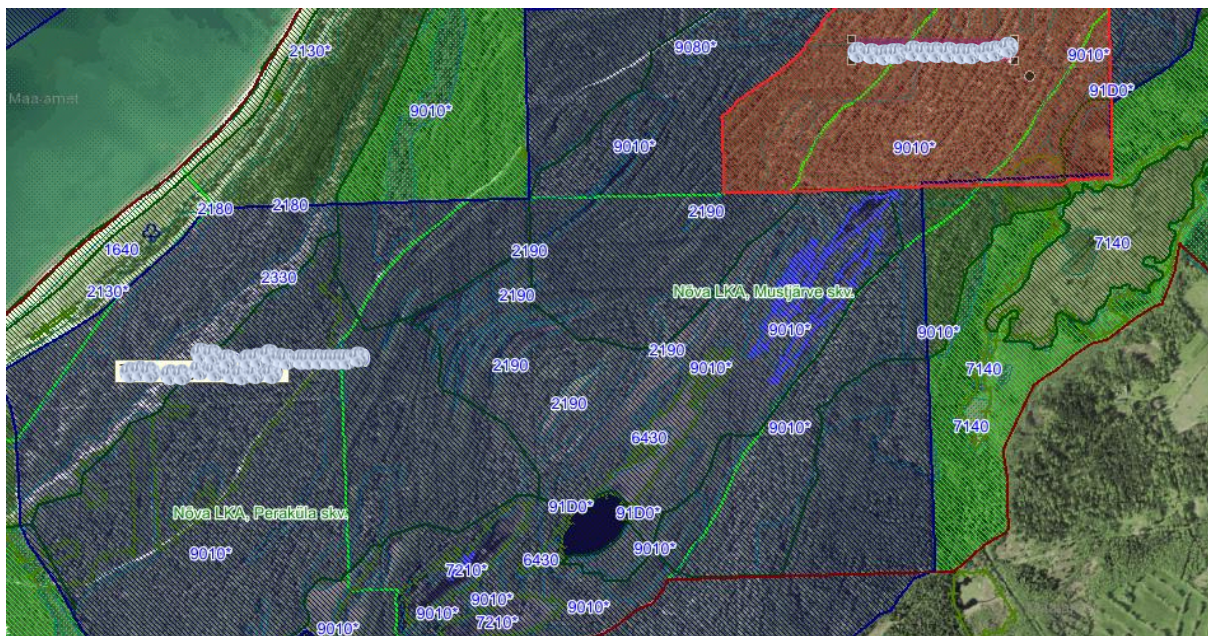
Nõva looduskaitseala (LKA) asub Harju maakonnas Lääne-Harju ning Lääne maakonnas, maismaapindalaga 2328 ha (vt joonis 39).

Kaitseala eesmärk on kaitsta, taastada ja säilitada Loode-Eestile omast ranniku- ja luitemaastikku, looduslikke kooslusi, elustiku mitmekesisust ja kaitsealuseid liike ning elupaigatüüpe, mida nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50) nimetab I lisa. Alal esinevad järgmised loodusedirektiivi I lisa metsaelupaigatüübid, mis on Nõva looduskaitseala ja Nõva-Osmussaare loodusala kaitse-eesmärgiks: metsastunud luited (2180), vanad loodusemetsad (9010*, tärniga on tähistatud loodusedirektiivi esmatähtsad elupaigatüübid), soostuvad ja soolehtmetsad (9080*), lammi-lodumetsad (91E0*).

Lisaks kaitstakse Nõva LKA-I rändlinnuliike ning kaitsealuseid liike, keda Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta (ELT L 20, 26.01.2010, lk 7–25) nimetab I lisa, ja nende elupaiku ning kaitsealuseid taimeliike ja nende kasvukohti.

Riigimetsa Majandamise Keskus (RMK) raius Nõva LKA **Mustjärve ning Peraküla sihtkaitsevööndis**, eesmärgiga teha hooldustöid koosluste looduslikumaks kujundamiseks. Teostati häil- ja harvendusraiet metsastunud luidete elupaigatüübis (2180). Raiuti kokku 109 hektaril.

Joonis 39. Nõva maastikukaitseala Mustjärve ja Peraküla sihtkaitsevööndid, Natura elupaigatüübid ja kaitstavate liikide leiukohad

Allikas: keskkonnaregister

Probleem 1. Metsatöid tehti Nõva looduskaitseala kaitse-eesmärgiks nimetatud kaitsealuste liikide pesitsusajal

Raiet tehti alal, kus asuvad osaliselt kaitstavate II kategooria linnuliigi metsise (*Tetrao urogallus*) ning III kategooria linnuliikide hoburästa (*Turdus viscivorus*), öösorri (*Caprimulgus europaeus*), õõnetuvi (*Columba oenas*), lõopistriku (*Falco subbuteo*) ja tedre (*Tetrao tetrix*) elupaigad ning kaitstava III kategooria taimeliigi karukolla (*Lycopodium clavatum*) elupaik.

Metsatöid tehti alal veel märtsikuus 2021. aastal, vaatamata sellele, et kaitse-eeskirjaga on sätestatud, et Mustjärve sihtkaitsevööndis on keelatud inimeste viibimine 1. veebruarist 31. juulini. Liikumispiirang on kehtestatud I kaitsekategooria linnuliikide pesitsusedukuse tagamiseks.

Probleem 2. Metsatöid tehti Natura metaelupaigatüübis külmumata pinnasega

Metsatöid tehti alal veel märtsikuus 2021. aastal, kui maapind ei olnud külmunud, vaatamata sellele, et kaitse-eeskirjaga on sätestatud, et Mustjärve sihtkaitsevööndis on keelatud inimeste viibimine 1. veebruarist 31. juulini. Rasked metsamasinad kahjustasid elupaigatüübi „metsastunud lited“ (2180) õrna pinnast (vt joonis 40).

Joonis 40. Kahjustada on saanud elupaigatüübi „metsastunud lited“ (2180) õrn pinnas

Allikas: MTÜ Roheline Läänemaa

Kaitsekorralduslike otsuste analüüs

RMK esitas Keskkonnaametile taotluse sooviga kujundada Nõva looduskaitsealal Mustjärve ja Peraküla sihtkaitsevööndites asuvad kultuurpuistud looduslikumaks. Kavandatud töö kirjeldus on lisatud taotlusele looduskaitsetöö lähteülesandena „LÜ ID 300 Nõva koosluste kujundamine“.

Taotlusele on vastatud kolme erineval ajal koostatud kooskõlastusdokumendiga:

Keskkonnaameti kooskõlastus 19.10.2018;

Keskkonnaameti kooskõlastus 28.12.2018;

Keskkonnaameti kooskõlastus 24.03.2021.

Keskkonnaameti tingimused 19.10.2018 nr 7 9/18/15767 2

- Kavandatud töödele on seatud piiranguna töid mitte teha perioodil 15.04–15.07.

- Raietööd võivad häirida pesitsevaid linde ja hävitada väikesel territooriumil esineva taimeliigi (karukold) elupaiga, mistõttu tuleb **võimalike negatiivsete mõjude vähendamiseks raietöid teha väljaspool lindude pesitsusperioodi ning väljaspool karukolla elupaika.**

- Kooskõlastus antakse, kui arvestatakse järgnevate tingimustega ning **võimaluse korral täidetakse soovituslikke suuniseid:**

1. Metsise elupaigas mitte teha töid mägualale jääval osal 1. veebruarist 31. maini ning väljaspool mäguala (kanade sigimisalal) 15. aprillist 30. juunini. Arvestades, et mõni kana võib sobiva koosluse puhul pesitseda ka piiritletud mäguala sees, soovitame metsise elupaigas töid vältida 1. veebruarist 30. juunini. Tedre elupaigas mitte teha töid 1. aprillist kuni 15. juulini, soovitame sama ajalist piirangut rakendada ka tedre elupaigaga piirnevatel eraldistel. Lõopistriku keskkonnaregistris piiritletud elupaigas või 300 m kauguseni pesapuust mitte teha töid 1. maist kuni 15. augustini, keelatud on pesapuu raie. Õõnetuvi elupaigas tuleb säilitada raietel püsti seisvaid surnud I rinde puid ja õõnsustega puid. Õõnetuvi, õösorri ja hoburästa elupaikades mitte teha töid 15. aprillist 15. juulini. **Arvestades nimetatud linnuliikide pesitsusperioode liituvalt kogu töödega hõlmatud alal, tuleb arvestada ajalise piiranguga ning mitte teha töid 1. veebruarist kuni 15. augustini.**

2. Karukolla leiukohas ei tohi kasvukohta lagedaks raiuda ning ei tohi sõita masinatega liigi leiukohast vähemalt 10 m raadiuses.

3. Raie tegemisel ei tohi teha raieid luidetevahelistes nõgudes ning sulglohkudes.

4. Raiutud materjal tuleb raiealalt eemaldada, jättes vaid kavandatud mahus lamapuitu.

5. Raie tuleb teostada külmunud pinnasel, välistada tuleb väljavedu läbi liigniiskete reljeefivormide.

Keskkonnaameti 28.12.2018. a kooskõlastuskiri nr 7 9/18/15767 4 Riigimetsa Majandamise Keskusele

Lähtudes eelnevast ja kaitse-eeskirja § 10 lg 1 punktist 4, Keskkonnaamet annab nõusoleku Nõva looduskaitsealal Mustjärve ja Peraküla sihtkaitsevööndites katastriüksustel katastritunnustega 52001:001:1184 ja 53101:001:0591 kujundada kultuurpuistud looduslikumaks vastavalt täpsustatud lähteülesandele, kui arvestatakse järgnevate tingimustega:

1. Raie tegemisel **ei tohi teha raieid luidetevahelistes nõgudes ning sulglohkudes.**

2. Raiutud materjal tuleb raiealalt eemaldada, jättes vaid kavandatud mahus lamapuitu.

3. **Raie tuleb teostada külmunud pinnasel, välistada tuleb väljavedu läbi liigniiskete reljeefivormide.**

Sihtasutuse Keskkonnateabe Ühendus 18.03.2021. a kiri Riigimetsa Majandamise Keskusele

Palume lõpetada looduskaitsealised tööd (harvendusraie ja väljavedu) Nõva looduskaitsealal Peraküla sihtkaitsevööndis viivitamatult. **Raie- ja väljavedu tuleb lõpetada tulenevalt ilmastikuoludest, mis ei võimalda teostada raie vastavalt Nõva LKA kaitsekorralduskavale ja Keskkonnaameti seatud tingimustele. Raie võib teostada Nõva looduskaitsealal vaid Keskkonnaameti seatud tingimuste alusel.**

PÕHJENDUSED:

Nõva looduskaitseala kaitsekorralduskava sätestab: **raie tuleb teostada lumisel ajal ning**

Keskkonnaameti seatud tingimused nõuavad, et **raie tuleb teostada külmunud pinnasel**, välistada tuleb väljavedu läbi liigniiskete reljeefivormide.

Eilsel (17.03.2021) Nõva Peraküla raietööde ülevaatusel selgus, et pinnasesse on tekitatud sügavad rööpad. Raietööd käisid olenemata asjaolust, et lumikate puudus ning pinnas ei ole külmunud.

Perakülas on METSISE PÜSIELUPAIK

Kuna Perakülas teostatakse looduskaitselisi töid, mitte majandustegevust, PALUN ARVESTADA:

1) Looduskaitseaduse § 55 lõikest 6 tuleneva nõudega: keelatud on looduslikult esinevate lindude tahtlik häirimine, eriti pesitsemise ja poegade üleskasvatamise ajal.

2) Metsise püsielupaiga kaitse alla võtmise määrus lubab teostada reietöid püsielupaigas 1. septembrist 31. jaanuarini ning metsise püsielupaigas on keelatud puidu kokku- ja väljavedu külmumata pinnaselt. Kaitseala valitseja võib lubada puidu kokku- ja väljavedu, kui pinnas seda võimaldab (Keskkonnaamet ei ole lubanud teostada raietöid külmumata pinnasega).

3) Nõva looduskaitseala kaitsekorralduskava ütleb: sihtkaitsevöönd on kaitseala osa seal väljakujunenud looduslike koosluste ja kaitstavate liikide elupaikade säilitamiseks, sihtkaitsevöönditesse on arvatud kõrgeima looduskaitse väärtusega piirkonnad, kus esinevad I ja II kaitsekategooria ning linnudirektiivi I lisa liigid ning väärtuslikud loodusdirektiivi elupaigatüübid. Raie käib Peraküla sihtkaitsevööndis, mille kaitse-eesmärk on koosluste looduslikkuse taastamine ja looduslikule arengule jätmine ning KAITSEALUSTE LIIKIDE ELUPAIGA KAITSE. Peraküla metsades on nii metsise pesitsus- kui ka mänguala. Lisaks koosluse taastamisele tuleb looduskaitseliste raietööde läbiviimisel arvestada seadusest tulenevate metsisele elu- ja pesitsustingimuste nõuetega.

Käes on metsise pesitsusaeg. Metsa väljavedu toimub metsise elupaiga vahetus läheduses ning metsa väljavedu on metsisele pesitsusajal väga suur häiring.

SA Keskkonnateabe Ühendus keskkonnanalüütiku Lea Tammiku 23.03.2021. a märgukiri

SA KTÜ-l on alust arvata, et Nõva LKA sihtkaitsevööndis RMK poolt läbi viidavad raided ehk „looduskaitsetööd“ ei vasta Nõva LKA kaitsekorralduskavale ja tekitatud on keskkonnahäiring ning mindud vastuollu nii LKS kui ka KeÜS-ga. Sellele viitavad kohapeal läbiviidud vaatlused ja fotod.

Raie on teostatud külmumata pinnasega ja pole arvestatud kaitsealuste liikide häiringutega pesitsusperioodil.

Keskkonnaameti 24.03.2021. a vastuskiri nr 7 9/21/6042 2 Riigimetsa Majandamise Keskusele

Keskkonnaamet peab otstarbekaks hetkel pooleliolevate tööde lõpetamist järgnevatel põhjustel:

1. tööde lõpetamiseks on vaja teha raiet veel ca 3–4 ha ulatuses ning ühekordne häiring on alal eelistatum ala korduvast mõjutamisest (sügisel jätkamine);

2. tehtud tööde alal puuduvad töödest põhjustatud pinnasekahjustused (välja arvatud ühes kohas luidetevahelises nõos sõitmine) ning ei ole tõenäoline, et need tekiks tööde lõpustaadiumis (esineb lubatud ulatuses pinnase muljumine);

3. lõpetamata tööde alal puuduvad andmed kaitstavate linnuliikide elupaikade kohta;

4. lõpetamata tööde alal kasvab ühetaoline ja noorem männik, mis vara pesitsevatele linnuliikidele üldiselt ei sobi. Musträhni elupaigaks on see mets veel liiga noor. Teoreetiliselt võib seal pesitseda männi-käbilind või ronk. Käbilindude munadest poegade väljalennuni võib kuluda ca 4–5 nädalat. Seega, keskmiselt veebruaris pesitsemist alustanud käbilindudel võib praeguseks pesitsus juba lõppenud olla, kusjuures tavapärane lindude raierahu aeg (15.03.–31.07) liigi pesitsemisedukust ei toeta. Männi-käbilinnu pesitsusperiood on 01.02.–15.04.⁴³

5. Raiet tehakse häiludena, seega ei teki ülepinnaalset häiringut või pesade eemaldamist, kui pesi peaks alal olema.

Arvestades eelnevat ja taotluses esitatud põhjendusi, peab Keskkonnaamet otstarbekaks lõpetada pooleliolevad tööd ning lubab raiet teha ka külmumata pinnasel kuni 31.03.2021. Töid teha valgel ajal, et mitte häirida elustikku ööpäevaringselt.

Teabenõue / 25032021 KTY/ Lea Tammik To: riho.kuppart@keskkonnaamet.ee, KTÜ Sihtasutus <info@ktu.ee>

Tere. Vastavalt Nõva looduskaitseala kaitsekorralduskava tingimustele ei tohiks Nõva LKA Peraküla sihtkaitsevööndis hetkel enam raietöid teha. Vastavasisulised kirjad on saadetud SA Keskkonnateabe Ühendus poolt Peraküla looduskaitsealaste tööde eest vastutavatele RMK töötajatele: 18.03.2021 RMK looduskaitse osakonna spetsialistile Timo Asujale ning 23. märtsil RMK looduskaitse osakonna juhatajale Kaupo Kohvile. Minule teadaolevalt on peale RMK-le saadetud kirju muudetud Keskkonnaameti poolt Nõva LKA Peraküla sihtkaitsevööndi looduskaitsealaste tööde tingimusi, mis lubavad raietöid jätkata.

Palun saatke e-posti aadressile lea.tammik@ktu.ee Keskkonnaameti poolt RMK-le vormistatud dokument, millega muudeti raietingimusi Nõva LKA sihtkaitsevööndi looduskaitsealaste tööde teostamiseks ning mille alusel RMK raietöid jätkab (raietööd toimusid ka täna, s.o 25.03.2021). Metsaportaalis on endiselt kehtivad metsateated, mis lubavad kujundusraiet kooskõlas Nõva looduskaitseala kaitsekorralduskavaga aastateks 2018–2027 (kinnitatud Keskkonnaameti peadirektori 13.06.2018. a käskkirjaga nr 1-2/18/8). Samuti tuleb tööde teostamisel lähtuda looduskaitsetöö lähteülesandes (LÜ ID 300 „Nõva koosluste taastamine“) ja Keskkonnaameti 19.10.2018. a kirjas nr 7-9/18/15767-2 seatud tingimustest ja soovitustest.

Lugupidamisega,

Lea Tammik, SA Keskkonnateabe Ühendus keskkonnaanalüütik, nõukogu liige

Riigimetsa Majandamise Keskuse 26.03.2021. a vastuskiri nr 3-6.1/1814

Nõva LKA-l toimuvad metsakoosluste kujundusraied lõppevad 31.03. Umbes samal ajal on kavas lõpetada ka puidu vedu alalt. Kuigi puidu äravedu ja hakkimine pole ajaliselt piiratud, siis oleme otsustanud, et hakkpuiduladusid ei hakata enam hakkima ja vedama sel kevadel, kuna hakkimine on mürarikas ning koos masinate liikumisega läbi metsisemängu võib see olla oluline häiring. Viimane hakkpuidu hakkimine toimus Nõval 8. veebruaril. Hetkel teostatakse veel viimaseid päevi ümarpuidu vedu, kuid tehakse seda väljaspool metsiste peamist mänguaega ehk hommikul peale kella 10.00 kuni

⁴³ Keskkonnaameti kirjad 19.10.2018 nr 7-9/18/15767-2 ning 28.12.2018 nr 7-9/18/15767-4 2.

öhtul kella 19.00-ni. Metsiste elupaigast sõidavad masinad läbi ka vähendatud kiirusega. Hakkpuiduladude likvideerimine ja laopõhjade koristamine toimub 2021. aasta sügisel.

Oleme seisukohal, et töö vastab seatud eesmärgile ja raiel on kavandatud metoodikat järgitud ning töö on suunatud kaitsekorralduskavas välja toodud eesmärkide saavutamisele. **Siinkohal tahan rõhutada, et tööde vastavust eesmärgile ja nõudeid tööle ei määratle RMK ise, vaid need kehtestab**

RMK-le kaitseala valitsejana Keskkonnaamet. Keskkonnaamet on kaalunud Teie poolt nimetatud kaitsealuste liikide häirimisega seotud riske ja sellest tulenevalt seadnud töödele spetsiifilised ajalised piirangud. Mõnevõrra võib segadust tekitada asjaolu, et Keskkonnaamet on ajaliste tingimuste kohta saatnud kaks kirja. Kirjad on lisatud käesolevale kirjale (lisad 1 ja 2). Keskkonnaameti teises, piiranguid täpsustavas kirjas on toodud ajalised piirangud metsaeraldise täpsusega ja neist on töödel kinni peetud.

Peame aga nentima, et kahetsusväärsel moel on töötajad ekslikult raietega mõjutanud paari luidetevahelist nõgu. Töötajad on ühes luidetevahelises nõos ekslikult teostanud raie, kus enamus raiutud puidust on jäetud küll kohapeale lamapuiduna elustiku jaoks. **Samuti on paaris kohas liigutud masinatega läbi luidetevahelise nõo, mida samuti poleks tohtinud juhtuda.**

Arvestades tööde kogupindala, on need vead mahult väikesed, kuid loomulikult kahetsusväärsed. Oleme mainitud möödalaskmistest teavitanud ka Keskkonnaameti ja teostame sisemiselt tööprotsessi analüüsi, et edaspidi selliseid vigu välistada.

Keskkonnaameti 23.04.2021. a vastuskiri nr 13 18/21/5995 3 MTÜ Roheline Läänemaa 13.04.2021. a päringule

Vastused selgitustaotlusele looduskaitsetööde osas Nõva looduskaitsealal

Keskkonnaamet andis nõusoleku kujundada Nõva looduskaitsealal Mustjärve ja Peraküla sihtkaitsevööndites katastriüksustel katastritunnustega 52001:001:1184 ja 53101:001:0591 asuvad kultuurpuistud looduslikumaks. Tehtud tööde järel soovisite Keskkonnaameti vastuseid mitmetele küsimustele, millele anname vastused alljärgnevalt.

■ *Miks Keskkonnaamet muutis tingimusi, et lubada raietöid, esimene luba oli kuni 01.02, teine luba kuni 15.04?*

Keskkonnaameti 28.12.2018. a kirjas on selgitatud: „Kaitstavate linnuliikide pesitsusperioode arvestades tuleb töid mitte teha nimetatud liikide elupaikades nende pesitsusajal. Liituvalt kogu töödega hõlmatud alal moodustas ajaline piirang kokku perioodi 1. veebruarist kuni 15. augustini. Kuigi Keskkonnaamet nimetas ajalised piirangud liikide elupaikade kohta eraldi, oli kõikide linnuliikide pesitsusperioodi hõlmav piirang antud juhuks, kui töid kavandatakse korraga läbi viia.“

■ *Miks Keskkonnaamet ei maini kassikaku, karvasjalg-kaku ja händkaku elupaika?*

■ *Miks Keskkonnaamet annab loa häirida Nõva kaitse-eesmärgiks nimetatud liike pesitsuse ajal ja annab loa kahjustada kaitse-eesmärgiks nimetatud liikide elupaikaid?*

Nimetatud liikide elupaigad on registreeritud keskkonnaregistris 1994–2004 ning elupaigad olid 2018 asustamata.

Kassikaku (I kaitsekategooria) elupaik on registrisse kantud 1994. aastal leitud pesakoha alusel. 2012 leiti rannast surnud kassikakk ning järgnevate aastate jooksul on elupaik olnud asustamata.

Karvasjalg-kaku (II kaitsekategooria) elupaik registreeriti 1 isendi alusel 2004, järgnevate aastate jooksul ei ole registreeritud liigi isendi olemasolu selles elupaigas.

Händkaku (III kaitsekategooria) elupaik registreeriti 1 paari alusel 2012, järgnevate aastate jooksul ei ole registreeritud liigi isendite olemasolu selles elupaigas.

Lisaks, liikide elupaigad kantakse keskkonnaregistrisse koos vajaliku puhvertsooniga, mis tagab liigi kaitse võimalike häiringute eest. Kõikide nimetatud liikide registris olev elupaik piirnes raiealaga, registreeritud elupaigal raiet ei toimunud. **Seega ei saanud tekkida negatiivne mõju kaitstavatele liikidele.** Keskkonnaamet hoiab liikide elupaikade infot registris kui ala, mis on sobiv liikide elupaigaks.

Keskkonnaamet tutvus põhjalikult erinevate asjaoludega enne nõusoleku andmist ning on veendunud, et kaitstavaid liike tegevus ei kahjustanud. Keskkonnaamet ei anna nõusolekuid tegevusteks, kui on oht loodusväärtuste kahjustamiseks.

Keskkonnaameti andmetel on keskkonnakaitseorganisatsioonidele antud juurdepääs keskkonnaregistri liigiandmetele. Palume edaspidi enne pöördumise tegemist ülemäärase halduskoormuse vältimiseks tutvuda põhjalikumalt keskkonnaregistris esitatud andmetega.

▪ *Miks RMK tohib teha rööpaid kuni 30 cm? Kas eraomanik tohib ka teha sihtkaitsevööndis rööpaid?*

Sihtkaitsevööndis on keelatud loodusvarade kasutamine, metsaraie ja sõidukitega liikumine väljaspool teid (looduskaitseaduse ja kaitse-eeskirja alusel). Keskkonnaameti nõusoleku aluseks olevad tööd olid kaitseala kaitse-eesmärkide saavutamiseks vajalikud kaitsekorralduslikud tööd (ja ette nähtud kaitsekorralduskava alusel), mis ei kuulu tavapärase metsaraie, majandustegevuse ega loodusvarade kasutamise hulka. Tööde tegemine nii ulatuslikul alal ei ole võimalik ilma mootorsõidukiteta. Keskkonnaamet loobub edaspidi nõudest tööde tegemisele külmunud pinnasega.

▪ *Miks Keskkonnaamet ei avaldanud täienduskirja 28.12.2018, uut luba 24.03.2021 ja veel ühte uut luba 31.03.2021 lisa metsaportaalis?*

Antud nõusolekud olid kaitseala valitseja antud nõusolekud, mitte metsaregistris kajastuvad metsaraied. Kaitsekorralduslikele töödele antavad kooskõlastused ei kajastu metsaregistris.

▪ *Miks ei ole tööde teostamiseks tehnikale seatud tingimusi?*

Keskkonnaamet seab tingimusi kaitse-eesmärkide säilimiseks ja nende kahjustamise vältimiseks. Tingimuste täitmisel puudub vajadus muude tingimuste seadmiseks. Väikesemõõtmelise tehnika kasutamine oleks positiivne, kuid selle tõttu kestaks tööde teostamine tõenäoliselt kauem.

▪ Keskkonnaamet on esitanud erinevate nõuetega kolm kooskõlastuskirja. Viimased kaks ei ole kooskõlas kõige esimese, 19.10.2018 esitatud tingimustega. Selline menetluspraktika on segadusttekitav ja keskkonnaametnike otsused ei ole selged ega arusaadavad, mis loob kogu looduskaitsele tegevusele väga halva kuvandi.

▪ Keskkonnaameti 24.03.2021. aasta kooskõlastus on koostatud alles peale seda, kui MTÜ Roheline Läänemaa oli teinud märgukirja ebakorrekse raietegevuse kohta.

▪ Keskkonnaamet on veendunud, et kaitstavaid liike tegevus ei kahjustanud, sest konkreetsel raiealal väidetavalt pesitsust ei toimunud. Analüüsitud dokumentidest ei tulene piisavat selgitust, miks sellisele järeldusele jõuti, puuduvad andmed ka järelevalve teostamise kohta. Arvestatud pole ka häiringute (suurte masinatega sõitmine, lärm jne) mõjualaga. Raiete ja häiringute tegelikku mõju

saab reaalselt hinnata alles järgnevatel aastatel. Keskkonnaameti väide ei õigusta kuidagi metsatööde tegemist Natura elupaigas lindude pesitsusajal.

- Keskkonnaameti vastusest selgub, et I ja II kategooria liikide elupaiku lubati häirida ainult seetõttu, et väidetavalt ei ole pesitsust viimasel ajal registreeritud. Registrisse kantud elupaiga rikkumine/häiring on aga vastuolus looduskaitseadusega vaatamata sellele, et pesa võib mõnel aastal asustamata olla. Igal juhul peab registris olev elupaik olema kaitstud, sõltumata, kas see on konkreetsel aastal asustatud või mitte.
- Liikide seireandmete käsitlemisel ei saa jätta arvestamata elupaiga säilitamise vajadust, sõltumata sellest, kas ja millal see on olnud asustatud. Ainult sel juhul saame tagada liikide seisundi paranemise pikemas ajaskaalas. Seiret ei ole võimalik ressursside vähesuse tõttu teha igas leiukohas kindlasti mitte igal aastal (pigem 1 kord 10 aasta jooksul) ning seirel on pigem liigi üldseisundit hindav väärtus, mitte lokaalne „lihtsalt ühe pesa asustatuse hindamise“ eesmärk. Seega on Keskkonnaameti tehtud järeldused ebapädevad.
- Keskkonnaamet märgib oma vastuskirjas, et loobub edaspidi nõudest teha töid külmunud pinnasega, kuid ei esita selgitusi, miks selline otsus vastu võeti. Selline seisukoht on väga suureks ohuks loodusväärtuste seisundile ja kaitsealadel, eriti Natura elupaigatüüpides, täiesti lubamatu.
- Keskkonnaamet märgib vastuskirjas ka, et kaitsekorralduslikele töödele antavad kooskõlastused ei peagi kajastuma metsaregistris. Seega pole kohalikel elanikel ega keskkonnaorganisatsioonidel kaitsekorralduslikest raietest infot. Kui metsaraie info ei sisaldu registris, siis ei saa ka inspeksioon infot, kas ja kui palju on teha lubatud, ning puudub alus rikkumise tuvastamiseks. Samuti ei ole sel juhul võimalik registris teha tagasiulatuvaid andmepäringuid, et analüüsida erinevaid mõjutegureid või tuvastada näiteks mingi leiukoha hävimise põhjus. Raietegevusel on pikaajaline mõju, mis ei pruugi avalduda enne 2–3 aastat või alles veelgi hiljem.
- Kindlasti ei saa olla prioriteet metsatööde tegemine, kui sellega saab potentsiaalselt kahjustada kaitsealal asuv loodusväärtus.
- Keskkonnaamet kommenteeris tööde lõpetamisel piirangute leevendamist sellega, et 10 ha on nii väike maa-ala, et seal pole piiranguid praktiliselt vaja. Selline lähenemine on loodusväärtustele suureks ohuks.

Kokkuvõtteks jääb keskkonnaametniku viimasest vastuskirjast kõlama see, et kaitsealal raietööde tegemine on nii oluline, et seda ei tohi segada rahvusvahelised kohustused, looduskaitseadused ega lindude pesitsemine ning pinnase lõhkumine ohustatud metsaelupaigatüübis on normaalne.

Keskkonnaameti vastused on üleolevad. Ei saa nõustuda Keskkonnaameti tagantjärgi antud põhjendustega, miks ei võiks tähtjaks tegemata jäänud raieid jätkata järgmisel või ülejärgmisel aastal, kui olud vastavad tingimustele.

Suureks ohu märgiks on ka asjaolu, et nn kaitsekorralduslikele töödele antavad kooskõlastused ei kajastu metsaregistris. Järelikult metsaregistri statistika raiete kohta on puudulik.

Üllatav on ka keskkonnaametniku üleolev suhtumine, millega tõrjutakse kodaniku pöördumist, viidates keskkonnaregistri vaba kasutuse võimalusele. Paraku on keskkonnaregistri teenus juba mõnda aega iseteenindusena kasutuskõlbmatu, sest kaardiserver seal ei tööta.

Positiivse poole pealt võiks välja tuua RMK põhjaliku vastuskirja koos selgitustega. Oma kirjas tunnistas RMK ka raietööde käigus tehtud eksimusi ja lubab edaspidi selliseid olukordi vältida.